

A LEADER megközelítés megvalósítása Finnországban

A tanulmány a TRANSLEADER projekt keretében készült a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat LEADER Szakosztálya megbízásából

Készítette: Magócs Krisztina

2012. október

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke.....	4
Vezetői összefoglaló	5
Bevezetés.....	6
1. Finnország társadalmának, gazdaságának és közigazgatásának specifikumai	8
1.1 Vidéki gazdaság	9
1.2 Vidéki társadalom.....	10
1.3 Közigazgatás.....	14
1.4 Egyéb specifikumok	15
2. A LEADER és a nemzeti finanszírozású LEADER típusú programok alakulása	20
2.1 A folyamat.....	20
2.2 A LEADER megvalósításának jelenlegi szervezeti struktúrája.....	22
2.3 A nemzeti szintű vidékfejlesztési program tervezése.....	23
2.4 A HACS-okon keresztül megvalósítható intézkedések 2007-2013-ban.....	24
2.5 A HACS-ok közötti forráselosztás.....	26
3. A LEADER végrehajtás specifikumai.....	27
3.1 Az akciócsoportok kialakítása.....	27
3.1.1. Jogi forma és területi lehatárolás.....	27
3.1.2. A HACS-ok szervezeti felépítése, kapacitása.....	27
3.1.3. A HACS-ok fejlesztési forrásai.....	29
3.2 Helyi fejlesztési stratégiák.....	29
3.2.1. Felkészítés és kiválasztás.....	29
3.2.2. Tervezés.....	32
3.2.3. A HVS megvalósulása	34
3.2.4. Programmódosítás.....	39
3.3 Végrehajtás.....	39
3.3.1. Pályáztatás, pályázatkezelés.....	40
3.3.2. Kifizetés.....	47
3.3.3. Ellenőrzés.....	49
3.3.4. Monitoring, nyomonkövetés és értékelés.....	49
3.3.5. Saját projektek megvalósítása.....	50
3.3.6. Nemzetközi és térségek közötti együttműködések.....	50
3.4 A HACS-ok finanszírozása.....	53
3.5 Együttműködés, érdekképviselés, informális és formális hálózatok	56
4. Eredmények, hatások.....	62
5. A 2014-2020-as programidőszakra történő felkészülés.....	66
6. Figyelemre méltó projektek.....	70
7. Felhasznált irodalmak.....	74
8. Mellékletek.....	75
1. sz. melléklet: 1443/2006 Vidékfejlesztési támogatásokról szóló törvény (angol).....	75
2. sz. melléklet: 829/2007 Vidékfejlesztési végrehajtási rendelet (finn).....	75
3. sz. melléklet: Vidékfejlesztési programok irányítása kormányhatározat (finn)	75
4. sz. melléklet: Ellenőrzési lista útmutató HACS-ok számára (finn).....	75
5. sz. melléklet: Beruházások pályázati formanyomtatványa (finn).....	75
6. sz. melléklet: Fejlesztési projektek pályázati formanyomtatványa (finn).....	75
7. sz. melléklet: Kifizetési kérelem ellenőrzési adatlap HACS-ok számára (finn).....	75
8. sz. melléklet: Kifizetési kérelem ellenőrzési adatlap (ELY Központ) (finn)	75
9. sz. melléklet: Monitoring adatlap beruházásokhoz (finn).....	75
10. sz. melléklet: Monitoring adatlap fejlesztési projektekhez (finn).....	75
11. sz. melléklet: HACS kifizetési kérelem formanyomtatvány (finn).....	75

Rövidítések jegyzéke

ELY Központ	Gazdaság-, Közlekedés- és Környezetfejlesztési Központ
EMVA	Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap
EU	Európai Unió
GDP	Bruttó hazai termék
HACS	Helyi Akciócsoport
HVS	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia
IH	Irányító Hatóság
KKV	Kis és Középvállalkozás
KÜ	Kifizető Ügynökség
LEADER	A vidék gazdaság-fejlesztési tevékenységei közötti kapcsolat
MAVI	Vidékügyi Hivatal
NUTS	Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
SYTY	Finnországi Falufejlesztési Egyesület
TS	Technikai Segítségnyújtás
UMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési program

Vezetői összefoglaló

Két tényezővel szokták magyarázni a finn LEADER sikerét. Az **aktív, cselekvőképes vidéki társadalommal**, amely a Falufejlesztési Mozgalom (Village Action Movement) mentén a '70-es évektől napjainkig az egyik legnagyobb társadalmi akcióvá vált, és a **hálózatos alapon működő nemzeti vidékpolitikával**, amelynek a Vidékpolitikai Bizottság (Rural Policy Committee) adja meg a szervezeti kereteit.

A LEADER nemzeti vidékpolitikára gyakorolt hatását az előző időszak félidei értékelése **rendszer-innovációnak** definiálta, amely **beépült a legfontosabb vidékpolitika módszerek közé**. Idézet a jelentésből: „A LEADER nagyobb kihívás elé állította a tradicionális, hierarchikus adminisztratív működési kultúrát, mint bármely más Strukturális Alapokból finanszírozott program. Ennek eredményeképpen mára a központi és regionális szinten sokkal több olyan fejlesztés-orientált (gondolkodó) köztisztviselő dolgozik, aki képes és hajlandó a partnerségre épülő, hálózati alapon működő kormányzásra.” A LEADER az új típusú vidéki kormányzás generálójává vált Finnországban. A program gyengesége az alacsony központi politikai támogatottság, amely az erre szánt források arányán mutatkozik meg leginkább. A legtöbb döntéshozó Finnországban is a már meghaladott, mezőgazdaság és állam által vezérelt régi típusú vidékpolitikát követi (az OECD szerinti régi paradigma), ahelyett, hogy a vidékfejlesztés szélesebb, diverzebb útját járná. A vidékfejlesztés ezen új paradigmája a helyi szereplők szélesebb, a valóságot jobban reprezentáló hálózatával dolgozik, amelyhez hozzájárul a köz-, privát és civil szféra szoros együttműködése.

A finnországi vidékfejlesztésben az intézmények és emberek közötti kapcsolatokra az **együttműködés és konszenzus kultúrája**, a **partnerség nagyon magas szintű gyakorlása** jellemző. Ehhez járul hozzá az egyszerű, gyakorlatias megközelítés és a „Nordic common sense”; vagyis a józanésszel végrehajtott szerkezeti változtatások.

Természetesen a finnországi HACS-ok is panaszkodnak a **túlzottan bürokratikus eljárásrendre**, a **túlburjánzó adminisztrációra** és **itt is a nagyobb önállóságért küzdenek**. Náluk az áhított cél az Írorszáiban működő kvázi teljes autonómia, a „global grant” rendszer. Azonban mint ismeretes, minden viszonylagos. Magyar szemmel a mostani finn eljárásrend is olyannak tűnik, ahol **megvalósul a normatív és a mérlegelésen alapuló elbírálás egyensúlya**, **általánosságban nem jellemző az Unió szabályozásánál szigorúbb vagy sokkal részletesebb feltételrendszer**, a **problémákat, hiányosságokat szankcionálás helyett elsősorban megbeszélésekkel, megegyezésekkel próbálják megoldani**.

A finnekre jellemző praktikummal a **helyi szintű tervezés néhány hónappal az Unió keretjogszabály tervezetek megjelenése után megkezdődött**, így a HACS-ok kiválasztása közvetlenül a nemzeti vidékfejlesztési program Bizottsági elfogadása után megtörténhetett. Ezt a stratégiát követik a következő periódusra történő felkészülésben is, a 2014-2020-as **HVS-ek első tervezeteit idén októberben nyújtották be a jelenlegi HACS-ok**¹. Előre láthatóan a HACS-okban sem szervezetileg, sem területileg nem lesz jelentős változás.

A LEADER sikerének meghatározó tényezője a **folytonosság és a stabilitás**. A HACS-ok és a LEADER-t formáló szakemberek, szakpolitikusok többsége a kezdetek óta része a LEADER fejlesztésének, tudásuk, tapasztalatuk és kapcsolatrendszerük felbecsülhetetlen.

¹ A HACS-ok kiválasztása két körben történt. A benyújtott tervezeteket közös szempontrendszer alapján a minisztérium és független szakértők csoportja is értékelt. Összesítették az eredményeket és részletes értékelést, javaslatot küldtek minden egyes potenciális HACS-nak. Ezt a gyakorlatot megtartják a 2014-2020-as HACS kiválasztásra is.

Bevezetés

A LEADER megközelítés megvalósulása az Európai Unió vidékpolitikájában több mint két évtizedes evolúciós folyamat eredménye, amely fejlődés korántsem ért véget.

Magyarország 2004-ben csatlakozott ehhez a folyton változó, mégis több mint tíz éves stabil múlttal rendelkező rendszerhez. A kapcsolódást nehezítette, hogy a hazai támogatáspolitikában, a döntéshozatali mechanizmusokban, az intézményi kultúrában nem, vagy csak korlátozott körben volt hagyománya a LEADER-t meghatározó kulcsszempontoknak.

A térségi alapú, hosszú távú stratégiai gondolkodás, az egymásra építő, egymást erősítő közösségi akciók, fejlesztések, a formális és informális partnerségeken alapuló együttes működés, a helyi közösségek felhatalmazása az önálló cselekvésre és döntéshozásra mind a helyi szereplők, mind pedig a központi megvalósítók számára idegen volt. Ennek (is) következtében a LEADER megvalósítás egy sajátos rendszere alakult ki Magyarországon, amely az eddigi programértékelések alapján sem a vidékpolitikát alakító, sem a végrehajtó, sem pedig a kifizetési rendszert működtető szereplő szempontjából nem kielégítő. Megkérdőjelezhető, hogy a jelenlegi rendszer engedi-e, illetve a megvalósításban résztvevők képesek-e érvényesíteni azokat a LEADER kulcsszempontokat, amelyek az elmúlt két tervezési cikluson keresztül nem változtak és a 2014-2020-as rendelet tervezetek alapján a következő hét évre is irányadók maradnak.

A téma aktualitását a LEADER hazai implementációjának jelenlegi problémáin kívül éppen az adja, hogy tervezet szinten megjelentek a következő programozási időszak keretjogszabályai, egyértelművé téve a LEADER alapú működés további térnyerését az EU-s fejlesztéspolitikában. E jogszabályok olyan új, meghatározó elemeket tesznek lehetővé, mint az urbánus térségek bekapcsolódása a LEADER megközelítésen alapuló fejlesztésbe, valamint a LEADER közösségek irányította helyi programok más alapokból történő finanszírozhatóságának lehetősége. Ezek lehetőségek a vidék számára, amelyek kiaknázásához hasznos támogatást jelenthet egy olyan összehasonlító tanulmány, amely az Unió több országában vizsgálja a LEADER végrehajtásának modelljeit, problémáit, megoldásait különös tekintettel a Magyarországon problémásnak ítélt kérdésekre és a következő tervezési időszakra történő felkészülésre.

Ennek a munkának az alapja többek között a jelen dokumentum, amely az négy készülő országtanulmány egyike. A tanulmányok célja, hogy strukturált, összehasonlítható formában összefoglalják a vizsgált országban alkalmazott megvalósítási gyakorlatokat, eljárásrendeket, figyelembe véve és bemutatva az adott ország közigazgatásának, társadalmának és gazdaságának specifikumait.

Az országtanulmányok tartalmi fókuszában tehát nem a LEADER eredményeinek és hatásainak vizsgálata, hanem a végrehajtás gyakorlati kérdései állnak. A tanulmányok a LEADER megvalósítás teljes folyamatát felölelik.

A tanulmányok a vizsgált országok érintett szervezeteivel és szakértőivel készített félig strukturált interjúkra és a végrehajtást szabályozó, abban felhasznált háttérdokumentumok feldolgozására és projekt-látogatásokra épülnek.

A finnországi országtanulmányhoz négy helyi akciócsoport vezetője, munkatársai és egyesületi elnöke, valamint néhány projekt kedvezményezettje nyújtotta a helyi szintű

*Eero Uusitalo, a Vidékpolitikai Bizottság
Főtitkára, Helsinki*

információt. A végrehajtás folyamatának áttekintéséhez a Kifizető Ügynökségi (a továbbiakban KÜ) és delegált Irányító Hatóság (a továbbiakban IH) feladatokat is ellátó, regionális szinten működő Gazdaság-, Közlekedés- és Környezetfejlesztési Központ (a továbbiakban ELY Központ) Poriban működő irodájának LEADER-rel foglalkozó munkatársai és a nemzeti szinten működő, szintén kifizetési és IH feladatokat is ellátó Vidékügyi Hivatal (a továbbiakban MAVI) Vidéki és Szerkezeti Egységének munkatársai adtak információkat. A szakmapolitikai keretek alakulásáról a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium Vidékfejlesztési Egységének munkatársát, illetve a Vidékpolitikai Bizottság nyugdíjas főtitkárát és az országos lefedettségű Falufejlesztési Egyesület elnökét kérdeztük, aki a két utóbbi tisztségét több mint másfél évtizede tölti be. A HACs-ok érdekképviselői tevékenységéről a térségek közötti együttműködés keretében LEADER koordinátori feladatot 2010 óta ellátó Heiki Konsala beszélt. A Vidékhálózati Egység munkatársai pedig a hálózati koordinációs feladat megvalósításáról meséltek és adtak színvonalas írásos anyagokat.

Regionális Kifizető Ügynökség, Pori

Vidékhálózati Egység, Sejnajoki

HACs Vej'jakaja, Mikkeli

Vidékügyi Hivatal, Sejnajoki

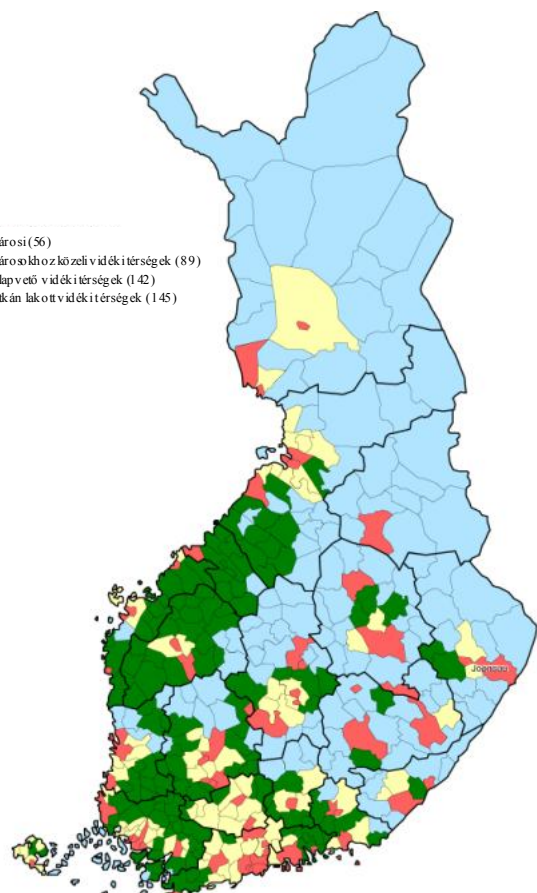
1. Finnország társadalmának, gazdaságának és közigazgatásának specifikumai

Finnország 338.145 km² területét 5,3 millió ember lakja. Az átlagos népsűrűség mindössze 17 fő/km². Összehasonlításképpen Magyarország népsűrűsége 106,8, az ÚMVP szerinti vidéki térségekben pedig 53 fő/ km². Az ország egynegyede Északi-sarkkörön túli terület, ahol telente 50 napig nem kel föl a nap. Az OECD definíciója szerint Finnország területének 94%-a ritkán lakott vidéki térségnek minősül.

Ezek miatt az adottságok miatt az ország számára meghatározó a vidékpolitika, amelynek csak egy szűk szelete az Unió által finanszírozható vidékfejlesztés. Egy több ország LEADER eredményeit összehasonlító tanulmány szerint² az alacsony népsűrűség az egyik titka a LEADER sikerének és elismertségének Finnországban, mert ez az eszköz képes az egymástól távoli erőforrásokat egyíteni.

A finn vidékpolitika a vidéki térségek definiálására hármas tipológiát használ, amely főként a népsűrűsége és a városoktól való távolságra alapoz. A kategóriák kialakításának első lépésként az **urbánus** önkormányzatokat határolták le (NUTS4) a gazdasági szempontból legfontosabb népesedési centrumok kiválasztásával, majd kiegészítették azokkal az önkormányzatokkal, ahol az urbánus térben élők aránya meghatározó. Ezután a vidéki térségeket három típusba sorolták. Az egyik kategória a „**városokhoz közeli vidéki térség**”, amelyet az önkormányzat vidéki településeinek száma és a közeli városokba történő ingázás sűrűsége alapján azonosítottak. A várost itt a 15 ezer fő feletti települések jelentették. Következő lépésként a „maradék” önkormányzatot többváltozós elemzés alapján „**alapvető vidéki térség**” és „**ritkán lakott vidéki térség**” tengelyre helyezték 10 olyan változó alapján, amely összefügg a vidéki karakterrel, az elszigeteltség mértékével és a népsűrűséggel. Ezek a változók leírják a településszerkezetet, a foglalkoztatás szerkezetét, a mezőgazdaságtól való függőséget és a fejlesztési problémákat. A két kategória határvonalára eső önkormányzatok változóinak értékeit külön megvizsgálták a döntéshez. **Ez a kategóriarendszer számos vidékpolitikai intézkedés alapja. A LEADER jogosultsági területének lehatárolása azonban nem ez alapján történt (lásd. 2.1 fejezet).**

1. ábra: A vidéki térségek tipológiája 2006

A fenti lehatárolása alapján a népesség **41%-a** él vidéki önkormányzat területén.

² Philip Wade & Petri Rinne: A LEADER Dissemination Guide Book based on programme experience in Fionland, Ireland and Chech Republic

1.1 Vidéki gazdaság

Finnország nagymértékben iparosodott, versenyképes piacgazdasággal rendelkezik, az egyik legfejlettebb EU-tagállam. A munkanélküliségi ráta a 10,5%-os EU átlagnál jóval alacsonyabb (7,6%). A gazdaság egyik húzóágazata a külkereskedelem, a GDP több mint egyharmadát az exportbevételek adják. Az ország versenyképes iparága a feldolgozóipar, ezen belül a fa-, a fém- és a gépipar, a távközlés és az elektronika. A fa és bizonyos ásványi anyag kivételével Finnország nyersanyag- és energia behozatalra szorul.

Mezőgazdaság

Az éghajlati viszonyok miatt a mezőgazdaság az alapvető termékek körében az önellátás fenntartására korlátozódik. A mezőgazdasági foglalkoztatás aránya átlagosan mindössze 4% körül van, amely régióként változik. A gazdaságok több mint 1/3-a egyéb jövedelemtermelő tevékenységet is folytat (gépköcsönzés, turizmus, kézműipar, stb.).

Az erdészet nemzetgazdasági súlya igen jelentős. Az erdősültség Európában itt a legmagasabb, 74%. Az erdészet hozzájárulása a GDP-hez igen magas, 8% (a mezőgazdaságé 1%), az exporthoz pedig 25%.

A gazdaságok száma folyamatosan csökken (1990-től 2007-ig 100 ezerről 68,23 ezerre), ugyanakkor az átlagos méret a '90-es évek eleje óta megduplázódott, jelenleg 34-40 ha körül mozog.

Területi különbségek

Érdekességgént megemlítenő, hogy a munkanélküliségben nincs különbség a vidéki és városi térségek között, ugyanakkor a regionális különbségek jelentősek. Ugyanez mondható el a vállalkozássűrűségről is. A nyugati és déli vidéki területeken az infokommunikációs lehetőségeket kihasználva nagyon sok KKV működik, mivel ezeken a területeken olcsóbb az ingatlan és nem jelent nagyobb problémát az értékesítés, mint a városban.

Egyéb specifikumok

Pogátsa Zoltán közgazdász blogjában igen frappánsan összefoglalta a finn gazdaság stabilitásának lényegét: „A finnek is mindent másképp csináltak, mint mi. Például egyáltalán nem építettek a multinacionális cégekre. Ezzel szemben a világ legjobb oktatási rendszerét működtetik.” A svéd, majd az orosz birodalom fennhatósága alól Finnország 1917-ben szerezte meg a függetlenségét. Ekkor hoztak egy olyan törvényt, amely 20%-ban maximalizálta a külföldiek részesedését finn bejegyzésű cégekben. Ez a védelem megalapozta a finn gazdaság megerősödését. A 20%-ot 1987-ben 40%-ra enyhítették, majd amikor az már a hazai cégek fejlődését szolgálta, a '95-ös Unió csatlakozással eltörölték a korlátot.

A Szovjetunió közelsége folyamatos fenyegetettséget jelentett ugyan, de az ország nagyon sokat profitált az olcsón vásárolt nyersanyag (energia, fa, stb.) feldolgozott formában, nyugatra történő továbbértékesítéséből. „A Szovjetunió összeomlása után a finn gazdaság is szabadesésbe kezdett. A munkanélküliség megemelkedett, a tőzsde 60%-ot zuhant, az ingatlanárak pedig öt év alatt a felére estek vissza. A finnek kezdetben ugyanazt csinálták, mint manapság az írek. Megválták a jóléti kiadásokat, és három bankot is államosítottak. A válság azonban mindettől csak elmélyült. Ekkor a finnek az állam további csökkentése helyett

a következőket csinálták: 1. leértékelték, 2. bíróság elé állították a felelős bankárokat, 3. innovációs stratégiát állítottak fel, és létrehozták a világ legjobb oktatási rendszerét. A finn gazdaság azóta a magas hozzáadott értékű, tudásalapú cégeiről híres. A mindenki által ismert Nokia mellett ezek leginkább a távközlési elektronika, a számítástechnika és az internetes vállalkozások köréből kerülnek ki” (Pogátsa Zoltán blogja a globális gazdaságról, az Európai Unióról és benne Kelet-Közép-Európáról).

Ugyanakkor a jelenlegi gazdasági nehézségek nagymértékben visszavezethetők a Nokia hanyatlására - a GDP-ből való részesedésük egy évtized alatt a nyolcadára zsugorodott. Ráadásul eközben a húzóágazatok (a fa- és a papíripar) is rosszul teljesítenek. A Finn Nemzeti Bank szerint az export visszaesésének fő oka a romló versenyképesség. A hátrány forrása, hogy a munkaerőköltség az utóbbi 5 évben 20 százalékkal nőtt. Egy felmérés szerint 2016 és 2030 között évente 1,7 százalékkal fog csak nőni a GDP, miközben az elöregedő társadalmat egyre drágább lesz eltartani, amely a fiskális szigor mellett további reformokat tesz szükségessé.

Figyelemre méltó tény, hogy **Finnország hosszú idők óta élen jár a korrupciómentességben**. Nem létezik feketegazdaság az országban, a szürkegazdaság mértéke is elenyésző.

1.2 Vidéki társadalom

Az ország népessége 2010-es adat alapján évente 0,112%-kal növekszik. Ez többek között a születéskor várható magas élettartamnak is köszönhető (teljes lakosság: 78,97 év; nők: 82,61 év; férfiak: 75,48 év).

Finnországban is problémát jelent a ritkán lakott vidéki térségekből történő elvándorlás. A LEADER+ félidei értékelése kimutatta a program pozitív hatását a vidék társadalmi-gazdasági szerkezetének fenntartására és fejlesztésére, de azt is megállapítja, hogy a LEADER egyedül nem képes jelentősen csökkenteni az elvándorlást.

Habár az idősök aránya a népességen belül valamivel alacsonyabb, mint az EU-átlag, a jövőben várhatóan folytatódik a társadalom elöregedése. Jelenleg a 15 év alattiak aránya 16,6%, ami 2040-re várhatóan 15%-ra csökken. A 65 év felettiek aránya pedig a jelenlegi 16,6%-ról 27%-ra nő.

Mivel a vidéki térségekből történő elvándorlás főként a fiatalokat érinti, ezért vannak olyan rurális régiók (Dél-Savo, Dél-Karelia és Kainuu), ahol a 65 év feletti korosztály aránya a duplája a dinamikusan fejlődő régiókének (pl Uusimaa). A különbségeket csökkenti, hogy a vidéki térségekben születések száma az országos átlag felett van.

A fiatalok elvándorlása ugyanakkor jelentősen rontja a vidéki térségekben a képzettség szintjét.

A finnek átvették a svéd típusú szociáldemokrata jóléti államot. A kedvező gazdasági helyzet és az erős szociális háló következtében (pl a munkanélküli segély 500 + 180 napig jár) nincs jelentős életszínvonalbeli különbség, szegénység. Vannak ugyan területi különbségek, de mértékük nem hasonlítható a magyarországi helyzethez.

Alapvetően azt lehet mondani, hogy a finnek igen jól élnek, mégsem tapasztalható náluk a fogyasztás mértéktelensége, túlzott presztízsvásárlások és a túlköltekezés. Az átlagos európai polgárnak feltűnik a szerény gépkocsipark, az egyszerű, szinte egyforma házak, a nem túl hivalkodó öltözködés, stb. Olyan érzése van az embernek, hogy a finnekben nincs meg az a kényszer, hogy többnek, másnak mutassák magukat, mint amik, és mint amijük van. Inkább az ellenkezője igaz. Persze talákoztunk olyan emberrel, akinek hét szaunája van. De ez a többi finn szemében is extrémitásnak bizonyult.

A finn oktatás sikere

Finnországgal kapcsolatosan mindenképp említés érdemel a finn oktatási rendszer sikere³. Az oktatás színvonala, eredményei pontosan leképezik a társadalom gazdasági, szellemi, önértékelési állapotát. A nemzetközi PISA felmérés jó finn eredményei mögött nincsenek igazán kiugró szélsőségek, viszont nagyon magas az átlagteljesítmény. A középmezőnyben végzett országok – többek közt a magyar iskolások – átlaga mögött vannak nagyon jó egyéni teljesítmények és nagyon sok rossz eredmény, amely közötti olló növekszik. A finn oktatási modell nagyon leegyszerűsített lényege, hogy az oktatást egy viszonylag laza nemzeti alaptanterv alapján a helyi önkormányzatok anyagi és szellemi támogatásával az iskolák, illetve maguk a tanárok alakítják ki. Az alapfokú képzés felső évfolyamain, de még inkább a felső középiskolában a hagyományos osztályok helyét tantárgyi modulokra szerveződő tanulói csoportok váltják fel.

A korábbi évekhez képest két jelentős változás zajlott le:

1. Egyrészt majdnem teljesen megszüntették a differenciált képzés rendszerét, vagyis eltűntek az elitiskolák és a speciális tantervű képzési helyek (a hátrányos helyzetűek vagy éppen a kiemelkedően tehetséges diákok képzésére szakosodott iskolák).
2. Másrészt eltörölték a tanfelügyelői-szaktanácsadói rendszert; minden szakmai, minősítési, irányítási funkciót a helyi közösségekre bízta. A hátrányos helyzetűek speciális igényeit az iskolán belül elégítik ki szakoktatóval, pszichológussal és tanácsadókkal.

Még néhány jellegzetességet érdemes kiemelni: Finnországban rendkívül nagy a tanári hivatás társadalmi elismertsége. Az egyetemen kb. ötszörös túljelentkezés van a tanári szakra, és az egyes szakok közötti népszerűségi versenyben a tanári pálya áll az első helyen. Az alapfokú oktatás első hat évében az egyetemen képzett (!) „általános tanár” (class teacher) foglalkozik a gyerekekkel, a továbbiakban szaktanárok (subject teacher) tanítanak. Nincs tankönyvjegyzék, a tanár szabadon választhat könyvet, oktatási segédletet. Ugyanakkor a rendkívül kiterjedt és jól felszerelt iskolai és városi könyvtárhálózat révén gyakorlatilag minden könyv és segédanyag rendelkezésre áll vagy beszerezhető, nem beszélve arról, hogy a diákok korlátlan internet-hozzáféréssel bekapcsolódhatnak a távoktató programokba vagy igénybe vehetik a kiadók online szolgáltatásait.

Finnországban az oktatás, a gyereknevelés társadalmi presztízse nagyon magas és az alábbi alapelvek: az oktatás ingyenes, a tanulás mindenkinek joga, a befogadás és nem a kirekesztés, a tanári hivatás megbecsülése, a speciális igényekre, a hátrányos helyzetűekre, a tanulási nehézségekkel küszködőkre való kiemelt figyelem ténylegesen megvalósulnak.

³ Az oktatásról szóló rész Benedek Mihály: A „finn csoda és ami mögötte van, Pedagógiai Szemle 2005/04 c. írásának felhasználásával készült.

A finnországi oktatás sikerének záloga a cikk szerzője szerint a „Nordic common sense”; a józanésszel végrehajtott szerkezeti változtatások, az odafigyelés, az oktatás-nevelés fontosságába vetett hit, a gyerekek és a tanárok megbecsülése, a türelem.

A finn oktatási rendszerről azért tartottam fontosnak írni, mert annak mentalitása tapasztalható a finn vidékfejlesztési politika rendszerében is, legyen szó a szakpolitika formálásáról vagy a konkrét megvalósításról. Ezt a működési módot fentiek szerint az emberek kisiskolás korukban megtapasztalják és megtanulják, amely megalapozza a későbbi együttműködési készséget, közösségi működést, a folyamatokban való részvétel természetességét.

Falufejlesztési egyesületek hálózata

„Nem szándékozunk a gazdasági értékek fontosságát a minőségi élet fontossága fölé helyezni. Hiszünk az emberek önrendelkezésében, abban, hogy saját maguk dönthessenek az életükről. Boldogok vagyunk, hogyha a mozgalmunk bátorító példaként szolgál a vidéki embereknek bemutatva azt, hogy a pezsgő falusi élet nem összeegyeztethetetlen a fejlődéssel”

Tapio Mattlar (finn falufejlesztő aktivista)

A finn vidéki társadalom egyik legjelentősebb nemzeti specifikuma a **falufejlesztési egyesületek hálózata**, amely önkéntesekből álló szervezeteivel gyakorlatilag a teljes vidéki Finnországot behálózza. Szinte minden vidéki településen létezik szerveződése, esetenként az apróbb falvak közösen működtetnek egyesületet. A gazdálkodói, sport és egyéb specifikus szervezések megmaradtak, de a falufejlesztési hálózatnak meghatározó szerepe lett a közösségek életében. A rendkívül aktív civil élet és önkéntesség hátterében többek között az áll, hogy az ország területének nagy része ritkán lakott. Ezeken a területeken a kötelező alapszolgáltatásokon kívül az élet minőségét javító összes tevékenységet, körülményt a helyi társadalomnak kellett megteremtenie.

A LEADER és a falufejlesztési mozgalom több szempontból összefonódik. A legjelentősebb szinergiát maguk a vidéki emberek teremtik, hiszen akik a LEADER-t „csinálják”, a legtöbb esetben a saját településük falufejlesztési aktivistái is egyben. Másrészt a LEADER az elsődleges forrása az egyesületek által elképzelt és megvalósított közösségi projekteknek. Harmadrészt a falufejlesztési egyesületek rendkívül nagy szerepet játszanak a lakosság aktivizálásában. Hihetetlen mennyiségű önkéntes munkával segítik a jó közösségi projektek generálását, megvalósítását és később a működtetését.

Maga a mozgalom a '70-es évek elején indult spontán módon, Finnország különböző részein. A gyújtópont egy akadémiai kutatás volt. **Mára** a „Village Action Movement”, szabad fordításban **Falufejlesztési Mozgalom a legnagyobb autentikus társadalmi megmozdulássá vált** és bebizonyította, hogy létezhet válasz a vidék hanyatlására, a centralizációra, a szolgáltatások megszüntetésére, az emberek önrendelkezésének szűkítésére.

A háború utáni gyors és intenzív iparosítás a vidéki élet elértéktelenedéséhez, a társadalmi tőke eróziójához és az emberek hagyományaiktól, gyökereiktől történő elidegenítéséhez

vezetett. A vidéki népesség aránya a '70-es években 70%-ról 45%-ra esett. A vidéki közösségek teljesen kiszolgáltatottakká váltak a munkaerőpiacnak, a személytelen közszolgáltatásoknak és a kultúra követhetetlenül gyors változásának. A tömegmédiá, de még az írott irodalom is mindenek fölé helyezte az anyagi jólétet, divattá tette a városi, modern életstílust és régimódinak bélyegezte a vidéki, gazdálkodói létet. Az ipari termelésnek munkaerőre volt szüksége, amelyet a vidékről tömegesen elvándorló lakosság biztosított. Iskolák, posták, boltok zártak be egymás után, amely egyértelmű jele volt számos falu „halálának”. A vidéki közösségek sokáig az állam, a központi adminisztráció segítségét várták, majd egy ponton a kezükbe vették a sorsuk irányítását. Az első vidéki bizottságok '71 tájékán alakultak általában azzal a céllal, hogy lassítsák a falvakból történő elvándorlást a vidéki élettér vonzóvá, otthonossá és a közösség szempontjából „megtartóvá” tételével, illetve hogy ezzel letelepedésre csábítsák az embereket.

A pénzhiány szinte minden vidéki település általános problémája volt, a mérleg másik oldalán azonban ott voltak a legkülönbélebb tudással és készségekkel megáldott, a saját nyomorúságukon valahogyan változtatni akaró emberek.

Újra felfedeztek egy régi finn hagyományt, a „talkoot”, vagyis az **önkéntes csapatmunkát**. Az emberek milliónyi önkéntes munkaórát szenteltek a közjó érdekében. A jutalom a közösen befejezett feladat öröme, amely a legjobb alapja a tartalmas emberi kapcsolatoknak és a közösséghez tartozás érzésének. Ez a szemlélet hatja át a LEADER megvalósítását is, hiszen pályázói oldalról rengeteg a közösségek által felajánlott önkéntes munka (ami elszámolható), illetve maga a partnerség és az elnökség is önkéntes alapon működik.

A falusi közösségek hihetetlen kreativitással építették fel a különböző korosztályok számára a hiányzó tereket, tevékenységeket, közösségeket. Igen kis pénzügyi támogatást kaptak az önkormányzatoktól, az államtól és sokszor olyannyira sikeresek voltak, hogy maguk adományozták az önkéntes munkájuk eredményét az önkormányzatnak (utak, közvilágítás, stb.).

A mozgalom jelenleg az 1997-ben alapított Suomen Kylatoiminta Ry (SYTY), **Finnországi Falufejlesztési Egyesület** keretében működik. Az Egyesület fő profilja a stratégiai tervezés, a szakpolitika formálása, érdekképviselés és lobbizás, a falusi és regionális egyesületek, projektek, lakossági szolgáltatások és nemzetközi együttműködések támogatása. A SYTY csaknem 3900 falufejlesztési egyesületet és közösséget kapcsol össze, mobilizál és támogat. Az egyesületek mind tagjai a LEADER helyi akciócsoportoknak és fordítva, az 55 HACS tagja az egyesületnek. Ezek Finnország mind a 19 adminisztratív régiójában jelen vannak. Az Egyesület stratégiai tervezés részeként Nemzeti Falufejlesztési Programot készít, amely közvetlenül beépül az ország Vidékpolitikai Programjába (a nemzeti vidékprogramról lásd 2.1 fejezet). A rengeteg közösségi projekten kívül a mozgalom legfontosabb eredménye a nemzeti vidékpolitika befolyásolása kiegyensúlyozott, a vidéki élet összes aspektusát tartalmazó integrált vidékpolitika irányába, valamint a vidéki közösségek, a helyi demokrácia és cselekvőképesség megerősödése.

A projekt finanszírozási lehetőségek megjelenésével a tradicionális önkéntes munkát végző nem formális közösségek új lendületet kaptak a jóval kiterjedtebb együttműködési lehetőségekkel. Szakértők, környező települések, helyi akciócsoportok, nemzetközi partnerek váltak a vidéki települések aktivistáinak fontos partnereivé.

Egy tanulmány szerint a helyi közösségek számára a közösségi rendezvények szervezőjéből közszolgáltatások szolgáltatójává válás nagy kihívás mind a kapacitásokat, mind pedig az elköteleződést tekintve, ugyanakkor elképzelhető, hogy ez a váltás az egyetlen lehetőség a falvak életképességének megtartásához.

1.3 Közigazgatás

Finnország parlamentáris köztársaság, amelyben a köztársasági elnök is jelentős hatalommal rendelkezik. A végrehajtó hatalom az Államtanács (kormány). A miniszterelnököt a 200 tagú parlament választja meg. Az Államtanács a miniszterekből és a miniszterelnökből áll.

Történelmi tartományok

Finnország 6 tartományra oszlik (1634 óta változatlanul), melyek közül a svéd nyelvű Åland autonóm. A többi kizárólag adminisztratív feladatokat lát el.

Régiók

Finnország területe 20 régióra van osztva. A régiókat a regionális tanácsok igazgatják, melyek a régió településeinek együttműködési szerveként is szolgálnak. A tanácsok leginkább fejlesztési, tervezési és oktatási kérdésekkel foglalkoznak, valamint az egészségügyi rendszer is a régiókra van építve. A strukturális alapok által társfinanszírozott programok előkészítését és végrehajtását is a régiók végzik. A tanács képviselőit a helyi önkormányzatok vezetői választják.

A régiók átlagos népessége 265 024 fő. A régiók jobban tükrözik a nyelvjárási, kulturális és gazdasági különbözöségeket, mint a történelmi tartományok, melyek tisztán adminisztratív területei a központi kormánynak.

Helyi önkormányzatok

A **legfontosabb közigazgatási** szint Finnországban a **helyi önkormányzat**. Az ország területén a wikipedia szerint még 446, a valóságban már csak 338 helyi önkormányzat működik, ebből 300 LEADER akciócsoport tag. A belügyminisztérium többféle ösztönzővel próbálja rábírní a kisebb önkormányzatokat az összeolvadásra. Az állami hozzájárulás a működéshez egyre csökken, így a kisebb önkormányzatok gazdasági problémákkal küzdenek ezért további összevonások várhatók (állítólag 100 db önkormányzat a cél). A még önálló önkormányzatok számos területen kényszerülnek együttműködésre. Az üzleti tanácsadás és az egészségügyi ellátás két tipikusan olyan terület, amelyet jellemzően sikeres együttműködések formájában működtetnek az önkormányzatok. A HACS-ok az önkormányzatok ideális partnerei a földrajzi és szervezeti határok áthidalásában.

Egy önkormányzat átlagban 10 településből áll, átlagos népessége 11 884 fő. Az önkormányzati gazdálkodás a teljes közigazgatás gazdálkodásának 70%-át teszi ki. A közalkalmazottakkal együtt 400 ezer ember dolgozik ebben a szektorban.

A LEADER szempontjából meghatározó, hogy a helyi önkormányzatok feladatai igen széleskörűek, hatósági, szolgáltató és fejlesztő funkciót is ellátnak:

- Egészségügyi ellátás (alap- és közép szintű, valamint fogászati)

- Szociális szolgáltatások (gyermekgondozás, idősök és fogyatékosok támogatása)
- Oktatás (óvoda, alap-, közép fokú és szakképzés, felnőttképzés, könyvtárak)
- Kultúra, szabadidő, sport
- Szabályozási tervek (területhasználat), építéshatósági tevékenységek
- Fizikai infrastruktúra és környezet fenntartása (utak, energiaellátás, víz és csatorna, hulladék gazdálkodás, kikötők, közösségi közlekedés)
- Vállalkozás- és foglalkoztatás ösztönzés
- Saját adószedési jog és pénzügyek (a helyi kiadások kb. 80%-át a helyi jövedelemadó, a társasági adó helyben maradó része, az ingatlan adó és a díjak fedezik)

A LEADER szerepe a tradicionális értelemben vett helyi fejlesztésben kisebb, mint pl. Írorszában, ahol a helyi önkormányzat gyakorlatilag nem végez fejlesztő tevékenységet. Finnországban a LEADER jelentősége a partnerségen alapuló fejlesztések generálásában, az aktivizálásban van, kiegészítve e területen az önkormányzatok hagyományos vezető szerepét.

Az önkormányzati összevonásokból kifolyólag, bár ezt még Finnországban sem vállalják fel a politikusok, a vidéki közszolgáltatások elérhetősége várhatóan tovább nehezedik. Erre a hiányra több HACs a szolgáltatások új formáinak kialakításával válaszol (köz-magán-civil partnerségek).

Az önkormányzatok körében egyre népszerűbb a térségi együttműködés, ami számos területre kiterjedhet, például szabályozási tervek (területhasználat), gazdaságfejlesztési politika, közlekedési és távközlési rendszerek, környezetvédelem és más szolgáltatási ágazatok. Az önkéntes együttműködést a belügyminisztérium és az önkormányzati szövetség is támogatja.

A helyi tanács tagjait négy évre választják, az arányos képviselő rendszer alapján. Ez a testület nevezi ki a végrehajtó bizottságot és a polgármestert. A végrehajtó bizottság felelős a hivatal működéséért és a pénzügyekért. A végrehajtó bizottság munkáját szakbizottságok segíthetik. A polgármestert (vagy önkormányzati menedzsert) a helyi tanács választja határozott vagy határozatlan időre. Ő irányítja a hivatal munkáját, és előkészíti a végrehajtó bizottság döntéseit.

1.4 Egyéb specifikumok

Vidékpolitikai Bizottság⁴

1988-at tartják a finn vidékpolitika kezdetének, amely egybeesett a **kormányzás új módjának**, az ún. **hálózatokon alapuló kormányzás (network governance)** módszerének gyakorlattá válásával, amelyben a közszféra, magánszféra és a közösségek között kialakított hálózatok és partnerségek a közigazgatás központi eszközévé váltak.

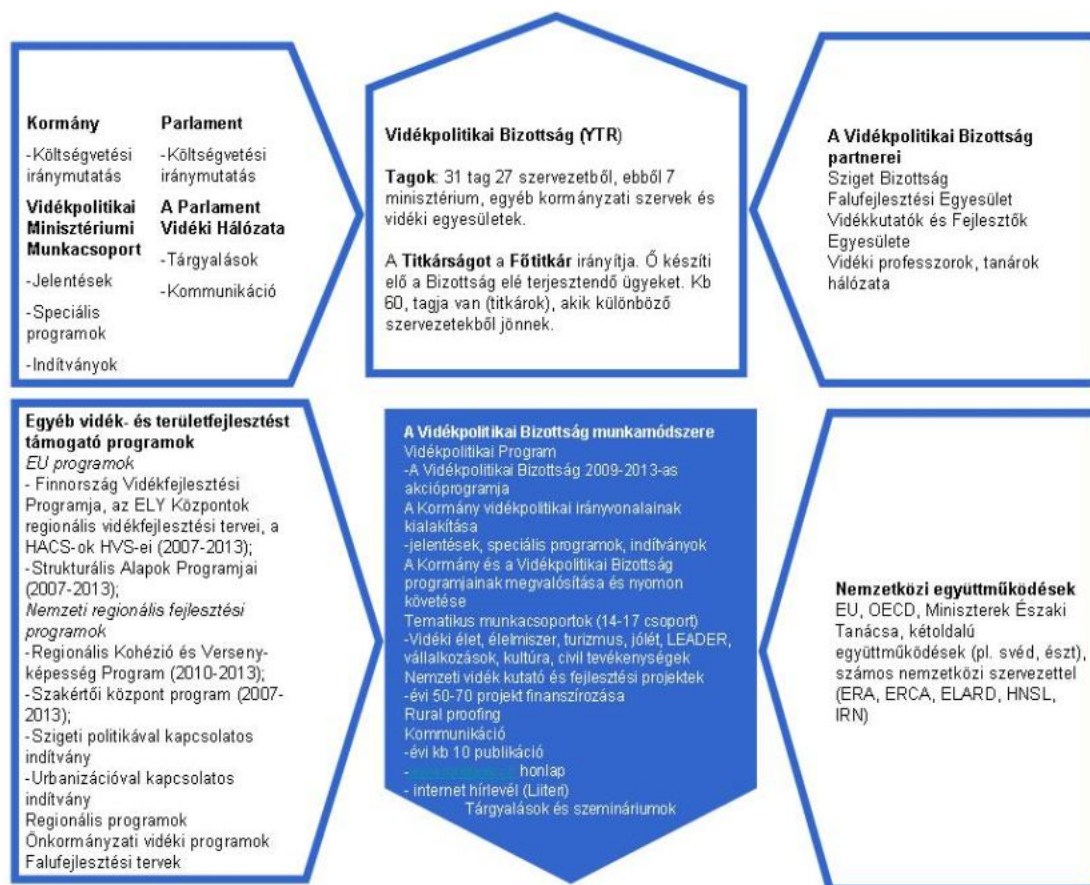
A finn vidékpolitika két dimenzióra tagolódik, amelyek közül a **szélesebb értelemben vett vidékpolitika** egyfajta módszer, amelyen keresztül különböző adminisztratív szektorok közösen terveznek figyelemmel a vidéki térségekre és az ott élő emberekre. A szélesebb

⁴ Ez a fejezet Torsti Hyrylainen Governance of local empowerment in Finnish rural policy – collaboration between policy, development and research c. munkája alapján készült.

értelmebe vett vidékpolitikába beletartoznak mindazok a szektorok, amelynek döntései a vidék szempontjából meghatározóak (fejlesztéspolitika, szociálpolitika, egészségügy, közlekedés, infokommunikáció, oktatás, önkormányzati politika, adópolitika, agrárpolitika, környezetpolitika, energiapolitika, stb.). A **vidékpolitika szűkebb dimenziójába** azok a szakpolitikai eszközök tartoznak, amelyek konkrétan a vidék fejlesztését célozzák. Ezekbe tartoznak a különböző területi szintekre készült vidékfejlesztési programok és a falufejlesztési tevékenységek. Finnországban is probléma, hogy a vidékpolitikának nincsenek elkülönített nemzeti forrásai. A vidék számára „pántlikázott” pénz szinte teljes mértékben Brüsszelből jön és csak a szűkebb értelemben vett vidékfejlesztést finanszírozza.

A finn vidékpolitika központi irányító szerve az 1988-ban létrehozott **Vidékpolitikai Bizottság**. A bizottságon, annak titkárságán és munkacsoportjain keresztül **több mint 700 különböző szakmai háttérrel rendelkező ember vesz részt közvetlenül a finn vidékpolitika formálásában**. Mintegy hatásértékelő eszközként járul hozzá a kormánydöntések vidékre gyakorolt negatív hatásának minimalizálásához és a szinergián alapuló hozzáadott érték maximalizálásához. A bizottság körül létrejött rendszer többszektorú és többretegű hálózat, amelynek a szerkezetét a 2. ábra mutatja be.

2. ábra: A vidékpolitikai Bizottság és munkamódszerei

A Vidékpolitikai Bizottságot a kormány jelölte ki. Olyan szervezetek képviselői alkotják, akik valamilyen szempontból meghatározók a vidékpolitika alakításában. A 125 tagból 2008-ban az egyes szektorok az 1. táblázatban szereplő arányban voltak képviselve.

1. táblázat

Közzsféra	66 fő	53%
Érdekképviselők	20 fő	16%
Kutatás és oktatás	10 fő	8%
Tanácsadó szervezetek	10 fő	8%
Civil szervezetek	4 fő	3%
Önkormányzatok és szervezeteik	11 fő	9%
Vállalkozók és magánszemélyek	4 fő	3%
<i>Összesen</i>	125 fő	100%

A Vidékpolitikai Bizottság munkáját 50-60 fős **titkárság** támogatja. Ez az egység fogja össze a teljes hálózatot. A titkárság munkatársainak többsége részmunkaidős vidékpolitikával foglalkozó köztisztviselő. A titkárság vezetője (**főtitkár**) az alapítás óta ugyanazon személy, 16 éve vezeti a szervezetet. Nem mellékesen 18 éve vezeti ugyanez a szakember a finn Falufejlesztési Mozgalmat is. Ő felel az ügyek bizottság elé történő felterjesztéséért. A különböző tematikus munkacsoportok vezetői és titkárai szintén tagjai a titkárságnak. 10-25 ember vesz részt rendszeresen a titkárság ülésein, tehát itt is van egy aktív mag és „a többiek”.

A Vidékpolitikai Bizottság és annak titkársága együttesen alkotja a vidékpolitikai kormányzás **Központi Fórumát**. A fórumnak nem lehet politikus a tagja, ami a hálózat szakmai orientációjáról és a hatékonyságra fektetett hangsúlyáról tanúskodik. A köztisztviselők aránya az idők során csökkent, helyüket különböző szakterületek szakértői vették át. A fórum felel a tematikus munkacsoportok létrehozásáért. A hálózat kulcstevékenységei ezeken a tematikus munkacsoportokon keresztül realizálódnak.

A **tematikus munkacsoportok** célja információ generálása a vidékpolitika szempontjából fontos témákban, a problémák gyakorlati szinten történő kezelése, megoldási javaslatok kidolgozása és terjesztése. 2008-ig összesen 31 munkacsoportot hívtak életre, amelyben a szereplők aránya az alábbiak szerint alakult:

2. táblázat

Közzsféra	185 fő	31%
Kutatás és oktatás	116 fő	20%
Érdekképviselők	52 fő	9%
Tanácsadó szervezetek	89 fő	15%
Civil szervezetek	42 fő	7%
Önkormányzatok és szervezeteik	66 fő	11%
Politikusok	3 fő	1%
Vállalkozók és magánszemélyek	41 fő	7%
<i>Összesen</i>	594 fő	100%

Szakértők, civilek és kutatók magasabb aránya egyértelműen jelzi a munkacsoportok fontosságát az új tudás generálásában. Az egyes munkacsoportok működésének hosszát a szükségesség határozza meg.

Minden tematikus csoportnak van egy vezetője és egy titkára. A titkárok a bizottság titkárságnak is tagjai, ezáltal **mediátorként** biztosítják a munkacsoportok közvetlen kapcsolatát a Központi Fórummal. A munkacsoportok szerepe létfontosságú, hiszen az eredmények ezekben a csoportokban és az általuk képzett hálózatokban jönnek létre. A Vidékpolitikai Bizottság egyik legfontosabb jellemzője, hogy nemcsak az érintett

minisztériumokat kapcsolja össze, hanem kiterjeszti a hálózatot a különböző területek szakértői és helyi szereplői felé. A döntések előkészítésében jelentős mértékű decentralizáció ment végbe, illetve a bizottság és munkacsoportjai tekinthetők a vidékpolitikával kapcsolatos párbeszéd fontos pillérének.

3. táblázat

Munkacsoport neve	Működési ideje	Időtartama 2008-ig
Vidéki nők	1990-2007	18
Vidéki turizmus	1995-	14
Élelmiszer	1995-	14
LEADER, helyi akciócsoportok	1995-	14
Természetes alapanyagból készült termékek	1997-	12
Fa	1992-94; 1997-2005	12
Ritkán lakott térségek	1999-	10
Város-vidék kapcsolat	1999-	10
Vidéki jóléti szolgáltatások	2000-01; 2000-	9
Vidéki fiatalok	1992-93; 1999-2005	9
Vidéki kultúra	2001-	8
Táv munka/telemunka	1995-2001	7

Vidékpolitikai Bizottság készíti és négyévente aktualizálja a **nemzeti vidékfejlesztési programot**. A program tartalma jóval szélesebb, mint az Unió vidékfejlesztés. **Minden olyan minisztérium részt vesz a kialakításában, amelynek tevékenysége közvetlen hatással van a vidékre** (oktatás, infrastruktúra, közlekedés, egészségügy). Ezek a minisztériumok tagjai a Vidékpolitikai Bizottságnak. A program megvalósítása nem kötelező érvényű, ugyanakkor irányt mutat, összehangolja az érintett minisztériumok szakpolitikáját. A program mögött nincs konkrét forrás. Az érintett minisztériumokon múlik, hogy megvalósítják-e a rájuk vonatkozó programelemeket.

A bizottság koordinációja a legutolsó választás után Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztériumból átkerült a Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztériumba.

A finn vidékfejlesztési politika központi eleme a LEADER HACS-ok munkája, mivel ez az eszköz a helyi szintű vidékfejlesztés meghatározója. A vidékpolitika főként az erre a célra létrehozott **HACS munkacsoport** működtetésével vesz részt ennek a munkának az irányításában. A munkacsoport az elnökön és a titkáron kívül HACS képviselőkből, kutatókból és egyéb szakértőkből áll. A munkacsoport közvetve irányítja a HACS-ok munkáját javaslatok és vélemények kialakításával, kommunikációval, a programok kialakításában való részvétellel, de nem rendelkezik felettük felügyeleti vagy ellenőrzési jogkörrel.

A bizottság évente hirdet **nyílt kutatási és fejlesztési pályázatokat**, amelynek eredményeit felhasználja a vidékpolitika alakításában. A forrásai korlátozottak ugyan, de ezek a projektek azzal, hogy jelentősen hozzájárulnak javaslatokhoz, innovatív megoldásokhoz és a további kutatásra érdemes témák feltárásához, nagyon hasznos eszközei a vidékpolitika formálásának. A fejlesztési projektek általában konkrét problémákra történő megoldások keresésére fókuszálnak, amíg a kutatási projektek célja szélesebb értelemben vett új tudás generálása.

A nemzeti hálózatként működő vidékpolitika bizonyítottan hatékony eszköze a vidéki értékteremtésnek, legyen szó gazdasági, társadalmi vagy környezeti tőkéiről. A vidék

fejlesztéséért elkötelezett ezeket, főként önkénteseket mozgósít, partnerségben a hivatalnokokkal és akadémiai szereplőkkel. Ez a fajta működés a forrása az innovációnak, az új, közös tudás létrehozásának. Mindig újabb problémákat hoz felszínre, újabb megoldásokat teremt, új erőforrásokat, szereplőket és munkamódszereket von be a szakpolitika alakításába, de legalábbis figyelemmel kísérésébe.

A rendszer működtetése a projekt alapú finanszírozás miatt nehézkes. Az adminisztrációs terhek és a bürokrácia éppen a rendszer legfontosabb szereplőinek, a helyi szinteken dolgozó aktivistáknak a motivációját rombolja leginkább. A hálózat működtetése és a szereplők motivációjának fenntartása érdekében szükségessé vált egy kevesebb adminisztratív teherrel járó megoldás kidolgozása.

A vidékpolitikai hálózat ereje abban rejlik, hogy egyszerre tud jelen lenni különböző területeken és szinteken az alulról jövő kezdeményezések jegyében és az együttműködésen alapuló jellege miatt nem érződik felülről irányítotttnak.

2. A LEADER és a nemzeti finanszírozású LEADER típusú programok alakulása

2.1 A folyamat

A LEADER útja Finnországban

Finnország 1995-ben csatlakozott az Európai Unióhoz és a LEADER megközelítést már 1996-ban elkezdtek alkalmazni, ekkor még a LEADER Közösségi kezdeményezések keretén belül. Az 1.2 fejezetben ismertetett Falufejlesztési Mozgalom jól megágyazott a LEADER-nek. Az addigra aktív vidéki közösségek számára a LEADER módszer alkalmasnak bizonyult a tevékenységeik folytatásához, kiterjesztéséhez. Mégis a módszer kiterjesztése évekig tartó folyamat volt. Ebben közrejátszott a tradicionális fejlesztéspolitika idegenkedése a helyi irányítású és alapvetően kis léptékű projektektől, valamint megszokottól eltérő adminisztrációs modell kialakításának nehézségei is. Folyamatos volt a küzdelem a forrásokért.

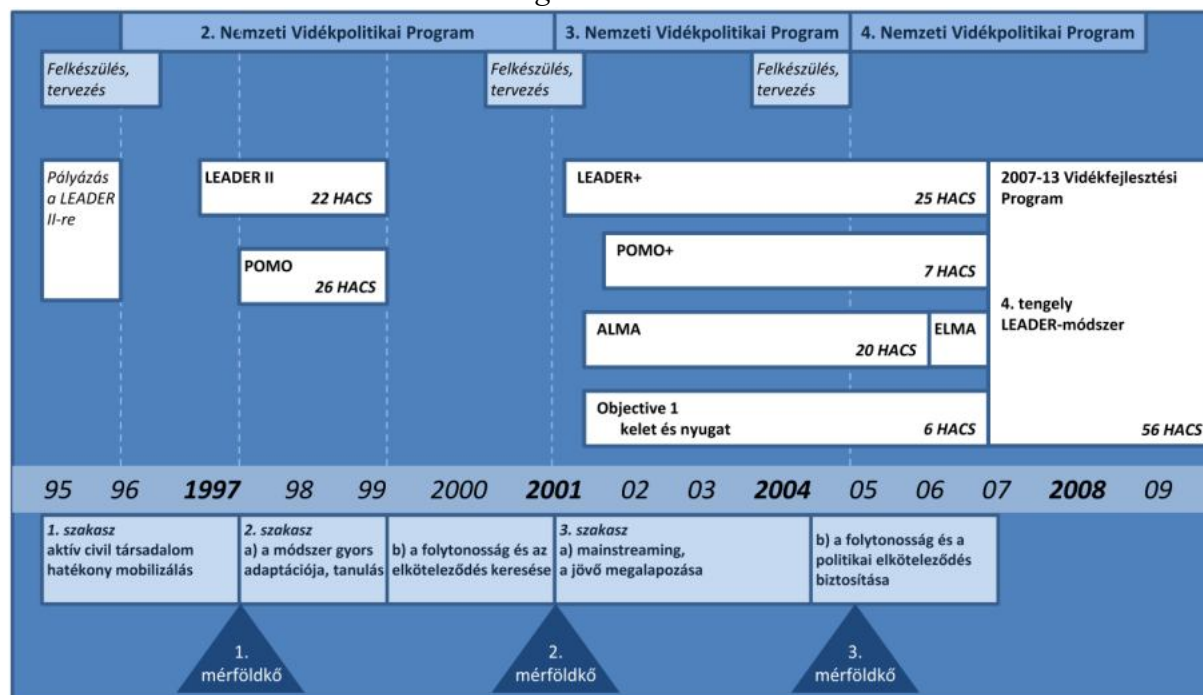
1996-ra a kormány által kijelölt HACS munkacsoportnak sikerült kialakítani egy olyan eljárásrendet, amely lehetővé tette a különböző alapok LEADERII-n belüli integrált kezelését.

Az Unió források korlátossága miatt sok támogatásra érdemes csoport kimaradt LEADERII-ből. Egy év alatt azonban sikerült annyi nemzeti forrást erre a célra csoportosítani, hogy 1997 nyarára 26 nemzeti ún. POMO csoport kezdhette el a munkát. 1997 és 1999 között a finn vidéki térségek 2/3-át és kb. 1,7 ezer embert érintve 48 HACS dolgozott hozzávetőlegesen 120 millió euró forrás LEADER-szerű felhasználásán.

A LEADER+ időszakra (2000 – 2006) történő felkészülés már 1998-ban elkezdődött. 57 HACS szállt be a versenybe a forrásokért. A LEADER+-ra szánt forrás összege azonban óriási csalódás volt minden résztvevő számára, mivel a finn kormány alig pár százalékkal emelte azt az előző időszakhoz képest. Az Unió forrás 25 csoportnak lett volna elegendő az 57 pályázóból. Ekkor a HACS munkacsoport, amely 1995 óta vezette a LEADER-rel kapcsolatos folyamatokat elkezdte a tárgyalásokat a kormánnyal, a helyi önkormányzatokkal és a HACS-okkal. 2000-re 25 LEADER+ és 24 ALMA csoport kezdhette el a munkát. 7 további csoport finanszírozását a Farm Gazdaság Fejlesztési Alap (Farm Economy Development Fund) oldotta meg a Parlament segítségével. Ezek lettek az új POMO csoportok. 2002-re az 58 működő akciócsoport 419 önkormányzatot és 2,4 millió embert érintett. Csupán néhány önkormányzat maradt ki a programból. A 2000-2006-os időszakban felhasznált 330 millió euró forrás fele származott a LEADER+-ból. Mindez több mint 7000 projekt megvalósítására volt elegendő.

A 3. ábra mutatja be a LEADER fokozatos elterjedését. Hét évbe telt, amíg a teljes vidéki Finnországot lefedte az Unió finanszírozású LEADER. A 2007-2013-as időszak LEADER finanszírozása tisztán Unió forrásokból történt. Az aktuális kihívás ebben az időszakban a LEADER tartalmi kiterjesztése a vidéki gazdaságra és vállalkozásokra, a környezeti fejlesztésekre, a nemzetközi együttműködésekre, a halászatra stb.. A 2007-2013-as időszakban Finnországban is megvalósult a LEADER integrálása az ország vidékfejlesztési programjába.

3. ábra: A LEADER alakulása Finnországban

A LEADER területi kiterjedése

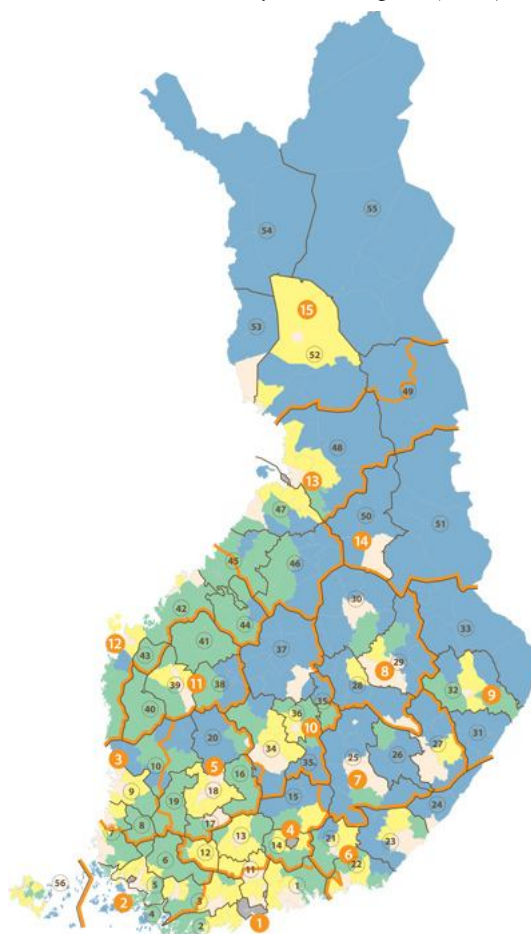
A LEADER a teljes vidéki Finnországot lefedi. A vidéki térségeket a 23 ezer főnél kisebb lélekszámú települések alkotják kiegészülve a 23 ezer feletti települések azon külterületeivel, amelyet a település rendezési terve már nem fed le. Ennek oka az, hogy a jelentős urbánus központok is kiterjedt rurális karakterrel bíró, ritkán lakott részekkel rendelkeznek. Pori pl. Finnország hetedik legnagyobb városa, 83 ezer ember lakja 1700 km²-en. Népsűrűsége mindössze 100 fő/km².

A LEADER pénzügyi súlya

A sikerek, hagyományok és a teljes lefedettség ellenére a HACS-okon keresztül megvalósuló fejlesztések és a HACS működési költségek együttesen csupán 242 millió eurót tesznek ki, amely a teljes közpénz 5,3%-a és az EMVA forrás 3,7%-a. A magánforrás összege 128 millió euró.

A LEADER alacsony forrásarányának egyik fő oka, hogy a mezőgazdaság a vidéki gazdasággal és társadalommal kapcsolatos jelentőségéhez képest jóval nagyobb súllyal szerepel a vidékfejlesztésben. A 2011-ig felhasznált források támogatás típus szerinti arányaiban 90%-a terület alapú és csak 5%-a projekt alapú támogatás.

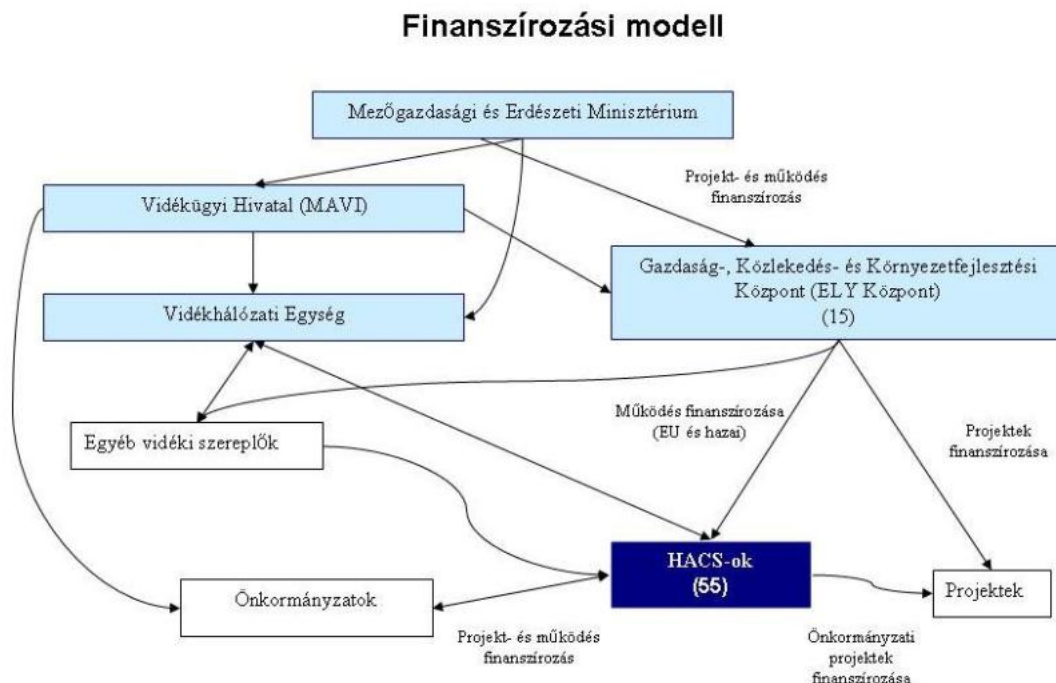
4. ábra: Az 55 db helyi akciócsoport (2008)

2.2 A LEADER megvalósításának jelenlegi szervezeti struktúrája

A finnországi LEADER megvalósítás szervezeti felépítését az 5. ábra mutatja be.

5. ábra

Az ábrán szereplő szervezetek feladatai nagy vonalakban az alábbiak:

1. A **Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium** felelőssége a vidékfejlesztési program, annak módosításai és a nemzeti szintű jogszabályok elkészítése. A minisztérium dönt a HACS-ok közötti forrásallokációról és a HACS-ok kiválasztásáról. Követi a program végrehajtását, éves monitoring jelentéseket készít az előrehaladásról. A minisztérium felelősségi körébe tartozik a nemzeti szintű költségvetés tervezés és a Vidékügyi Hivatal (MAVI) finanszírozása.
2. A **Vidékügyi Hivatal (MAVI)** felelős a mezőgazdasági és vidékfejlesztési források adminisztrálásáért. A Kifizető Ügynökségi feladatok mellett a Hivatal delegált Irányító Hatósági feladatokat is ellát. A kifizetések és a kötelező ellenőrzések mellett felelős a formanyomtatványok és útmutatók elkészítéséért, a HACS-ok adminisztratív képzéséért, a végrehajtási útmutató, a pályázati és kifizetési kérelmek és ellenőrzési listák elkészítéséért, a támogatások információs rendszerének fejlesztéséért. A Hivatal irányítja, tanácsadással és képzéssel segíti az ELY Központ mezőgazdasággal és vidékfejlesztéssel foglalkozó részlegeit.
3. Az **ELY Központok** Kifizető Ügynökségi és delegált Irányító Hatósági feladatokat is ellátnak. Több Uniós és nemzeti program közreműködő szervezeteiként is működnek. A csatlakozás után 15 db központot hoztak létre NUTS3 szinten, amelyek viszonylag önállóan működnek, nincs egységes felettes szervük. A legjelentősebb feladatuk a régió területfejlesztési feladatainak ellátása beleértve a tervezést és a megvalósítást (pályáztatás, kifizetés, ellenőrzés). Ezen felül ők végzik az 1 és 2-es tengelyes teljes pályázatkezelést, illetve a 3-as tengelyes nagyobb vállalkozásfejlesztési pályázatok kezelését. A HACS-okon keresztül megvalósuló projekteknél az ELY Központok végzik a pályázatok és kifizetési kérelmek adminisztratív (formai jogosultsági) ellenőrzését és végső jóváhagyását. A helyszíni ellenőrzés is az ELY Központok

feladata. Tanácsadással segítik a pályázókat és a HACs-okat. Egy regionális központban mindössze 3 fő foglalkozik a HACs-ok által megvalósított intézkedésekkel.

4. A **Vidék-hálózati Egység** technikai szolgáltatásokat biztosít, pl. segít a nemzetközi projektekhez a partnerkeresésben, képzéseket és tapasztalatcseréket szervez a HACs-oknak és az elnökségi tagoknak.
5. Az **önkormányzatok** 20%-kal járulnak hozzá a HACs-ok által megvalósított programokhoz. Érdekes, hogy az önkormányzatok végzik az agrár-környezetvédelmi kifizetéseket, mert ők vannak a legközelebb a gazdákhöz, akik korábban így szokták meg.
6. A **HACs-ok** fő feladata az aktivizálás, tájékoztatás, animáció, segítségnyújtás a pályázatok és kifizetési kérelmek elkészítésében. A HACs-ok készítik a helyi vidékfejlesztési stratégiákat/terveket és a HACs elnöksége hagyja jóvá a helyi vidékfejlesztési stratégiához illeszkedő pályázatokat. A pályázatok és kifizetési kérelmek a HACs-okhoz kerülnek benyújtásra.

2.3 A nemzeti szintű vidékfejlesztési program tervezése

A vidékfejlesztési program tervezése alapvetően **tematikus munkacsoportokban** zajlott. A Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium munkatársai végezték a tervezés és koordinálás nagy részét, amennyiben külső szakértők bevonására került sor (pl. HACs helyi fejlesztési programok értékelése), azt TS-ből finanszírozták.

A Vidékpolitikai Bizottság részt vett az Unió vidékfejlesztési program kialakításában. A minisztérium által működtetett **HACs munkacsoport** a tagjait tekintve jelentős átfedésben van a Vidékpolitikai Bizottság által működtetett HACs munkacsoporttal. Ez a csoport alakította ki a HACs-ok kiválasztási kritériumait és ők voltak azok a független értékelők mellett, akik értékelték a beérkező tervezeteket. A két HACs munkacsoportban a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium, a Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztérium, a Környezetvédelmi Minisztérium, az Oktatási Minisztérium, a HACs-ok, az ELY Központok képviselői, a Gazdaszövetség, a Falufejlesztő Egyesület, a Vidéki Nők Egyesülete, a mikkel-i Ruralia Institute és a MAVI képviselői vesznek részt.

A 4. táblázat mutatja a vidékfejlesztési program forráselosztását. **A 4. tengelyre allokált 5,3%-t az 1-3 tengely tartalmazza.** A HACs-ok által megvalósított fejlesztéseket besorolják a 411, 412 és 413-as intézkedésbe attól függően, hogy melyik tengely céljának megvalósulását szolgálja a fejlesztés.

4. táblázat: A 2007-2013-as vidékfejlesztési program tengelyek közötti forráselosztása

	Összes közpénz (millió euró)	EMVA aránya (%)	EMVA (millió euró)	Források megoszlása a tengelyek között. A 4. tengely forrásait az 1-3 tengely tartalmazza (%)
1. tengely	504	45	227	11
2. tengely	5 406	28	1 514	74
3. tengely	433	45	195	14
4. tengely	242	45	109	5,3
TS	40	46	18	1
<i>Összesen</i>	6 626	31	2 062	100

A gazdaságok számának csökkenése végett nem volt akkora igény az 1-es tengelyes forrásokra, így volt rá példa, hogy ennek terhére növelték a 4-es tengely kereteit.

A forrásátcsoportosításokra egy, a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium által vezetett munkacsoport tesz javaslatot. A munkacsoport munkájában gazdálkodók szervezetei, egyéb érintett minisztériumok és szervezetek is részt vesznek. A végső döntést a miniszter hozza.

A vidékfejlesztési program határozza meg a 3-as tengely HACS-okon keresztül és horizontálisan felhasználható forráskeretét, amelyen egyszer már módosítottak a HACS forráskeret javára. A jelenlegi állás szerint 3. tengelyen belüli horizontális forráslekötés magasabb (átlagosan 95-97%), mint a HACS-oké (átlagosan 90%), így nem várható újabb forrásátcsoportosítás.

2.4 A HACS-okon keresztül megvalósítható intézkedések 2007-2013-ban

A LEADER akciócsoportok az 5. táblázatban szereplő intézkedések megvalósítására jogosultak. Az egyes intézkedések indikatív forráskereteit a Program tartalmazza. Ez nem korlátozza a HACS-ok HVS-be tervezett forráselosztását, inkább fordítva, a Program költségvetése alapozott a HVS tervezetekre. A potenciális akciócsoportok a helyi vidékfejlesztési stratégiájukban határozzák meg, hogy a felsoroltak közül melyik tengely melyik intézkedését valósítják meg és mekkora forrásarányal.

5. táblázat: A HACS-ok által megvalósítható intézkedések köre

411 (I. tengely)		A programban szereplő tervezett közpénz
111	Szakképzés, tájékoztatási tevékenységek	6 millió euró
123	A mezőgazdasági és erdészeti termékek értékének növelése	
124	Új termékek, eljárások és technológiák fejlesztésére irányuló együttműködés	
412 (II. tengely)		
214	Agrárkörnyezetvédelmi kifizetések	9 millió euró
216	Nem termelő beruházások támogatása	
413 (III. tengely)		
311	Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja	172,68 millió euró
312	Mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése	
313	Turisztikai tevékenységek fejlesztése	
321	Alapvető szolgáltatások kialakítása a vidéki gazdaság és lakosság számára	
322	Falumegújítás és fejlesztés	
323	Vidéki örökség megőrzése és fejlesztése	
331	Képzés és tájékoztatás	
IV. tengely		
421	Térségek közötti és nemzetközi együttműködés	25,8 millió euró
431	Helyi akciócsoportok működtetése, készségek fejlesztése, térségi animáció	45,84 millió euró

A megkérdezett HACS-oknál elenyésző volt az 1-es és 2-es tengelyes projektek száma. Az egyiknél pl egyetlen pályázat sem érkezett 1-es tengelyes fejlesztésre. Szinte minden HACS-nál megtörtént az 1-2 tengelyre tervezett források átcsoportosítása a 3-as tengelyre. Ennek oka egyrészt a horizontálisan elérhető források jóval jelentősebb nagysága, másrészt az, hogy több olyan szervezet is van Finnországban, amely mezőgazdasági fejlesztésekkel és tanácsadással foglalkozik. A gazdálkodók jobban ismerik őket, megszokták, hogy hozzájuk fordulnak. A HACSok (egyenlőre) nem szereplők ezen a területen.

A **támogatási arányok** maximumát nemzeti szinten szabályozzák a kedvezményezettek és a fejlesztés típusa alapján. A HACS-ok alacsonyabb támogatási arányok mellett is dönthetnek, kivételt képez ez alól a régióként változó vállalkozási támogatási arány, amit központilag szabnak meg.

6. táblázat: A támogatások maximuma

Támogatási formák	Maximális támogatási arányok
Mikrovállalkozások beruházási támogatásai	35% / 30% / 25% / 20% (régióként változó az arány, nemzeti szinten meghatározott)
Mikrovállalkozások első foglalkoztatottjának kezdő bére	50%
Vállalkozások vagy vállalkozói csoportok fejlesztési (nem beruházás) jellegű támogatása	50% Max 1500 euróig 90%
Üzleti fejlesztési projektek (beleértve előzetes tanulmányokat)	90% / 100%
Közérdekű fejlesztési (nem beruházási) projektek	90% / 100%
Képzések	90%
Közérdekű beruházások	75%
HACS működési költségek	100%

Az általunk vizsgált helyi akciócsoportban az alábbi arányokról döntött az elnökség:

2. képzés és fejlesztés (nem beruházás) 70-80%
3. közösségi beruházások 50%
4. mikro- és kisvállalkozások beruházásai 20-35%
5. mikro- és kisvállalkozások fejlesztési projektjei (nem beruházás) 20-35%
6. megvalósíthatósági tanulmányok 80-90%
7. nemzetközi projektek 70-100%

A HACS döntése alapján nincs 100%-os támogatás, amelynek oka az a vélemény, hogy ami „ingyen” van, azt nem értékeli igazán. A HACS a központilag megszabott 20-35%-os vállalkozási támogatást magasnak tartja. A vállalkozásoknak nem okoz problémát a 75-80%-os saját erő biztosítása. Általános a felfogás, hogy örülnek bármely mértékű támogatásnak.

A HACS-ok által támogatható 1-3 tengelyes fejlesztéseket párhuzamosan közvetlenül az ELY Központokon keresztül (delegált IH és KÜ feladatokat ellátó regionális hálózat) is meg lehet valósítani. Ez rugalmas, eseti döntéseken alapuló rendszer, amelynek három fő szabálya van: 1) a HACS-ok csak 150 euró alatti pályázatokat támogathatnak; 2) a támogatható vállalkozások mérete max. 10 fő; 3) a HACS-ok nem támogathatnak mezőgazdasági és erdészeti termék előállítását. Rendszerint a HACS-ok a periódus elején megegyeznek az ELY Központtal, hogy mely típusú (főként a nagyobb vállalkozási) projekteket finanszírozzon közvetlenül az ELY Központ. Előfordul, hogy egy-egy nagyobb fejlesztés megvalósíthatósági tanulmányát finanszírozza a HACS, maga a fizikai megvalósulás már az ELY Központokhoz közvetlenül beadott pályázaton keresztül történik, így nem fogyasztja a HACS költségvetését.

Kisebb projektek esetén a fordítottjára is volt példa, nevezetesen az ELY-hez közvetlenül beérkezett pályázatot a Központ a HACS-hoz irányította.

Annak ellenére, hogy egy adott pályázó elvileg két helyre is benyújthatja a pályázatát, sem az EU, sem a közreműködő szervezet részéről nem merült föl a kettős finanszírozás problémája. mivel minden pályázat az ELY Központban „köt ki”, amely összevezeti a beérkező igényeket.

A pályázók sokkal szívesebben dolgoznak a HACS-okkal, mint közvetlenül az ELY Központtal, vagy az önkormányzatokkal, mert rendkívül sok segítséget kapnak az ötlettől a megvalósításig. Azt minden megkérdezett HACS hangsúlyozta, hogy semmilyen esetben sem veszi át a pályázat vagy annak egyes részeinek a megírását, kizárólag tanácsokkal segítik a pályázókat.

2.5 A HACS-ok közötti forráselosztás

A HACS-ok közötti forráselosztás kritériumait és az indikatív forráskereteket a Programban rögzítik. A forrásokat a HACS-ok kiválasztása után véglegesítik az alábbi kritériumok alapján:

1. a HVS minősége;
2. az akcióterület mérete és lakosság száma;
3. az adott HACS korábbi időszakban nyújtott teljesítménye, a korábbi program forrásfelhasználásának mértéke;
4. a HVS-ben megfogalmazott forrásigény.

A HVS része az akcióterv és a pénzügyi terv. Az akciócsoportoknak általában kevesebb összeget ítélnék meg az igényelnél. A pénzügyi tervek készítésekor a számítás alapja a nemzeti szinten a LEADER-re allokált forrás nagyság arányosítása.

A forráskereteket kétszer vizsgálják felül a periódus során. Megnézik a kötelezettségvállalás és kifizetés mértékét, a közpénz és magánforrás felhasználás arányát, az értékeléseket, jelentéseket, ellenőrzések eredményeit, a közpénz kezelésének minőségét, a HACS által benyújtott igényeket és az ELY Központ véleményét. Ezek alapján több megkérdezett HACS is pótlólagos fejlesztési forrást igényelt és kapott.

A Vidékpolitikai Bizottság főtitkára szerint a források elosztásában sokkal inkább a HVS és a HACS munkájának minősége kell, hogy számítson, mint a rászorultság. Gyengébb csoportoknál első a szakmai segítségnyújtás és fejlesztés, azután lehet növelni a finanszírozást.

3. A LEADER végrehajtás specifikumai

3.1 Az akciócsoporthoz kialakítása

3.1.1. Jogi forma és területi lehatárolás

Finnországban a HACS-ok **bejegyzett egyesületekként** működnek, amelyeknek nyitottnak kell lenni minden helyi ember és szervezet felé.

Az egyes HACS-ok **akcióterületeinek kialakításában** a méretkorláton felül **nem érvényesült semmilyen nyomás, korlátozás** (20 ezer - 150 ezer fő). Az együttműködési területek természetes módon alakultak ki, a korábbi önkormányzati és ágazati kapcsolatokra alapozva. A legkisebb HACS mindössze 3 önkormányzathoz áll és 15 ezer ember tartozik hozzá. Az ő esetükben valószínűsíthető a következő időszakokra a szomszédos HACS-csal történő összevonás. Erre a minisztérium ösztönzi a csoportot.

A HACS-ok területeiben csekély változás történt a kezdetek óta. Az általában néhány peremtelepülést érintő területmódosítás fő oka az egyes önkormányzatokhoz tartozó településcsoportokban bekövetkezett változások, illetve az időközben felismert koherensebb odatartozások.

A megkérdezett HACS-ok többsége a következő időszakban is a mostani területtel kíván pályázni.

A HACS-ok átlagos mérete az alábbiakkal érzékeltethető:

1. átlagban 7 önkormányzat,
2. 41.000 fő,
3. 1,5 teljes munkaidős foglalkoztatott,
4. 2,5-6,8 millió euró/HACS forrással gazdálkodik.

3.1.2. A HACS-ok szervezeti felépítése, kapacitása

A legtöbb HACS mindössze 2-2,5 embert foglalkoztat. Ennek az alacsony kapacitásnak több olyan előfeltétele teljesül az országban, amely nélkül lehetetlen lenne ennyi emberrel működtetni a programot. Ezek közül a legfontosabbak az alábbiak:

1. Rendkívül fejlett a civil élet és az önkéntesség kultúrája. Csaknem minden településen évtizedek óta aktív kezdeményező a Falufejlesztési Egyesület (Village Association).
2. Finnországban több olyan helyi hálózattal rendelkező szervezet működik, amely fejlesztési tevékenységet is végez és ezek között nagyon jó, operatív szintű a partnerség. Ezek a szervezetek sok esetben egy épületben működnek.
3. Maga az önkormányzat is ellát fejlesztési feladatokat.
4. A HACS foglalkoztatottak legtöbbször nagyon hosszú ideje dolgozik a LEADER rendszerben, kialakult kapcsolatrendszerrel, tudással és tapasztalatokkal. Az általunk megkérdezett HACS-ok vezetői több mint egy évtizede végzik ezt a feladatot.
5. Az eljárásrend, bár kivétel nélkül az összes HACS panaszkodott a komplikáltságra és a bürokráciára, rendkívül egyszerű és praktikus.
6. A LEADER régóta működő, jól beágyazott rendszer.

Az **elnökség** a HACS döntéshozó szerve, amely általában 10-15 főből áll. A megkérdezett HACS-oknál 3 helyettesítő tagot is megválasztottak, az alább definiált három szektorból. Az elnökségi tagság önkéntes tevékenység. Csak az utazási költségeket térítik.

Az elnökségen tagságában minden esetben érvényesül a hármas elv:

1. 1/3 helyi önkormányzati képviselő,
2. 1/3 helyi közösségek (szervezetek, egyesületek, nagyobb cégek),
3. 1/3 „helyi emberek” (természetes személyek és kisebb vállalkozások).

Az egyesület alapító okiratában fektetik le az elnökségi tagság betöltésére vonatkozó szabályokat. A cél, hogy időről időre frissüljön az összetétel ezért egy mandátum általában 2 évig tart. Egy személy egymás után összesen 3-szor választható újra. 2 év szünet után ismét újraválasztható. Ennek a szabálynak köszönhetően mindig van kisebb változás az elnökség összetételében. A munkaszervezet vezetője nem lehet elnökségi tag.

Általános szabály, hogy érintettség esetén az adott elnökségi tag nem lehet jelen a projekt tárgyalásokon.

A megkérdezett HACS esetében az ELY Központ munkatársa is elnökségi tag, így nagyon sok (helyi) háttér információt kap a projektekről, mielőtt még az az ELY Központba kerülne. A döntésekben nem vesz részt, nem befolyásolhatja azt.

Az általunk közelebbről vizsgált akciócsoport meghaladja az átlagos méretet, 12 önkormányzat területén 48.000 embert érint.

A munkaszervezet 2 fő teljes munkaidős foglalkoztatottja közül az egyik az ügyvezető, aki korábban erdészeti ismereteket oktatott, jelenleg a HACS vezetése mellett 40 ha szántón és 200 ha erdőn gazdálkodik. (Finnországban a legtöbb vidéki embernek van legalább egy kicsi erdeje. Az ország erdősültsége 74% körül van). 10 éve vezeti az akciócsoport munkaszervezetét, korábban az elnökség tagja volt. A másik teljes munkaidős foglalkoztatott az adminisztrátor, aki nemcsak adminisztratív, hanem szervezési, projekt tanácsadói munkát is végez. Láthatóan ő volt hármójuk közül a leglehetősebb. Az ún. projekt tanácsadót részmunkaidőben foglalkoztatják. A negyedik ember a csapatban a nemzetközi koordinátor, akit nem a HACS működési költségéből, hanem külön projekt forrásból (management költség) finanszíroznak. 2003-ban jött a HACS-hoz azzal a céllal, hogy nemzetközi projekteket hívjon életre és segítsen a megvalósításban. Ő volt az első nemzetközi koordinátor Finnországban és az övék máig az egyetlen HACS, akinek teljes embere van erre a célra. Messze ez a HACS a legsikeresebb ebben a témában. A többi HACS-nál bevett gyakorlat, hogy 3 HACS közösen foglalkoztat egyetlen nemzetközi koordinátort.

A HACS tagsága 230 szervezetet számlál. Az éves tagdíj 10 euró. A tagdíjért cserébe folyamatos az informálás, évente kétszer sikeres projekteket bemutató tanulmányúton vehetnek részt a tagok, illetve szintén évente kétszer rendezik meg a tagság találkozóját. Természetesen a tagság aktivitása változó. Egyik megkérdezett HACS szerint a 160-170 tagból kb 20 aktív.

Az egyik vizsgált HACS-nál a 11 tagú elnökség havi rendszerességgel ülésezik, a másikonál 9 tagú és 6 hetente ül össze. Az elnökséget a tagság választja. Az elnökség fő feladata a pályázatokkal kapcsolatos döntéshozás, de mostantól elkezdtek a következő időszakra történő felkészülést, az új helyi vidékfejlesztési program tervezését.

Az elnökségek szakmai kompetenciája általában sokrétű, helyi szintű kapcsolatrendszerük kiterjedt, amely nagyon jó alapja a szakmai döntéshozásnak. A tagok között van polgármester, gazdálkodó, a helyi erdészeti egyesület vezetője, tanár, mémök és kisvállalkozók.

Nehéz új elnökségi tagokat bevonni. Főleg a fiatalok hiányoznak. Az átlag életkor 45-50 év.

3.1.3. A HACS-ok fejlesztési forrásai

A HACS-ok teljes költségvetésének minimum 35%-a magánforrás. Nemzeti szintű szabály, hogy a teljes költségvetés 20%-át a helyi önkormányzatok hozzájárulása teszi ki. Amelyik önkormányzat nem fizet, az nem lehet tagja a HACS-nak. Az önkormányzatok többsége előnyösnek tartja a HACS tagságot. Úgy tekinti, mint egy jó befektetést, amelyben 1 euró befizetésével 5 eurót nyerhet.

A vizsgált HACS 2007-2013-as költségvetése az alábbi forrásokból tevődik össze:

• Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium	2,24 M euró	35%
• Európai Unió	2,88 M euró	45%
• Önkormányzatok	1,28 M euró	20%
• Összes közpénz	6,40 M euró	Közpénz aránya: 61%
• Privát forrás és önkéntes munka	4,12 M euró	Privát forrás aránya: 39%
Mindösszesen	10,52 M euro	

A működési költségekre 0,9 millió euró áll rendelkezésre, amely az összes közpénz 14%-a.

Az önkormányzatok minden év januárjában utalják a 20%-os hozzájárulás éves részét. Az egyes önkormányzatok által befizetendő összeget lakosságarányosan határozzák meg (a megkérdezett HACS-nál pl 3,4 euró/lakos). Ez ugyan többségében fejlesztési forrás, de mivel az első éves részlet a működés legelején rendelkezésre áll, valamint a működés első évében viszonylag alacsony a fejlesztési források felhasználása, ezért ebből a forrásból hitelfelvétel nélkül tudják áthidalni azt az időszakot, amíg az EU-s és nemzeti működési források meg nem érkeznek, így az önkormányzati hozzájárulás mintegy működési előlegként szolgál.

Az önkormányzatok többsége a pénzügyi megtérülésen kívül tisztában van annak a rengeteg önkéntes munkának a jelentőségével, amit a LEADER segítségével végeznek a vidéki közösségek.

A HACS-ok újságcikkekben, egyszerű figyelemfelkeltő anyagokban, vagy éppen a webkettő segítségével mutatják be a lakosságnak, önkormányzatoknak, magasabb szintű döntéshozóknak, hogy miért éri meg és miért fontos a LEADER-t működtetni, részt venni benne. Erre a „marketing” tevékenységre több helyütt térségek közötti együttműködések keretében közösen finanszíroznak profi sajtós munkatársat.

3.2 Helyi fejlesztési stratégiák

3.2.1. Felkészítés és kiválasztás

A helyi vidékfejlesztési programok tervezése és az akciócsoportok kiválasztása Finnországban csaknem két évet vett igénybe, mégis mire a Bizottság elfogadta a nemzeti vidékfejlesztési programot, a helyi akciócsoportok kiválasztása lezárult. A Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium 2005.11.04-én, másfél hónappal a 2007-2013-as költségvetési ciklusra vonatkozó rendelet tervezet megjelenése után meghirdette a pályázatot a helyi vidékfejlesztési stratégiák elkészítésére. A pályázat meghirdetését felkészítő szemináriumok

és megbeszélések előzték meg. Ekkor még nem voltak tisztázva a részletek. Az első tervezetek elkészítésére igen rövid idő, mindössze másfél hónap állt rendelkezésre. A potenciális HACS-ok fél évre a tervezetek benyújtása után, 2006.05.20-án részletes visszajelzést kaptak a programjuk minőségéről. Ezt újabb közös szemináriumok és megbeszélések követték. A véglegesített programok benyújtásának határideje 2006.09.29. volt, miután a programvégrehajtás részletei véglegesedtek és a nemzeti vidékfejlesztési terv benyújtásra került a Bizottsághoz. A helyi akciócsoportok kiválasztása közvetlenül a nemzeti program elfogadása után, 2007.08.21-re befejeződött.

A finnek ezt a gyakorlatot folytatják a 2013-2020-as tervezési ciklusra való felkészülésnél is. **A potenciális helyi akciócsoportok már idén (2012) októberben benyújtják a helyi vidékfejlesztési programok első tervezetét, anélkül, hogy eldőlne volna, hogy mely alapok „szállnak be” a helyi fejlesztési programok finanszírozásába.** A megkérdezett HACS-ok szívesebben kezdik időben a felkészülést és változtatnak később a programok tervezetén, mint várjanak a végső döntésekre. Jelenleg a korábbi periódus eredményeit és problémáit elemezve közösen alakítják ki a következő időszak fókuszait, amelyhez nem feltétlenül szükséges a következő időszak jogszabályi részleteinek ismerete.

A HACS-ok kiválasztását a minisztérium által vezetett HACS munkacsoport és egy független értékelőkből álló szakértői csoport végezte. Mindkét csoport végigolvasta és értékelte az összes pályázatot, majd összesítették az értékeléseket. Minden potenciális HACS részletes értékelést és javaslatot kapott a benyújtott tervezetével kapcsolatosan.

A kiválasztott akciócsoportokkal a minisztérium kötött szerződést 2015-ig.

A kiválasztási kritériumokat három csoportba osztották:

1. a HACS-okra vonatkozó kritériumok
2. a helyi vidékfejlesztési stratégiákra vonatkozó kritériumok
3. a jó vidékfejlesztési stratégiák jellemzői

1. a HACS-okra vonatkozó kritériumok

- a) A HACS működési területe (akcióterület) egyértelműen és kötelező jelleggel definiált a pályázatban. A HACS területének nem kell igazodnia a közigazgatási határokhoz. Egy terület egy HACS-hoz tartozhat, nem lehet átfedés.
- b) A LEADER intézkedések jogosultsági területét a finn vidékfejlesztési program definiálja, miszerint vidéki térségnek számít minden olyan önkormányzat (településcsoport) vagy város (teljes területével), amelynek népessége nem haladja meg a 23 ezer főt. Ezen felül a 23 ezer főt meghaladó városoknak és önkormányzatoknak (településcsoportok) az urbanus központjain kívüli (amelyekre a rendezési tervek vonatkoznak) részei is a vidéki térségek kategóriájába tartoznak.
- c) A HACS területének definíciója be kell, hogy mutassa, hogy az adott terület és népesség léptéke miért alkalmas helyi, alulról jövő kezdeményezések végrehajtására, a helyi szereplők bevonására ugyanakkor hogyan biztosított a megfelelő finanszírozás és emberi erőforrás.
- d) A HACS-nak regisztrált, jogi személyiséggel rendelkező szervezetnek kell lennie, amely Finnországban normál esetben bejegyzett egyesület. Minden szereplőnek meg kell teremteni a lehetőséget a tagsághoz. Nem lehetnek érvényben ezt korlátozó szabályok. Megfelelő számú, kiterjedt tagsággal kell

rendelkezni. A tagságnak tartalmazni kell a közszféra, a vállalkozók, helyi közösségek és helyi emberek képviselőit.

- e) A helyi szintű döntéshozásban speciális finn szabályt kell érvényesíteni, miszerint a HACS elnökségének 1/3 részben helyi önkormányzati képviselő, 1/3 részben helyi közösségek (szervezetek, egyesületek, nagyobb cégek), 1/3 részben pedig „helyi emberekből” (természetes személyek és kisebb vállalkozások) kell állnia.
 - f) A pályázatban be kell mutatni a HACS adminisztratív kapacitásait, hogyan lesz képes szervezeten belül, vagy gazdasági és adminisztratív készségek együttműködésen keresztül történő megszerzésével megfelelni a feladatnak.
2. A helyi vidékfejlesztési stratégiákra vonatkozó kritériumok:
- a. A tervezésnek átláthatónak és minden érdeklődő számára nyitottnak kell lennie. A pályázatban részletezni kell a helyi vidékfejlesztési stratégiák elkészítésének és az érintettek bevonásának módját, a helyben kezdeményezett és megvalósított tevékenységeket.
 - b. A stratégiának az adott térség fejlesztése új modelljeinek kialakítására kell koncentrálnia, különös tekintettel új munkahelyek és vállalkozások létrehozására, az életminőség javítására a közösségek fejlesztésével a társadalmi tőke fejlesztésére. A stratégiának tisztán és egyértelműen be kell tudni mutatni a pozitív foglalkoztatási és jövedelemszerzési hatást.
 - c. A helyi vidékfejlesztési stratégiának elemeznie kell a térség helyzetét, erre SWOT elemzést kell készítenie. A stratégiában tervezett tevékenységeket a SWOT elemzésből kell levezetni. A tervezett tevékenységeknek széleskörűnek kell lenniük, amelyek több fejlesztési területet, szektort is érintenek.
 - d. A helyi vidékfejlesztési stratégiának külön célokat és lehetőség szerint külön intézkedéseket is tartalmaznia kell a nőkre, férfiakra és fiatalokra.
 - e. A stratégiának tartalmaznia kell, hogyan biztosított az együttműködés, a koordináció és a kiegészítő jelleg a térség fejlesztésében résztvevő többi szereplővel és programmal.
 - f. A tevékenységek megosztásával kapcsolatosan speciális finn szabály, hogy a vállalkozásfejlesztéssel kapcsolatosan a tapasztalatok és feladatok megosztását egyeztetni kell az önkormányzatokkal, a regionális vállalkozásfejlesztési központokkal és üzleti szövetségekkel regionális szinten.
 - g. A pályázatnak tartalmaznia kell a HACS köz- és magánforrás igényét, intézkedésenként.
 - h. A finanszírozással kapcsolatos speciális finn szabály, hogy a térség önkormányzatainak kell állni a vidékfejlesztési programból megítélt közforrás 20%-át (kivéve a 2. tengely forrásait, amelyhez nem jár önkormányzati kiegészítés). Az önkormányzatok éves átalányban fizetik a HACS-oknak a 20%-os hozzájárulást.
3. A jó helyi vidékfejlesztési program ismérvei:
- a. A programnak egyértelmű és logikus stratégiája van. A HACS kielemezte a korábbi időszak programmegvalósításának tapasztalatait és figyelembe vette ennek az elemzésnek az eredményeit a stratégia kialakításában. A program koherens, konkrét célja van, épít a térség erősségeire és megoldásokat keres a gyengeségekre.
 - b. A program ésszerű (megvalósítható), reális és tartalmaz olyan megoldásokat, amelyek újak a térség fejlesztésében. Bemutatja, hogyan válnak ezek az új megoldások, ötletek, gyakorlatok a helyi szereplők számára elérhetővé.

- c. A program tisztán felvázolja a különböző érintett szervezetekkel való együttműködést (közigazgatás különböző szintjei, kulcsszervezetek, stb.). A HACS szerepe ezekben az együttműködésekben világosan definiált, funkcionális.
A program tartalmaz egy tervet a helyi lakosság, a különböző lakossági csoportok és szereplők aktivizálására és a fejlesztési tevékenységekbe történő bevonására.
A program tartalmaz világos és ésszerű célokkal rendelkező térségek közötti és nemzetközi együttműködések.
- d. A program tartalmazza a célok elérésének eredményeit mérő indikátorokat.
- e. A program a tengelyek tevékenységeinek széles körét tartalmazza, vagy másik megoldásként bizonyos problémakörre fókuszál.
- e. A HACS tárgyalásokat folytatott addicionális források bevonására a program megvalósításához vagy saját tevékenysége finanszírozásához, pl más strukturális alapokból.

A minisztériumi munkacsoport és a független értékelő csoport tagjai minden kritérium teljesülését 1-5-ig osztályozta, a csoporton belül összegezték, megvitatták, majd a két csoport pontrendszerét összesítették. Minden beadott stratégiát mindkét munkacsoport minden tagja elolvasott és értékelt. Minden stratégiát külön megtárgyaltak és alakították ki a fenti módon a pontokat. Miután minden stratégiát részletesen értékelték, közösen alakították ki a végső rangsort. Ez 2-3 hónap intenzív munkát jelentett, amit megelőzött a felhívások és az értékelési rendszer elkészítése.

A HACS-ok mindegyike írásos értékelést kapott, amely részletezte a tervezet erősségeit, hiányosságait és az anyag továbbfejlesztésének irányait.

A HACS-ok a tervezéskor ismerték a részletes értékelési kritériumokat. Ugyanakkor a tervezetek benyújtásakor nem tudták, hogy a teljes területi lefedettség a cél, így érvényesült a versenyszellem. A következő időszakban ez már a tervezéskor mindenki számára nyilvánvaló lesz. Ugyanakkor elért egy olyan szintet a felkészültség és a program megértése, hogy a HACS-ok tisztában vannak azzal, hogy a verseny nem egymás között zajlik, hanem önmaguk meghaladása a cél.

3.2.2. Tervezés

A helyi vidékfejlesztési stratégia elkészítésében a HACS-ok nem kaptak rendszeres mentorálást, vagy komolyabb képzést. A néhány tájékoztató megbeszélésen és a minisztériumban a LEADER-rel foglalkozó munkatársak segítségnyújtásán kívül a leginkább orientáló a kétlépcsős kiválasztás során a tervezetek részletes értékelése volt. Ez azért működhetett ilyenformán, mert a HACS-ok legtöbbször olyan emberek készítették a terveket, akiknek ez a mostani már legalább a második, ha nem a harmadik tervezési időszakuk volt. Jelentős tudással, tapasztalattal és kapcsolatrendszerrel rendelkeztek ahhoz, hogy rövid idő alatt is megfelelő színvonalú dokumentumokat dolgozzanak ki.

A helyi tervezés a megkérdezett HACS-oknál munkacsoportos formában zajlott. A konkrét operatív munkát a HACS munkaszervezet vezetői és sok helyütt az elnökség tagjai végezték. A nyílt tájékoztató fórumokon és az elektronikus formában bárki által beküldhető javaslatokon felül a tematikus munkacsoportok dolgozták ki a stratégia tartalmi részeit. A

munkacsoportban nem feltétlen egyesületi tagok terveztek, hanem azok, akiknek vannak ötleteik, innovatívak, stb. Időközben kis lehetett csatlakozni egy-egy csoport munkájához.

Az egyik megkérdezett HACS a nyílt tervezési fórumok mellett minden fejlesztési prioritására (8 db) létrehozott egy-egy kb 8 fős munkacsoportot, amely prioritásonként határozta meg a HVS-ben a fejlesztési stratégiát. Így összesen kb 70 helyi ember vett részt közvetlenül a tervezésben.

Az alábbi prioritások mentén dolgoztak: üzleti fejlesztés, amelyen belül az egyik csoport a szolgáltatások fejlesztésével, a másik a feldolgozóipari vállalkozásokkal, a harmadik a turizmussal, a negyedik pedig az elsődleges termék előállítással foglalkozott. A közösségi alapon történő falu-fejlesztés, a fiatalság, a környezet fejlesztése és a nemzetközi projektek alkották a négy másik fő fejlesztési irányt.

A **bevonás** kötelező és egyben természetes része a tervezésnek. A helyi részvétel dokumentálása a lehető legegyszerűbben történt: a HVS-ben meg kellett határozni a bevonás módját és eszközeit. Nem volt szükséges jelenléti ívekkel, emlékeztetőkkel és fotókkal dokumentálni az eseményeket. Általában a HACS saját felhasználására készült ezekről dokumentáció, de nem kellett benyújtani a HVS-sel, nem ellenőrizték.

A falu-fejlesztő egyesületek regionális terveket készítenek, amelyekhez saját tematikus munkacsoportokat működtetnek. A HACS-ok ezektől a munkacsoportoktól jelentős inputokat kaptak, a HVS-ükben figyelembe veszik a regionális szinten kialakított irányokat.

A HACS-oknak **lehetőségük volt a tervezéshez külső szakértők bevonására**. A következő időszakra való felkészülés tekintetében ugyan 2007-2013-as forrásokat nem használhatnak, de a megkérdezett HACS-ok félretettek forrást és keresik a módját, hogyan használhatnák erre a célra.

A vizsgált csoportoknál a HVS-ek terjedelme nem haladta meg a 50-100 oldalt. A **helyi vidékfejlesztési stratégiák** tartalmazzák a prioritásokat, célokat és intézkedéseket, valamint a projektek kiválasztási kritériumait és a kiválasztás eljárásrendjét, amelynek meg kell felelnie az országos programban meghatározott kereteknek.

A stratégiákat nem kell projekt szinten kidolgozni. Témákat/célokat adnak meg, pl szabadidős szolgáltatások, sport, szociális tőke fejlesztése, fiatalok stb. és ezekhez a témákhoz rendelnek forrásokat.

Az általunk vizsgált helyi akciócsoport az alábbiakban fogalmazta meg a térség erősségeit és veszélyeit:

Erősségek:

- Kedvező földrajzi elhelyezkedés (dél, nem annyira ritkán lakott, könnyen megközelíthető, ugyanakkor tiszta, szinte érintetlen)
- Békés vidék, gyönyörű természet
- Alacsony költségek (ingatlan, egyéb)
- Megújuló természeti erőforrások
- Beágyazott, jól működő fejlesztési szervezetek
- Sokféle vállalkozói tevékenység

Veszélyek:

- Közfoglalkoztatások leépítése
- Elsődleges termék előállítás bizonytalanságai
- Munkahelyek csökkenése a községkörében
- „Pólus” politika, amely a központok fejlesztését támogatja
- A vállalkozások továbbvitelének, utódlásának csökkenése

Erre építve alakították ki a program célrendszerét, amely egyszerű, ugyanakkor az egyes fejlesztési területeken belül nagyon jól fókuszál.

A 2007-2013-as helyi fejlesztési program specifikus céljai:

- Szolgáltatások kialakításának új módjai
Az állam által nyújtott szolgáltatások egyre inkább kivonulnak a kisebb vidéki településekről. A privát szektor kezd ugyan átvenni néhány területet, pl idősök gondozása, de magasabb árakon. Ezért van szükség új utakra, amelynek egyike lehet a köz-, magán és civil összefogással működtetett vállalkozások. Pl a több vidéki településen maga a falu egyesülete vált szolgáltatóvá. Felújítottak egy régi iskolaépületet és itt működtetnek könyvtárat, óvodát. Ehhez a LEADER magát a beruházást és az első éves béreket finanszírozta.
- A turizmus és a kultúra kreatív ötvözése
A turizmus jelenleg nem igazán jelentős a térségben, ugyanakkor az utóbbi időben egyre jelentősebb mennyiségben jönnek orosz vendégek.
- Vállalkozói hálózatosodás segítése
- „Nemzetköziesítés”
- Az erdőkből és természetből jövedelem és szabadidős tevékenységek
- Falusi közösségi tevékenységek és egyéb helyi fejlesztési munka
- Fiatalok
- IT fejlesztések mint a vidék egyik fejlesztési lehetősége

Ezeket a célokat várhatóan megtartja a HACCS a következő tervezési időszakban is, kiegészítve néhány új célkitűzéssel, amelyek közül az egyik a helyi élelmiszer előállítás és szolgáltatások fejlesztése.

Jogszabály korlátozza, hogy milyen típusú fejlesztések nem kerülhetnek bele a HVS-be. Pl infrastrukturális beruházások nem támogathatók, de internet fejlesztés igen. Kereskedelmi tevékenységek sem jogosultak támogatásra.

3.2.3. A HVS megvalósulása

Szabályozási keretek

Finnországban **nem készül minden intézkedésre külön jogszabály**. Az intézkedések tartalmi elemeit maga a vidékfejlesztési program, illetve a HVS definiálja, a kiválasztási kritériumokkal együtt. A kedvezményezettekre és a fejlesztési típusokra vonatkozó általános feltételeket az alábbi két jogszabály rögzíti.

Az **1443/2006-os vidékfejlesztési támogatásokról szóló törvény (1. sz. melléklet)** hatálya kiterjed az Unió és a tisztán nemzeti finanszírozású vidékfejlesztési támogatásokra egyaránt. A Törvény a vidéki térségek gazdaságának diverzifikálását, a vidéki vállalkozások és a mezőgazdasági termékek versenyképességének növelését, a vidéki életminőség javítását célzó tevékenységek vonatkozásában (nem a megszokott intézkedés struktúrában) definiálja kedvezményezettek, a jogosult tevékenységekre, a jogosult költségekre, a támogatás mértékére és arányára vonatkozó általános előfeltételeket. Maguk a támogatható tevékenységek hasonlítanak a 3. tengely tevékenységeihez, de annál tágabb területet ölelnek fel:

1. nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikáció;
2. vállalkozásindítás, bővítés;
3. termékfejlesztés, „nemzetköziesítés”;

4. tanácsadói szolgáltatások igénybevétele, a működési feltételeket és a versenyképességet javító képzések, vállalkozások közötti együttműködések fejlesztése;
5. vidékfejlesztést és kommunikáció szervezését szolgáló tudás és készségfejlesztés;
6. lakókörnyezet fejlesztése és a vidéki lakosság jólétének növelését szolgáló közös tevékenységek;
7. a gazdasági tevékenységek diverzifikációja és versenyképesség általános előfeltételeinek fejlesztése.

A Törvény az alábbi nagyon egyszerű szerkezetben határozza meg a „jogcímeket”:

1. Vállalkozások támogatása:
 - a. vállalkozás indítására (kezdő munkaerő bértámogatása 2 évig a jövedelem 50%-ig);
 - b. beruházások;
 - c. fejlesztési projektek (nem beruházás, pl tervezés, szolgáltatás, marketing, új termék kifejlesztése stb.);
2. „Projekt támogatás”, amely közösségi célú fejlesztéseket jelent:
 - a. közösségi célú fejlesztési projektek (nem beruházás, pl tervezés, szolgáltatás, marketing, új termék kifejlesztése stb.);
 - b. képzések;
 - c. beruházások;
 - d. ún. koordinációs projektek, amelynél a HACS kapja meg és utalja tovább a forrást az általa kiválasztott és összegyűjtött kisprojektek kedvezményezettjeinek. Erre azért van szükség, mert a „projekt támogatás” alsó határa 5000 euró.

Vállalkozások fejlesztésével kapcsolatban a Törvény határozza meg a támogatható vállalkozása (méret, tevékenység helye, stb.) és a támogatható tevékenység típusára vonatkozó feltételeket (kedvezményezettek köre, támogatható tevékenység vagy költség). A Törvény tartalmaz olyan kizáró kritériumokat, mint pl. a holt teher, vagy a piactorzító, vagy kizsorigító hatás.

Közösségi célú fejlesztéseknél alapfeltétel a megvalósítás biztos gazdasági és adminisztrációs háttere, illetve hogy a fejlesztés eredményét sokan használják.

A Törvény a támogatás felhasználását számos további szempontból szabályozza. Ezek nem részletezett rendelkezések, hanem inkább alapinformációk a felhasználással kapcsolatban (pl időkorlátok, közbeszerzési kötelezettség, fenntartási kötelezettség, könyvelési szabályok, információszolgáltatási kötelezettségek). A Törvény rendelkezik a pályázás, pályázatkezelés és kifizetés eljárásrendjéről (alapfeltételek és a HACS és ELY Központ feladatai). Szabályozza a támogatási döntés (összeg, a támogatás és kifizetés és visszafizetés feltételeit) és a támogatás felhasználásának követésére vonatkozó információs rendszerben rögzítendő információk tartalmát. Az információs rendszer karbantartásával és felhasználásával kapcsolatos szabályokat (pl. titoktartás) egy másik jogszabály rögzíti (523/1999 Személyes Adat Törvény). A Törvény kimondja, hogy a HACS-ok a titoktartási előírások ellenére jogosultak arra, hogy megkapják a pályázatok kezeléséhez szükséges információkat. A Törvény rendelkezik továbbá az ellenőrzésről, hivatkozva az ellenőrzésre vonatkozó egyéb Törvényekre (kit ellenőriznek, ki ellenőriz, mit ellenőriz, jelentési kötelezettség), valamint a támogatás megvonás és visszafizetési kötelezettségek szabályairól.

A **829/2006 Vidékfejlesztési végrehajtási rendelet**⁵ alapvetően a projekt oldaláról közelíti meg a végrehajtást, az eljárás folyamatát, nem pedig a Hivatal, az ellenőrzés oldaláról. Ahhoz, hogy alkalmazni lehessen a gyakorlatban, egészen biztosan szükséges a párbeszéd az eljáró hivatal és a projektet végrehajtó ügyfél (vagy közvetítő) között. Mind az ügyfél alkalmassága, mind a projekt várható hasznossága, mind a végrehajtással kapcsolatos elszámolás arra épül, hogy az ügyfél bemutatja az e szempontokhoz illeszkedő "megfelelőséget". Ez az eljáró hivatal ügyintézőjétől a projekt érdemi megismerését valamint a mérlegelés képességét feltételezi.

Az elszámolható költségek körénél nem az alapján szabályoz, hogy milyen költség struktúrára ért meg és kezel könnyen a Kifizető Ügynökség, hanem hogy minden olyan költséget el lehessen számolni, ami a projekt végrehajtásához szükséges. Lényeges eltérések a hazaitól: lehetséges ingatlan vásárlás, a beruházásokhoz szükséges bármilyen költség, akár anyag, de még munkabér vagy utazási, szállítási költség is elszámolható, amennyiben az ténylegesen a projekt végrehajtásával kapcsolatosan merült fel. A projekt önrészeként önkéntes munkát is elszámolhat az ügyfél, amelynek szabott értéke van. Bizonyos feltételekkel akár a szervezet általános költségeinek egy része is a projektre "terhelhető."

Figyelemre méltó a "közhasznúság" definíciója: minden olyan fejlesztés, amit közérdekből történik, az közhasznú.

A rendelet a 1443/2006-os Törvényben definiált „jogcím” szerkezetben határozza meg

1. a pályázatok főbb tartalmi elemeit;
2. az egyes projekt típusok támogathatóságának maximumát;
3. a beruházásokhoz szükséges dokumentáció körét, a dokumentumok jellegét, egyes esetekben főbb tartalmát;
4. a projektek támogathatóságának főbb feltételeit: (pl hozzájáruljon a /vidékfejlesztési/ program fő célkitűzéseire, prioritásaihoz - pl. gazdasági tevékenység, foglalkoztatás növelése, ritkán lakott területek benépesítése, stb);
5. a támogatható tevékenységek fő célterületeit vidéken (pl közösségi fejlesztési projektek esetén helyi szolgáltatások tervezése, szervezése, végrehajtása
6. a gazdasági fejlesztések támogatásának általános feltételeit - pl. hogy a kedvezményezett rendszeres gazdasági tevékenységet folytasson (hobbyi tevékenységek kizárása);
7. meghatározza az elszámolható költségek körét, de csak költség kategóriánként (pl. bér, utazás, szolgáltatásvásárlás, képzés, oktatás, természetbeni juttatások stb);

A rendelet

8. az alábbiakban definiálja a nem elszámolható költségek körét: banki kamatok, jutalékok, visszatérítendő adók, lízingdíjak, eszköz teljes megszerzését nem megvalósító bérlet vagy részletfizetés, karbantartási költségek, általános működéshez kapcsolható PR, illetve olyan költség a kifizetésnél, amit nem hagytak jóvá a hatóságok a pályázatnál, továbbá élelmiszerek költségei, kivéve, ha a résztvevők többsége nem finn)
9. leírja, milyen feltételeknek kell megfelelni egy non-profit beruházásnak (egyenlőségre, környezetre való pozitív hatás, megújuló energia felhasználás növelése és meglévő infrastruktúra használata). A non-profit beruházásoknál elszámolható az ingatlanszerzés, sőt a kisebb víz- út- és távközlési hálózatok fejlesztése is.

⁵ Mivel a jogszabály csak finn nyelven áll rendelkezésre, ezért az értelmezésben előfordulhatnak pontatlanságok.

10. kizárja olyan gazdasági beruházás támogatását, amelynek fő célja tisztán csak a költségcsökkentés és nem szolgálja a Program fő céljait, szimplán csak a vállalkozás szokásos saját célú beruházása;
11. definiálja a HACS-ok projektekkel kapcsolatos feladatait, lehetőségeit;
12. a rendelet foglalkozik még a projekt elfogadást követő módosításainak lehetőségével, módjával;
13. tisztázza a művelet és a projekt fogalmának határait, a megkezdés és befejezés fogalmát, az előlegfizetés lehetőségét, feltételeit;
14. definiálja a kifizetés feltételeit, kifizetési kérelem tartalmát, benyújtásának módját, idejét.

Megvalósítás

A vizsgált akciócsoport is a Törvényben leírt támogatási „jogcímek” alapján valósítja meg a HVS-ét. Amennyiben egy fejlesztési elképzelés a felsorolt „jogcímek” közül egynél több elemet is tartalmaz, egy pályázatként is beadható. Kivételt képez ez alól, hogy egyesületek és egyéb közösségek esetén a fejlesztési és beruházási elemeket nem lehet közös projektként benyújtani. Erről nemzeti szinten döntöttek. A HACS-ok többször próbálták ezt a szabályt módosíttatni, eddig sikertelenül. Vállalkozások esetén gyakori, hogy egy pályázat mindhárom elemet tartalmazza.

Finnországban **nem léteznek célterületek és nem készülnek pályázati kiírások**. A támogatások a HVS-alapján kerülnek megítélésre. Az emberek a honlapról, személyesen és telefonon kaphatnak információt a fejlesztési lehetőségekről. Az érdeklődők szinte minden esetben, jogszabályi hivatkozás nélkül, racionális magyarázat alapján elfogadják az elutasítást, vagy a módosítási javaslatot, ha a fejlesztési elképzelésük nem illeszkedik a HVS-be.

Finnországban **folyamatos a pályázatbenyújtás**. A HVS megvalósítására rendelkezésre álló forrás éves keretekre van bontva, amelyet maga a HVS rögzít.

Amikor az éves keret fogyóban van, az általában havonta tartott elnökségi üléseket ritkítják, illetve az éves forráskeret kifogyása esetén (ez általában az év utolsó harmadában fordul elő) a következő évre helyezik át. Addig nem kezdhetik el a következő éves keret felhasználását, amíg azt a minisztérium jóvá nem hagyja.

Az éves forráskeret kimerülése esetén a HACS az ELY Központon keresztül kérelmezheti a MAVI-nál az évek közötti és amennyiben indokolt, a tengelyek közötti forrásátcsoportosítást. A jelenlegi tervezési periódusban egyszer volt lehetőségük a HACS-oknak kiegészítő forrást igényelni (a megkérdezett HACS 200 ezer euró pluszforráshoz jutott). Jelenleg is vannak bent igények, de a hírek szerint nincs lehetőség újabb források odaítélésére.

A megkérdezett HACS-nál arra is volt példa, hogy a forráskeretek kimerülése miatt néhány pályázatot „átküldtek” az ELY Központba, mintha közvetlenül az ELY-hez érkezett volna. Ezt azért lehetett megtenni, mert a HACS-okon keresztül pályázható vállalkozási és közösségi projekteket párhuzamosan közvetlenül az ELY-nél is meg lehet pályázni (részletesebben lásd a 2.3 fejezetben).

Az évenkénti forráskeret csökkenő mértékű, csökkentve ezzel a források beragadásának kockázatát.

Összehasonlítás végett álljon itt néhány adat a vizsgált HACS 2007-2011-es időszakban elért számszerűsíthető eredményeiről:

1. 129 db közösségi célú projekt (beleértve fejlesztés és beruházás) támogatása, amelyből

- a. 110 db a térségen belül valósult meg,
- b. 8 db térségek közötti együttműködés,
- c. és 11 db nemzetközi projekt.

2. 88 db vállalkozásfejlesztés.

A kifizetett támogatás összege 4,2 M euró. A bevont magánforrás és önkéntes munka összege 3,6 M euró (46%). Ez összesen 7,7 M euró, amely a fejlesztésre rendelkezésre álló forrás több mint 73%-a. 2012 nyarán a HACS-ok egy része 90-95%-os forrásfelhasználtságot ért el, többen addicionális forrásokért pályáztak a minisztériumhoz.

Az átlagos projektméret 18.000 euró.

A HACS-ok szintjén **nincs központilag szabályozva a for- és nonprofit fejlesztésekre fordítható összeg aránya**. Ezt általában a HACS a HVS-ében rögzíti célként. Az általunk megkérdezett HACS-nál a pályázatok darabszámában 1/3 : 2/3 a for- és nonprofit arány, forrásokat tekintve azonban ez az arány 1/4 : 3/4-re módosul, mivel a vállalkozói fejlesztések jellemzően kisebb összegűek. Vállalkozói projekteket a tagokon keresztül, interneten, illetve gyakoribb tájékoztató tevékenységekkel próbálják ösztönözni.

Amennyiben a HVS egyes részei, elemei nem a tervezett mértékben valósulnak meg, ott a HACS nagyobb energiát fektet a projektek generálásába. Ugyanakkor több helyen elhangzott az a vélemény, hogy ezekben az esetekben inkább a stratégiával van a probléma. Senkit sem lehet kényszeríteni arra, hogy fejlesszen, pályázzon. Ezekben az esetekben valószínű, hogy a szükségleteket nem a megfelelő módon tárták fel.

A projektek kiválasztásánál, a döntésnél nem szempont, hogy a fejlesztések a HACS területén kiegyenlítetten valósuljanak meg. Ugyanakkor a megkérdezett HACS-ok figyelemmel kíséri a területi kiegyenlítettséget és ahol gyengébb teljesítést tapasztalnak, ott az animációs tevékenységre nagyobb hangsúlyt fektetnek. Több találkozót szerveznek a vállalkozóknak és az egyesületeknek. De jellemzőbb a kiegyenlített aktivitás.

Arra a kérdésre, hogy mitől illeszkedik egy közösségi projekt a HVS-hez, mitől igazán jó LEADER-szerű a projekt az egyik HACS munkaszervezet az alábbi példát említette: „A legészakibb önkormányzatunk szervezett egy több mint 30 faluból álló egyesületet, amelynek keretén belül együtt adtak be pályázatot munkahelyteremtésre, vállalkozásfejlesztésre, az önkormányzatnál történő érdekérvényesítés/párbeszéd új eszközeinek kifejlesztésére. Ez nagyon jó abból a szempontból, hogy a 30 falu együtt dolgozik és ebbe a munkába partnerként vonja be az önkormányzatokat, amelyen keresztül esély nyílik a döntéshozásban történő aktívabb részvételle. De a tipikus projekt itt is régi iskola, vagy sportpálya felújítás.

A közösségi projektek alapfeltétele az együttműködés. Nem finanszírozunk önállóan egy db egyesületet. Az együttműködés papíron megvan. Az, hogy a valóságban is így történik-e, arra nincs kapacitásunk, hogy ellenőrizzük. Természetesen ennek ellenére jó kapcsolatrendszerrel rendelkező helyi szervezetként sok mindenről értesülünk.”

3.2.4. Programmódosítás

Lehetséges a helyi vidékfejlesztési programok tartalmi és forrásallokációjának módosítása. A módosításról az elnökség dönt. A módosított programot tartalmi módosítás esetén a minisztériumhoz kell benyújtani.

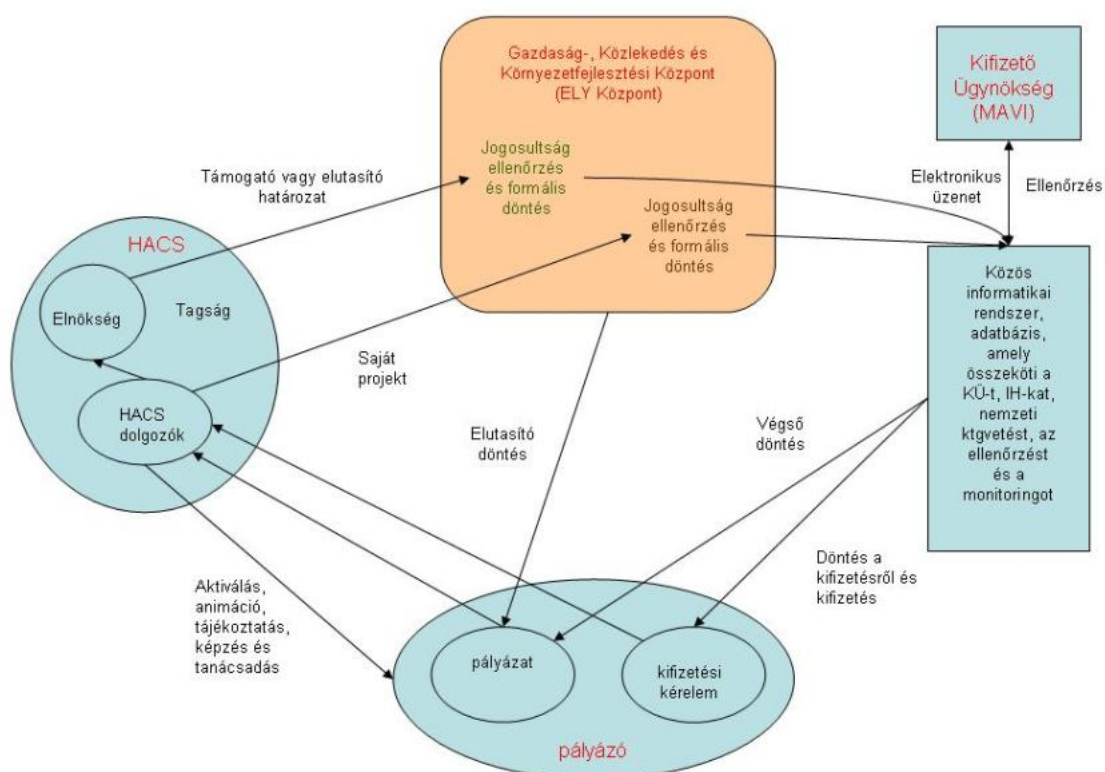
Az egyes témákhoz rendelt források közötti átcsoportosítást a MAVI-nál kell kérelmezni. A kérelmet az ELY Központ is véleményezi. Ez csupán néhány hetet vesz igénybe, mert a MAVI-nak nem érdeke akadályozni a források lekötését.

Jellemző, hogy pl a vizsgált HACS-oknál nem, illetve egyszer történt programmódosítás 2012-ig.

3.3 Végrehajtás

A helyi akciócsoportok feladatkörét a vidékfejlesztés támogatásáról szóló 1446/2006 sz. törvény a vidékfejlesztési támogatásokról, a 829/2007 sz. végrehajtási kormányrendelet és az 523/2006 sz. irányításról szóló kormányhatározat szabályozza. A HACS-ok tevékenységeit és a döntéshozás menetét a 6. ábra szemlélteti.

6. ábra: A HACS-ok tevékenységei és a döntéshozás menete

A HACS-ok két meghatározó tevékenysége a **pályázati tanácsadás** és a **pályázatok és kifizetési kérelmek kezelése**. Ez utóbbi az idő és a kapacitások 50-60%-át leköti, amit kivétel nélkül minden HACS túlságosan soknak tart.

A megkérdezett szereplők egyhangúan az egyik legfontosabb feladatnak és sikerkritériumnak tartják, hogy a HACS-ok továbbra is segíthessék a pályázatírást és a megvalósítást (kifizetési kérelmek elkészítésében történő segítségnyújtást). Ezt a feladatot magasabb területi szinten, vagy közigazgatás részeként nem lehet hatékonyan megoldani. A vállalkozói projektek összeállítása általában 2 hét, maximum 1 hónapig tart, ugyanakkor a közösségi projektek kialakítása, a partnerek megkeresése, felkészítése, a tevékenységek és a költségvetés megtervezése gyakran egy évet is igénybe vehet. A HACS-ok igencsak korlátozott emberi erőforrásaiból ez utóbbi animációs tevékenységre arányaiban kevés jut, amit szinte minden HACS nehezményezett. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy Finnországban olyan mértékben működnek a formális és informális hálózatok a vidéki élet szinte minden területén, hogy a HACS nem mint animátor, hanem sokkal inkább mint hálózati koordinátor vesz részt a projektek generálásában, a további hálózatok építésében.

3.3.1. Pályáztatás, pályázatkezelés

A pályázatkezelés folyamata

A 1446/2006 Törvény 30. bekezdése szabályozza a HACS-ok pályázatkezeléssel kapcsolatos kötelezettségeit. Ez alapján a HACS ellenőrzi, hogy a benyújtott pályázat megfelel-e a pályázati formanyomtatvány szerinti követelményeknek, illetve nyilatkozik a pályázat megvalósíthatóságáról és arról, hogy a pályázat a helyi fejlesztési terv céljainak megvalósítását szolgálja.

A MAVI további útmutatókban rendelkezik a pályázatok befogadásának, feldolgozásának és továbbításának folyamatáról (lásd pl. 4. sz. *melléklet*: Ellenőrzési lista útmutató HACS-ok számára).

A pályázók a projekt megvalósítási helyén működő illetékes helyi akciócsoporthoz nyújtják be a pályázatukat. Amennyiben a pályázat tevékenységei több akciócsoport területén valósulnak meg, úgy az a helyi akciócsoport az illetékes, amelyen a tevékenységek nagyobb aránya realizálódik. A pályázat a HACS-hoz történő benyújtáskor **kötelező regisztrációval** válik hivatalosan aktívvá. Nincs egységes regisztrációs rendszer, de minden HACS-nak kötelező rögzíteni a beérkezés idejét, a pályázat címét és a pályázó nevét és elérhetőségét. A regisztráció után a pályázó saját felelősségére megkezdheti a beruházást.

A HACS egyik legfontosabb tevékenysége a **pályázatok elkészítésében és megvalósításában történő folyamatos segítség, tanácsadás, ellenőrzés, korrekció**. Ez nemcsak adminisztratív segítségnyújtást jelent, hanem amennyiben a pályázó igényli, tartalmi hozzáadott értéket is.

A HACS megvizsgálja a pályázatot abból a szempontból, hogy a megfelelő formanyomtatványt használták, hiánytalan és megfelelő a kitöltés, illetve szükséges mellékleteket tartalmazza. Hiányosságok esetén felkéri a pályázót a hiány pótlására.

A pályázati formanyomtatványokat a MAVI készíti. **Kétféle nyomtatványt használnak**, az egyik a **beruházásokra**, a másikat a **fejlesztési projektekre** (nem beruházások). A formanyomtatványok az 5. és 6. sz. *mellékletben* találhatók.

A pályázat **vállalkozások esetén** a formanyomtatványból, üzleti tervből és a kötelező mellékletekből áll. Az **üzleti tervet** 3-4 évre kell elkészíteni, amelyben egyes önkormányzatoknál külön alkalmazott segíti a pályázókat, vagy több önkormányzat közösen fizet szakértőket, akik segítik a pályázókat az üzleti terveik megírásában. Természetesen térítésmentesen. Az üzleti terv nem teljesülésekor a pályázónak nincs visszafizetési kötelezettsége. **Fejlesztési projektnél** a formanyomtatvány mellett **projekt tervet** (akcióterv és költségvetés) és a kötelező mellékleteket kell benyújtani. A kötelező melléklet része mind a vállalkozói, mind pedig a közösségi projektek esetén az adózásról szóló dokumentum és a könyvelés.

Az általunk kért HACS az alábbi ellenőrző listát használta, amely tételek közül egyesek az elnökségi ülés után is teljesíthetők.

1. Minden pályázatnál egységesen ellenőrzik:
 - a) van benyújtott pályázat
 - b) a regisztráció megtörtént
 - c) a formanyomtatványos szerepel a pályázó neve
 - d) a formanyomtatványos szerepel a pályázó aláírása
 - e) a formanyomtatvány minden releváns kérdése ki van töltve
 - f) a HACS megvizsgálta a pályázatot és a döntéshez szükséges kiegészítéseket bekérte
 - g) a pályázónak volt lehetősége pótlólagos információt adni a döntés előtt, ha esetleg kifejejtett, vagy módosítani szándékozott valamit
 - h) a pályázat illeszkedik a HVS-hez
2. Csak a vállalkozókra vonatkozik
 - a. adózással kapcsolatos információk/adóigazolás (tax sheet)
 - b. alkalmas-e a tudása a pályázat megvalósításához
 - c. ha több tulajdonos van, akkor döntés a pályázatról (nyilatkozat a közös döntésről)
 - d. üzleti terv
 - e. információ bankhitelekéről
 - f. ha nem saját tulajdon az ingatlan, akkor 5 éves bérleti szerződés (egyesületnél építés esetén 10 éves bérleti szerződés)
 - g. nemzeti regiszterből ellenőrzik az aláírási címpéldányt (egyesületeknél nincsenek benne a regiszterben, tőlük bekérik)
3. Csak a közösségi célú pályázatokra vonatkozik
 - a. projekt terv
 - b. a kérelmező legutolsó lezárt évi pénzügyi kimutatása
 - c. egyesület nyilvántartásba vételi határozata, aláírási címpéldány
 - d. emlékeztető másolata a pályázásról történő döntéshozásról
 - e. költségbecslés és önkéntes munka mennyiségének becsült értéke
 - f. indikátor formanyomtatvány
 - g. nagy projektek esetén javaslat Irányító Bizottság tagjaira
4. Mindkét típusnál építési projektek esetén:
 - a. építési terv és költségvetés
 - b. engedélyek másolata
 - c. tűzvédelmi biztosításról szóló jelentés
5. Ingatlanvásárlás esetén
 - a. adásvételi szerződés másolata
 - b. hivatalos ingatlan értékbecslés

Az elnökségi ülés előtt szükséges a pályázati formanyomtatvány, a projekt terv, a költségvetés és az adóigazolás. Építési beruházások esetén az építési tervdokumentáció. A többi

dokumentum, így az építési engedély az elnökségi ülés után, az ELY Központba küldés előtt is beszerezhető.

„A pályázók 99%-ban mindent megtesznek, próbálják igazán lelkiismeretesen megvalósítani és működtetni a projekteket. Nem emlékszem olyan pályázóra, aki nem szabályos módon vagy indokkal próbálta volna a támogatást felhasználni.” (idézet az egyik meginterjúvált HACS vezetőtől)

Ez a hozzáállás általános Finnországban és nagyon megkönnyíti a HACS-ok és a kifizető ügynökség dolgát.

A HACS az értékelés előtt a jogosultsági kritériumok ellenőrzését is elvégzi, amely kiterjed a tevékenység és a kedvezményezett jogosultságára és a területi jogosultságra. Ezt később az ELY Központ is megteszi.

A HACS-ok egy része **nem alkalmaz pontozásos értékelést**. Minden HACS meghatározza és a HVS-ben rögzíti az értékelési kritériumait, de nem mindenki alkalmazza a pontozásos módszert, sokan szöveges indoklás alapján döntenek. Az értékelési kritériumok kialakításához a minisztérium adott egy néhány pontból álló szempontrendszert, amelyet a HACS kiegészített a stratégiája alapján. Ez alapján a kritériumrendszer alapján készíti el a HACS a véleményét a pályázat megvalósíthatóságáról. Amennyiben a pályázatot megfelelően teljesnek ítéli a döntéshozatalra, úgy felterjeszti döntésre az elnökség elé.

Az egyik legfontosabb tartalmi kritérium, hogy a projekt illeszkedjen a stratégiában megfogalmazott fejlesztési elképzeléseknek.

További általánosan használt kiválasztási kritériumok:

1. A fejlesztésnek nem lehet kizorító hatása⁶, amelyet Finnországban úgy értelmeznek, hogy amennyiben a forrás nem elegendő a pályázóval azonos típusú összes vállalkozás finanszírozására, úgy az egyet, aki pályázott sem támogatják. A piaci helyzet leírása része a pályázatnak, de a kizorító hatás megállapításában a HACS nem kizárólag a pályázóra támaszkodik. Több helyütt üzleti tanácsadók vagy vállalkozásfejlesztő tanácsadók segítik, akik esetenként az elnökség tagjai, vagy ha szükség van rá, a HACS a vele szoros partnerségben álló egyéb fejlesztési hálózat tanácsadóival konzultál.
2. A fejlesztés nem lehet negatív hatással a környezetre.
3. A támogatás nem befolyásolhatja a piaci árakat.
4. A fejlesztésnek pozitív hatással kell lennie a vidéki társadalomra.
5. A potenciális kedvezményezettnek stabil pénzügyi helyzetben kell lennie.
6. Innovativitás.
7. Ágazatköziesség.
8. Együttműködés.

Amennyiben egy projekt ötlet nem illeszkedik a HVS-hez, vagy jogosulatlanság miatt a LEADER-ből nem támogatható, úgy a helyi fejlesztő szervezetek között működő hálózatszerű kapcsolatok segítségével próbálnak más forrást keresni a fejlesztésre. Sok esetben ez nemcsak egyszerű útbaigazítás, hanem a potenciális támogatókkal történő tárgyalás a jó projekt kialakítása érdekében. Konkrét példát említettek egy turistaútvonal kiépítése kapcsán, amely

⁶ A támogatás révén ne szerezhessen a potenciális kedvezményezett piacot torzító gazdasági előnyt.

meghaladta a LEADER-ből támogatható nagyságrendet. A HACS tárgyalásokat kezdett a régióval, aki megtalálta a módját a projekt támogatására.

A vállalkozói projektek gazdasági fenntarthatóságának és kizorító hatásának értékelésében a HACS-ok rendszeresen kérik az önkormányzati üzleti tanácsadók és a fejlesztési cégek szakvéleményét.

Környezeti témákban szintén bevonnak külső segítséget, rendszerint a Pro-agriát, amely hálózat korábban csak mezőgazdasági profilú tanácsadással foglalkozott, de mostanra környezet, tájhasználat és vízgazdálkodás témákkal szélesítették a portfóliójukat.

Minden dokumentumot szkennelni kell és egy héttel az elnökségi ülés előtt elérhetővé kell tenni a tagok számára a belső hálózaton. A munkaszervezet vezetője legtöbb esetben rövid összefoglalót készít a beterjesztett pályázatokról. Az elnökségi tagok eltérő mélységben készülnek fel az ülésre, ahol a munkaszervezet vezetője mutatja be a projekteket. Vannak csoportok, akik már javaslatot visznek be az elnökség elé, vannak viszont olyanok, akik csak az ülésen vitatják meg részletesen a pályázatot. Az elnökségi ülésen átlagban 20-30 percben tárgyalnak meg egy pályázatot.

Átlagban a pályázat beérkezését követő egy hónapon belül a HACS elnöksége dönt, amely döntést követően a HACS továbbítja a pályázatot (mellékletekkel) és az elnökség határozatát az illetékes ELY Központba. Általában a döntést követően szükség van néhány kiegészítésre a pályázati anyag továbbküldése előtt, de ez 2-3 hétnél nem vesz többet igénybe. **A benyújtást követő átlagban 1,5 hónapon belül a HACS által ellenőrzött, kiegészített és elbírált pályázat az ELY Központba kerül.**

Az elutasított pályázatokat is megküldik az ELY Központba, az elutasítás indoklásával. A végző döntést ezek felett a pályázatok felett is az ELY Központ hozza.

Az elnökségi ülésen a döntés az esetek többségében nem szavazással történik, hanem egyhangú megegyezéssel. Az egyik megkérdezett munkaszervezet vezető, aki másfél éve dolgozik ebben a pozícióban, egyetlen esetre emlékszik, amikor szavazással döntött el egy pályázat sorsa.

Az elnökség csökkentett összeget is megítélhet. A támogatás aránya nem változtatható, de bizonyos tételek kihúzhatók a pályázatból.

Az elnökségi ülésekről készül emlékeztető, amelyet két résztvevő és az elnök ír alá. Ezeket az emlékeztetőket nem kell benyújtani sehová, saját részre készülnek. Minden regisztrált pályázat elnökségi ülés elé kerül, beleértve azokat, amelyeknél a HACS már a projektötlet bemutatásakor jelezte, hogy a pályázat nem támogatható és nem is vett részt a kidolgozásban. Ilyen eset azonban igen ritkán fordul elő.

Amennyiben az ELY Központ olyan hiányosságokat fedez fel a pályázatban, amely az adminisztratív ellenőrzést nem teszi lehetővé, úgy a HACS-hoz fordul ezek pótlásáért. Ha olyan információk pótlása történik, amely befolyásolhatja a HACS elnökségének döntését, az ELY Központ javasolhatja a HACS döntéshozás megismétlését.

Miután a műszaki és a helyszíni ellenőrzés is megtörtént, az **ELY központ** elvégzi az **adminisztratív (jogosultsági) ellenőrzést**, melynek során a 65/2011 Tanácsi rendelet 24 cikkének megfelelően megvizsgálja:

1. a tevékenység jogosultságát
 - a. a fejlesztés nem esik bele a jogszabály által országos szinten kizárt tevékenységek körébe (pl idősek otthona, óvoda, mezőgazdaság)
 - b. a fejlesztés nem lehet hobbitevékenység
2. a kedvezményezett jogosultságát
 - a. köztartozás mentesség
 - b. pénzügyi alkalmasság (nem lehet veszteséges)
 - c. vállalkozásméret megfelel a mikrovállalkozások kritériumának
 - d. regisztrált egyesületnek kell lennie.
3. fejlesztés jogosult területen valósul meg (nem kell székhellyel vagy telephellyel rendelkezni a jogosult területen, elég, ha a tevékenység megvalósulása ott történik).
4. egyéb:
 - a. a pályázatban foglaltak megfelelnek a közbeszerzési szabályoknak és egyéb, a fejlesztéssel kapcsolatos szabályozásnak;
 - b. a költségek ésszerűek
 - c. megvizsgálják a pályázó esetleges korábbi pályázatait és teljesítését (összenézik más alapokkal is).

A HACS döntésétől eltérő határozatot az ELY Központ csak abban az esetben hozhat, hogyha a pályázat nem felel meg a jogosultsági kritériumoknak. Az általunk vizsgált HACS-ok egyhangúan azt mondták, hogy az ELY Központ együttműködő, a keresi megoldásokat és nem szól bele a tartalmi döntésekbe. A megkérdezett ELY Központ szerint évente 1-3 jogosulatlan pályázatot kapnak a HACS-októl. Többször fordul elő hiányos pályázat, de ezekben az esetekben jelzik a hiányt a HACS-nak és rugalmasan megoldják a hiánypótlást (igazából azt mondták, hogy telefonon odaszólnak a HACS-nak, hogy mit szerezzen be a pályázótól). A hiányzó dokumentumot minden esetben a HACS szerzi be, hiszen a HACS-nál és az ELY-nél lévő dokumentációnak meg kell egyeznie.

Ha véleménykülönbség van a HACS és az ELY Központ között, akkor amennyiben a különbség jogosultsági kritériumot érint, úgy az ELY Központ véleménye a mérvadó, amennyiben jogszabályban nem definiált kérdésben van véleménykülönbség, úgy az ELY nem írhatja felül a HACS döntését.

A fejlesztések költséghatékonyságát pl a HACS értékeli, de az építési beruházások esetén az ELY Központ szakértője is megvizsgálja a terveket és a költségvetést. Mivel az építész által készített engedélyezési terv tartalmazza a beruházás költségvetését, így ebben még soha nem fordult elő véleménykülönbség.

Az építési beruházásoknál referenciaárakat használnak, amelyet egy nemzeti szinten kiadott táblázat tartalmaz. Ezt csakis iránymutatásként, referenciaként alkalmazzák.

Az egyéb költségeket összegtől függően 1-3 árajánlattal kell alátámasztani. Az árajánlatokat azonban csak a kifizetési kérelemmel kell benyújtani.

A költséghatékonyságot tekintve nagyon ritkán fordul elő egyet nem értés (ilyen esetben mindig a HACS véleménye a mérvadó) annál az oknál fogva, hogy a HACS-ok felelős módon gazdálkodnak a fejlesztési forrásaikkal, nekik is érdekük a források hatékony elköltése.

Az adminisztratív ellenőrzés után az ELY Központban elfogadják a pályázatot (a jogosultsági ellenőrzést végző ügyintéző felettése beklikkeli az „elfogadva” cellát) a MAVI-val közös informatikai rendszerben. Ezzel egy időben értesíti a pályázót és az értesítés másolatát elküldi a HACS-nak.

A fenti folyamat az ország legjobban működő regionális központjában **2-3 hónapot** vesz igénybe (3 fővel). Vannak olyan központok azonban, ahol a döntés fél, egy évbe is beletelik.

A végső jogi jóváhagyást a projektek felett az ELY Központ továbbítja a MAVI-hoz, de ehhez szüksége van a HACS jóváhagyó nyilatkozatára.

A támogató döntésről az ELY Központ küldd **támogatási határozatot** (kb 8 oldal) amely tartalmazza, hogy a pályázó megvalósíthatja a fejlesztést, továbbá a pályázó megvalósítással kapcsolatos jogait és kötelezettségeit és a megvalósítás időbeli és pénzügyi feltételeit.

Mind a vizsgált HACS. Mind pedig az illetékes ELY Központ munkatársai megjegyezték, hogy ez a legjobban működő regionális központ az országban. 2011-ben megkapták a leghatékonyabban működő egység címet. Hogy mitől működik itt jobban, mint máshol arra helyi szinten és országos szinten is az volt a válasz, hogy ez legnagyobb mértékben az ott dolgozó embereken múlik. Hiszen az eljárásrendi keret mindenütt ugyanaz. Mégis hatalmasak a különbségek az átfutási idők tekintetében. Ebben a régióban a helyi szint és a regionális szint is felismerte, hogy egy közös céljuk van, hogy a forrásokat minél hatékonyabban és szabályosan fordítsák a térségben élő emberek javára. Ezért a szinte mindennapos, közvetlen munkakapcsolatukban egymás munkájának segítése és a kölcsönös bizalom dominál.

Részletes szabályok, specifikumok

Finnországban **nem alkalmaznak elismerhető költségek listáját**. Ezt a döntést arra alapozzák, hogy minden projekt más, nem lehet meghatározni, hogy milyen költségkörrel valósítható meg a fejlesztés. Egyszerűen megvizsgálják a projekteket és **amennyiben a költségek a projekt megvalósulását szolgálják, úgy azok jogosult költségeknek számítanak**.

A pályázat részeként benyújtandó költségvetés tételeit összegtől függően árajánlattal kell alátámasztani. Az **ajánlatok nem képezik a pályázati dokumentáció részét, azokat elég a kifizetési kérelmekhez csatolni**. 10 ezer euró felett kötelező a 3 ajánlat. 2-10 ezer eurói elég egyéb formában információt szolgáltatni a piaci árról.

Azért nem szükséges a pályázatban pontos árakat meghatározni és ajánlatokkal alátámasztani, mert nagyobb beruházások esetén a hosszabb átfutási idő miatt változhatnak a feltételek. Így nem kötik a pályázót és az ajánlattevőt korábbi árszinthez.

A költségvetés tehát inkább nevezhető költségbecslésnek. A pályázott összeg később nem növelhető.

A közösségi célú beruházási és fejlesztési (nem beruházási) projektek keretén belül az elszámolható költségek körében **elismerhető az önkéntes munka** a saját erő 75%-ig. Finnországban nagyon nagy hagyományai vannak a közösségi hozzájárulásként végzett önkéntes munkának, ezért ez nagyon fontos eleme a fejlesztéseknek. Egységesen 10 euró/munkaórát lehet az emberi munkára elszámolni, legyen az bármilyen típusú tevékenység. A géppel végzett munka ellenértéke 20 euró/óra. Az önkéntes munka mennyiségét a projekt

költségvetésének összeállításakor becsléssel állapítják meg. Csak az egyesület tagjai, természetes személyek ajánlhatnak fel önkéntes munkát.

Nemzeti szintű döntés alapján a LEADER+-szal ellentétben saját nyersanyag már nem számítható be saját erőként, csak akkor, ha a pályázó gazdálkodó. Ezt az új megkötést a HACS-ok ellenzik. A módosítási javaslataikat a Vidékpolitikai Bizottság LEADER munkacsoportján keresztül jelzik a minisztérium felé.

Használt gépek és eszközök vásárlására megfelelő indoklás mellett lehetőség van, amelyet igen gyakran igénybe vesznek a pályázók.

Földvásárlásra épület nélkül nincs lehetőség. A föld ára nem lehet több mint az épület értékének 10%-a. Ezt hivatalos értébecsléssel kell alátámasztani.

Ingatlanvásárlásnál nyilatkoznia kell a pályázónak, hogy az épületre a pályázat benyújtását megelőző 2 évben nem költöttek Uniós forrást.

A pályázók maximum **20% előleg** felvételére jogosultak, amelyet korábban az utolsó, a jelenlegi időszakban pedig az első kifizetési kérelemből kell levonni.

Az építési tervdokumentáció a pályázat része. Ugyanakkor az építési engedélyt elég az első kifizetési kérelemhez csatolni.

A vizsgált HACS a maximális projektméretet 50 ezer euróban korlátozta (szemben a 150 ezer eurós nemzeti limittel).

A minimális támogatási összeget nemzeti szinten 8 ezer euróban határozták meg. Ez minimum 10 ezer eurós pályázatokat jelent, amely túl nagynak bizonyult. Ennek orvoslására a HACS-ok innovatív megoldással válaszoltak: az egyesületek esetén alkalmazzák az ún „koordinációs projektek” rendszerét, amelynek lényege, hogy több kis projekt nevében egyben, maga a HACS pályázik az ELY Központhoz. Az ELY egyetlen döntést hoz a projekt csoporttal kapcsolatban, amelyet alkotó kisprojekteket átlagos összege 1000-7000 euró. A HACS köztes szervezetként osztja tovább a forrásokat.

A vállalkozások esetén hasonló megoldás a „vállalkozói csoportok”, amely a nem beruházás jellegű kisebb projekteknél engedi meg a közös pályázást. Ebben az esetben a projekteknek kell, hogy legyen valamilyen indokolható kapcsolódási pontjuk.

Az eredeti szándékkal ellentétben az adminisztráció ezzel a megoldással nem csökkent, minden projekthez külön össze kell állítani a dokumentációt. Kizárólag a minimális projektméretet, mint korlátozó tényezőt sikerült ezzel semlegesíteni.

Ugyanakkor a koordinációs és vállalkozói csoportos projektek projektmanagement költségei a HACS munkaszervezet adminisztratív forrásait növelik.

A legtöbb HACS problémaként vetette föl az adminisztrációra fordított időt és energiát. Felmerült a teljes elektronikus ügyintézés igénye. A pályázatokat jelenleg is elektronikusan kell benyújtani, de az aláírások miatt ki kell nyomtatni, majd újra beszkenneálni.

Pályázatok módosítása

Az elfogadott pályázatok módosítására a támogatott tevékenység megvalósulása előtt van lehetőség. **Bármely módosítás lehetséges, amely nem veszélyeztetí a projekt célját, elvárt eredményeket, nem változtatja a célcsoportját és fő tevékenységeit, csakis a megvalósítás**

módját. Lehet drágábban megvalósítani a projektet, de **a megítélt támogatás nem növekedhet.** A lényeg, hogy a forrás az eredeti célnak megfelelően legyen felhasználva. Amennyiben a HACS úgy ítéli meg, hogy jelentős a változtatás, úgy újabb elnökségi döntés szükséges.

Módosítás menete egyáltalán nem formalizált, régióként különbözik. Ez egyik régióban a HACS emailben jelzi az ELY Központ felé a módosítás igényét, amelyre az ELY írásban adja meg a választ. A másikban pedig a kedvezményezett a HACS-nak bejelenti a módosítás igényét, amelyet a HACS egy elismervénnyel továbbít az ELY Központ felé.

3.3.2. Kifizetés

A kifizetés folyamata

A 1446/2006 rendelet 36. bekezdésében szabályozza, de csak annyiban, hogy kimondja, hogy a kifizetési kérelmeket a kedvezményezettek a HACS-hoz nyújtják be, amely a benyújtás után tekinthető folyamatban lévőnek, illetve hogy a HACS megvizsgálja, hogy a kérelem formailag megfelel-e és értékeli a kifizetési kérelemben szereplő tételek összhangját a támogatott pályázatban szereplő tervvel.

A MAVI további rendelkezésekben szabályozza a kifizetési kérelmek befogadásának, feldolgozásának és továbbításának folyamatát

A HACS folyamatos segítséget nyújt a kifizetési kérelmek elkészítésében. A pályázatkészítés tanácsadás mellett ez a másik legfontosabb feladata.

AHACS megvizsgálja a kifizetési kérelmek formai és tartalmi megfelelőségét:

1. a formanyomtatvány kitöltése megfelelő;
2. a kifizetési kérelem adatlap és mellékletei alapján értékeli, hogy a kérelem összhangban van az elfogadott pályázatban foglaltakkal.

Amennyiben szükséges, a HACS felkéri a kedvezményezettet a korrekcióra és a hiányok pótlására.

A fentiek alapján a HACS elkészíti az állásfoglalását a kifizetési kérelemmel kapcsolatban és azt a kérelemmel együtt továbbítja az illetékes ELY Központba. Ez a folyamat átlagosan **1-2 hetet vesz igénybe.** A HACS-ok által használt kifizetési kérelem ellenőrzési formanyomtatványt a 7. sz. *melléklet* tartalmazza.

A fenti HACS javaslat a pályázatmegvalósítás utánkövetése, ilyen módon nem befolyásolja sem a már megítélt összeget, sem annak esetleges visszavonását.

A kifizetési kérelem és a HACS javaslatának beérkezése után az ELY Központ elvégzi a kérelem adminisztratív ellenőrzését és a helyszíni ellenőrzést (csak beruházásnál). Az ELY Központ által használt ellenőrzési formanyomtatványt a 8. sz. *melléklet* tartalmazza. A kifizetési kérelmek adminisztratív ellenőrzése során az ELY Központ vizsgálja:

1. a tevékenység támogatási jogosultságát;
2. hogy a tevékenység megfelel a fejlesztéssel kapcsolatos vonatkozó jogszabályoknak;
3. a közbeszerzési kötelezettségek teljesítését, amennyiben releváns;
4. a költségek szintjének alátámasztottságát;

5. a költségek jogosultságát (a fejlesztéshez szükséges költségek);
6. a költségek felmerülésének és kifizetésének igazolását (számlák, könyvelés);
7. hogy a pályázó kapott-e más forrásból ugyanerre a fejlesztésre támogatást (párhuzamos finanszírozás kiszűrése). Ezt ellenőrizni tudják a leadott könyvelésből és a Központ saját IT adatbázisából;
8. beruházások esetén helyszíni ellenőrzéssel igazolják, hogy a fejlesztés valóban megtörtént.

A hiányzó információ pótlására az ELY közvetlenül a kedvezményezettel lép kapcsolatba, a HACS-ot minden esetben informálja erről.

A kifizetési kérelmekkel kapcsolatos javaslatot az ELY Központ hozza. Ebben nem köti őt sem a HACS kifizetési kérelemmel kapcsolatban készített javaslata, sem pedig az ELY Központ pályázatról hozott korábbi támogató javaslata.

A Pori ELY Központ átlagban **18 napon** belül feldolgozza a kifizetési kérelmeket. A gyorsaság titka, hogy a 3 oldalas ellenőrzési lista alapján megnézik a költségek jogosságát, a számlákat és ellenőrzik a könyveléseket. Miután ez megtörtént, a felettesük is megteszi ugyanezt és jóváhagyja a kérelmet. Vannak azonban olyan központok, ahol ez 4-6 hónapot vesz igénybe annak ellenére, hogy azonos az eljárásrend.

A kifizetési kérelem jóváhagyásáról az ELY Központ értesíti a HACS-ot. Ennek megfelelően a HACS megkezdheti az önkormányzati 20% kifizetését a pályázónak. Az EU-s és nemzeti forrás kifizetését pedig a MAVI végzi, közvetlenül a pályázónak.

Részletes szabályok, specifikumok

A kifizetési kérelem formanyomtatványa eltér a vállalkozói és közösségi projektek esetén. Finnországban nem szükséges megrendelő, szállítólevél, teljesítésigazolás, stb. A számlákat kell benyújtani a banki átutalásról szóló bizonylattal, és a könyvelést, amelyből látszik, hogy valóban megvásárolták a terméket, vagy szolgáltatást. Nem a teljes könyvelés kell, csak ami mutatja az aktiválást.

Képzési projekteknél a résztvevők listáján és a képzési programon kívül nem kell más szakmai dokumentációt leadni.

Az elismerhető költségek köre logikai szempontok szerint van meghatározva (nem kódok alapján). Építés esetén például a beépítésre kerülő anyagok és a szolgáltatások díja számolható el. Nincs tovább szabályozva, hogy mik lehetnek ezek. Pozitív lista csak az ettől való eltérés esetén létezik, pl a jogszabály által meghatározott tűzvédelmi előírások teljesítéséhez szükséges kellékek.

Visszalépés esetén a pályázó értesíti a HACS-ot a támogatási összeg fel nem használásáról. A HACS jelzi az ELY-nek, az ELY a MAVI-nak, a MAVI pedig újra felhasználhatóvá teszi az összeget a HACS számára. Amennyiben a HACS nem kap kifizetési kérelmet a pályázótól, úgy időről időre megkeresi a pályázót és tájékozik a projekt megvalósulásának állásáról.

3.3.3. Ellenőrzés

A MAVI ellenőrzési egysége látja el a projektek **5%-ának** ellenőrzését. Ehhez minden szükséges dokumentációt bekér az ELY Központtól. A kiválasztott projekteket csak a MAVI helyszíni ellenőrzése után lehet kifizetni. Ez mindössze 2-4 hét csúszást okoz a kifizetésben.

Az **ELY Központban** a pályázat hiányainak pótlása után a teljes anyag átkerül az építési szakértőhöz, aki elvégzi a **helyszíni ellenőrzéseket**. A döntéshozási szakaszban csak építési beruházások esetén van helyszíni ellenőrzés és csak akkor, ha a projekt ingatlanvásárlást tartalmaz, vagy egyéb olyan esetben, amit a szakértő indokoltnak tart. Az utolsó kifizetés előtt minden ingatlanvásárlást, eszköz- és gépbeszerzést a helyszínen is ellenőriznek, kivétel, ha a projekt 20 ezer eurón aluli (regionális szabály). A „szoft” projekteket nem ellenőrzik helyszínen.

Gyakran a HACS is részt vesz a helyszíni ellenőrzésen, de ez nem kötelessége.

Az **5 éves fenntartást** az ELY Központ ellenőrzi a MAVI által megküldött lista alapján. Általában a fenntartási időszak végén történnek az ellenőrzések. Erről a HACS-ot csak akkor értesítik, ha valami probléma merül föl.

Amennyiben a fenntartási időszak alatt a kedvezményezett saját döntés alapján befejezi a tevékenységét, úgy időarányosan kell visszafizetnie a kapott támogatást. Ha ezt a döntést a változó piaci helyzet, vagy egyéb vis major okozza, úgy megfelelő indoklással alátámasztott esetekben az ELY Központ eltekinthet a támogatás visszafizetésétől.

3.3.4. Monitoring, nyomonkövetés és értékelés

A pályázati formanyomtatványhoz tartozó **monitoring adatlap** rákérdez a kedvezményezett **pályázat benyújtásakor** érvényes létszámadataira és a fejlesztés utáni várható létszámra. A pályázónak meg kell adnia a projekt megvalósulása alatt foglalkoztatottak számát is. A pályázatban a környezeti hatásokat nem kell számszerűsíteni. Konkrét kérdésekre kell +, ++-t, netán -t, vagy ---t írni.

A beruházásokhoz és a fejlesztési projektekhez kapcsolódó monitoring adatlapot a *9. és 10. sz melléklet* tartalmazza.

Az **utolsó kifizetés után** az ELY Központ újra rákérdez a hatásindikátorokra (teremtett munkahelyek száma, környezeti hatások, stb.). Az **utolsó kifizetés után 2 évvel** újra kitöltetik ugyanazt a monitoring adatlapot.

Külön rendszer működik a monitoring jelentések generálására, amelyen keresztül bármelyik pillanatban megállapítható, hogy egy-egy intézkedés keretén belül hány projekt támogatott és hol tart a forrásfelhasználás.

A MAVI évente egyszer jelent a minisztériumnak, amely jelentés tartalmazza az output, eredmény és hatásindikátorokat. A HACS-ok által finanszírozott projektekről a HACS-ok évente gyűjtik be ezt az információt, továbbítják az ELY Központnak, aki betáplálja a rendszerbe az adatokat. Amikor az adatok betáplálása megtörtént, akkor a MAVI legyűjti

azokat és megküldi a minisztériummal 1993 óta informatikai fejlesztési, karbantartási, információ management és adatszolgáltatási szerződéses kapcsolatban álló információs központnak, amely feldolgozott formában adja át a monitoring adatokat az IH-nak.

A MAVI végzi az adatellenőrzést és a nyilvánvalóan hibás adatok korrekcióját. A minisztérium is visszakérdez, ha talál az adatállományban hibás adatot. A korrekciót maga az ELY Központ végzi.

A nem HACS-okon keresztül megvalósuló projektek (150 ezer eurót meghaladó projektek) esetén az ELY Központ gyűjti össze a monitoring adatokat. Az ELY Központ értelmezi is az adatokat, amennyiben szükséges, pontosítást kér.

A MAVI-nál összesen két ember foglalkozik a LEADER tartalmi részeivel, ők kezelik a monitoring feladatokat is.

A programnak csak az EU által előírt kötelező értékelését végzik, TS-ből finanszírozott független értékelők közreműködésével.

3.3.5. Saját projektek megvalósítása

A HACS-ok projektjeinek és kifizetési kérelmeinek elbírálása a többi projekttel azonos módon zajlik azzal a különbséggel, hogy a döntést teljes mértékben az ELY Központ hozza. A HACS pályázhat a saját keretére és az ELY Központ által kezelt forráskeretre is.

A megkérdezett HACS-ok körében nem volt jellemző a saját projektek megvalósítása. Többségében a 3.3.1 fejezetben említett „koordinációs projektek” és „vállalkozói csoportok” jellegű projektek vezetését végezték, vagy térségek közötti/nemzetközi együttműködésekben vettek részt.

3.3.6. Nemzetközi és térségek közötti együttműködések

A támogatható tevékenységeknek összhangban kell lenniük a Program és a HACS helyi vidékfejlesztési stratégiájának céljaival. A HVS-ek tartalmazzák az együttműködési projektek jogosultsági kritériumait, a megvalósítás eljárásrendjét és a forráskereteket.

A támogatható projektek típusai a következők:

- a vidékfejlesztéssel kapcsolatos információcsere, beleértve a környezetgazdálkodást, a fiatalok életkörülményeinek javítását, vagy a vidéki gazdaság fejlesztését szolgáló nemzetközi projektek;
- két Leader terület vállalkozói közötti információ és készségek cseréje;
- két Leader terület vállalkozói közötti közös marketing akciók;
- nemzetközi projekteket előkészítő megvalósíthatósági tanulmányok és partnerkeresés;
- a nemzetközi vidéki koordinátorok munkáját segítő projektek;

Az együttműködési projektek esetén a HACS dönt arról, hogy a pályázati beadás folyamatos, vagy határozott idejű (legalább egy nyílt beadási időszak évente).

Finnországban **nemcsak a HACS nyújthat be együttműködésre pályázatot**. Rajtuk kívül kedvezményezettek lehetnek önkormányzatok, magán- és közjogi szervezetek (pl egyesületek, szövetkezetek, alapítványok) kivéve az önálló vállalkozásokat. A nemzetközi együttműködéseknek például jellemzően nem a HACS-ok a projektek kedvezményezettjei, hanem egyéb szervezetek. A HACS-ok aktivizálnak, segítséget nyújtanak a térség szervezeteinek az együttműködések kidolgozásához és megvalósításához.

Együttműködési projektek keretében támogathatók olyan vállalkozásfejlesztési projektek, amelyek több vállalkozást érintenek és amelyek esetében a fejlesztés, beruházás, képzés közös érdekeket szolgál. A közérdekű fejlesztési (nem beruházási) projektek célterülete vidéki térség kell, hogy legyen, ugyanakkor a közös érdekből elkövetett beruházások a Program teljes területére kiterjednek, figyelembe véve a HACS-ok erre vonatkozó kikötéseit.

A támogatási arányok 75% és 100% között változnak a projekt jellege (beruházás 75%, képzés 90%, fejlesztés 90%) és a kedvezményezett típusa szerint.

Térségek közötti együttműködések

Az együttműködésben résztvevő partnerek kiválasztanak maguk közül egy ún. főpályázót, aki felel a projekt adminisztratív végrehajtásáért és monitoringjáért. Legalább egy partnernek a HACS területén kívül működő szervezetnek kell lennie. A partnerek megállapodnak, közösen elkészítik a pályázatot, amelyet a főpályázó területén működő HACS-hoz nyújtanak be. Az illetékes akciócsoport mellett, hogy maga is értékeli a pályázat megfelelőségét, felkér egy másik HACS-ot is a pályázat értékelésére, majd továbbítja a két véleményt a pályázattal együtt az illetékes ELY Központba. Az ELY Központ elvégzi a jogosultsági ellenőrzést, majd meghozza a támogatási döntést. Amennyiben maga a HACS a pályázó, úgy a megfelelőséget és a jogosultságot is az ELY Központ értékeli.

A térségek közötti együttműködés keretében a 3. tengelyes intézkedések és az 1. tengelyből a szakképzés (111) és az új termékek, eljárások és technológiák fejlesztésére irányuló együttműködés (124) intézkedés tevékenységei támogathatók.

Nemzetközi együttműködések

Finnország Franciaország mögött a második legaktívabb a nemzetközi együttműködések terén.

Nemzetközi együttműködések esetén is a finn partnerek kiválasztanak maguk közül egy főpályázót, aki felel a projekt adminisztratív végrehajtásáért és monitoringjáért. A főpályázó által beadott pályázatot megfelelőségi szempontból a HACS értékeli, majd az ELY Központ vizsgálja a pályázat jogosultságát. Amennyiben HACS a főpályázó, úgy az ELY Központ vizsgálja a megfelelőséget is. Miután az ELY Központ is támogathatónak ítéli a projektet, az IH informálja a Bizottságot a döntésről. A másik eltérés, hogy a pályázat benyújtása előtt minden projekt partnernek kötelezettséget kell vállalnia a projekt társfinanszírozására és definiálni kell a felelősségi köröket. A Bizottság útmutatójában előírt dokumentumon kívül nincs szükség további dokumentumok benyújtására.

A nemzetközi projektek **két típusa** támogatható Finnországban. Az egyik a **megvalósíthatósági tanulmány** jellegű projekt, amely előkészíti a **valódi TNC** (nemzetközi együttműködés) típusú projekteket. Összesen 80 db megvalósíthatósági tanulmányt támogattak eddig, amelyből 14 db-ot az a HACS valósított meg, amelynek a nemzetközi koordinátora vendégül látott. Az eddigi 36 TNC projektből 10 db szintén az előbb említett

vendéglátó HACS projektje. Magasan ők a legaktívabbak és a legsikeresebbek ezen a téren Finnországban. A sikerük alapja, hogy ők voltak az elsők az országban, akik ún. nemzetközi koordinátort alkalmaztak és máig ők az egyetlenek, akiknek erre saját emberük van. Bevetett gyakorlat, hogy 3 HACS közösen foglalkoztat egy nemzetközi koordinátort, akinek a feladata az aktiválás, a projektötletek feltárása, gondozása, segítségnyújtás a partnerkeresésben, a pályázatok elkészítésében és megvalósításában.

Finnországban **nem finanszírozható egyszerű kiutazás, vagy tapasztalatcsere**, csakis konkrét eredményekkel járó projektek. A kapcsolatfelvételre és az ötletek kidolgozására az utazást működési költségből, vagy az erre foglalkoztatott szakember projektköltségéből kell fedezniük.

Az együttműködésekre fordítható összeget a HACS-ok a HVS-ükben rögzítik, de egy HACS **összesen 150 ezer eurót** fordíthat erre a célra egy programozási időszak alatt. A fent említett akciócsoportnak gondot jelent a forráshiány, több támogatásra érdemes projektjét nem tudja emiatt megvalósítani, míg a csoportok zöme nem él ezekkel a lehetőségekkel.

A jelenlegi programozási időszakban 300 transznacionális együttműködési projekt megvalósítása a cél. A HACSok szerepe ezekben a projekteknél, hogy aktiválja és koordinálja a potenciális partnereket. A cél minél több vidéki szereplő bevonása a folyamatba. A HACS-ok maguk is részt vehetnek nemzetközi projekteknél.

A megkérdezett HACS a megvalósíthatósági tanulmányokat is igyekszik úgy formálni, hogy abból konkrét, tárgyiasult eredmények jöjjenek létre. Az egyik említett példa, amelyet spanyol partnerekkel készítenek elő az infokommunikációs szektor fejlődéséről végzett kutatás. Az akcióterületen működő összes ICT céget meginterjúvolták. A kutatás célja annak feltérképezése, hogy mennyire életképes, illetve mekkora szükség lehet egy ICT központ létrehozására az új informatikai cégek számára, vagy a fiataloknak. Ezzel kapcsolatosan kutatást végeztek az ún. „open source” software-ek alkalmazásának lehetőségeiről. Megkérdeztek vállalkozókat, a közszférát, az oktatási egységeket az akcióterületen, a software használatról és ez alapján készítettek konkrét tervet ezeknek a szabad softwareknek az elterjesztésére, illetve arra, hogyan tudnák költséghatékonyabban működtetni az informatikai rendszereiket az egyes cégek, intézmények. Amennyiben erre a munkára fizetett szakértőt, vagy céget kért volna fel a térség, az kb. tízszer ennyiért csinálta volna meg a kutatást és a tervet. A projektnek számtalan összetevője van. Az egyik eredménye egy „ICT vállalkozás hotel” amely egy közös hely kezdő vállalkozások számára a működéshez, hálózatépítéshez, stb..

Több más sikeres TNC projektet említettek, amelyek közül csak néhány érdekes példa:

- „teleteaching project” – amely biztosítja, hogy bármelyik középiskolába áthallgathassanak a diákok, illetve a partnerországokban való tartózkodás alatt a saját középiskolába áthallgatva folytassák a tanulmányaikat;
- bevándorlók bevonása a közösség életébe, amely tartalmazza a szükségletek feltárását és egy bevándorlási koordinátor alkalmazását (2 HACS közösen)
- geo-catching – finn tradicionális dolgok elhelyezése egymás országában;
- ecoline LEADER – ökológiai épületek felújítási módjának oktatása.
- erdei tematikus útvonalak kialakítása, know-how csere;
- tájfutó sportág infrastruktúrájával, nagy tömegeket vonzó eseményeinek szervezésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati tapasztalatok átadása;
- tavak környezeti problémáival foglalkozó projekt (eutrofizáció), közös kutatások, eredmények megosztása, megoldások keresése és kipróbálása;
- soundtrack verseny, koncerttűm, CD készítés tanítás stb. kezdő rock zenekaroknak;
- képzési projektek, pl fiataloknak zenekaroknak színpadi fellépés, technika, közös programok.

A helyi akciócsoporthoz nem kell megadni a transznacionális együttműködés keretében megvalósítandó projekt ötleteket a helyi fejlesztési stratégiáikban.

A nemzetközi projektekkel kapcsolatos legfőbb nehézség az előkészítés időigényessége, a különböző országok különböző eljárásrendjei, pl a szakaszos benyújtás, vagy annak korlátozása, hogy a HACS-on kívül más nem adhat be pályázatot. Ez a finn tapasztalat alapján nem túl előremutató.

A nemzetközi projektek segítésére és ösztönzésére korábban a minisztérium, jelenleg a MAVI tart képzéseket (a hálózat forrásából). A leggyakoribbak a fiatalok aktivizálásával, sporttal, kultúrával foglalkozó kezdeményezések.

A térségek közötti együttműködések népszerűbbek, mint a nemzetközi. Jó példák erre a közösen foglalkoztatott szakemberek pl. nemzetközi együttműködések generálására, kommunikációra, közös képzésekre, önértékelésre, stb.

3.4 A HACS-ok finanszírozása

Finnországban a HACS-ok 7 évre előre tudják, hogy mekkora költségvetésből gazdálkodhatnak. Ebből **levonás nem fordult elő**, néhány HACS esetében szükségszerűen növelték a működési kereteket. Ez alapvető feltétele a kiegyensúlyozott, stabil működésnek.

A HACS-ok működési költségei a megítélt fejlesztési forrásaik 14-20%-át teszik ki, eleinte átlagosan 16,5%-ot, majd a szükséges emelések után 19%-ot. A távol eső, ritkán lakott területek a működési költségek meghatározásánál nagyobb súllyal rendelkeztek, mint a peri-urbanus térségek. A kisebb, kevesebb fejlesztési forrással rendelkező csoportoknál magasabb a működési forrás aránya. Több HACS esetén is problémát jelent a források szűkössége. Általános, hogy saját projekteket és „koordinációs” projektet vállalnak a HACS-ok, amelynek a projektvezetői finanszírozásából pótolják ki a HACS munkatársak bérét.

A HACS-ok minisztériummal kötött szerződése tartalmazza a fejlesztési forrásokat, a működési költséget és az alábbi elismerhető költségeket.

Működési költségként elismerhető költségek köre:

1. bérek és járulékaik, kivételt képeznek a természetbeni juttatások;
2. alkalmazottak és az elnökség utazási költségei;
3. olyan szolgáltatások beszerzése, amelyek nélkül a HACS nem tud a kedvezményezettek segítőként működni, a programot végrehajtani;
4. bérleti díjak;
5. egyéb, a HACS működési helyéhez kötődő hagyományos általános költségek, illetve különleges esetben egyéb ingatlan használatából eredő általános költségek, amelyek kizárólag a HACS tevékenységből származnak;
6. megbeszélések részvételi és egyéb költségei;
7. kommunikációs költségek;
8. kis értékű gépek és eszközök beszerzési költségei, amelyek nem érik el a beruházás kategória szintjét, vagy ezek bérleti költségei;
9. kis értékű irodabútor és irodaszer;
10. speciális szakértelm, készségek „beszerzése”, amelyek szükségesek a HACS tevékenységeihez és készségei fejlesztéséhez;
11. kötelező biztosítások.

A működési költség legnagyobb részét a munkabérek teszik ki. A HACS-ok munkatársai az egyesületek alkalmazottai. Bérük a közsféra béreihez hasonló színvonalúak, amely Finnországban közelíti a privát sféra középvezetői szintű bérezését (persze ez erősen ágazatfüggő).

A HACS-ok az ELY Központba nyújtják be a kifizetési kérelmeiket, évente maximum 4 alkalommal (11. sz. melléklet: HACS kifizetési kérelem). Mivel a 20%-os önkormányzati finanszírozást használják előlegként a működési költségeik finanszírozására, ezért általános az, hogy évente 1-2 kifizetési kérelmet adnak be mindössze.

Az **ELY Központ** elvégzi a kifizetési kérelmek **adminisztratív ellenőrzését**. A dupla finanszírozás elkerülése végett a HACS a kifizetési kérelemmel együtt a könyvelés másolatát is benyújtja az ELY Központba. Az adminisztratív ellenőrzés során a Központ vizsgálja, hogy:

1. a költségek megfelelnek a támogatási döntésnek, az elfogadott projekt tervnek és a vonatkozó jogszabálynak;
2. a költségek szintjének ellenőrzése, árvizsgálat (referenciaárak és maximált árak alapján);
3. minden költség számlával alátámasztott (kivéve bérek);
4. minden számlán szerepel a szükséges információ (ki, mit mikor vásárolt);
5. minden számla szerepel a HACS könyvelésében;
6. a könyvelésben alapján minden tétel ki lett fizetve;
7. a könyvelés alapján ellenőrzik a dupla finanszírozást;
8. ellenőrzik a saját projektek elszámolását a költségek elválasztása miatt.

Ha szükséges az ELY Központ elvégzi a hiánypótlást és elkészíti a javaslatát a kifizetésről. Mindez átlagosan 3 hetet vesz igénybe.

A HACS-nak el kell választania a működési költségeit a saját projektek megvalósításának költségeitől. Az elválasztás módját már a pályázatban rögzítenie kell, emellett külön formanyomtatvány tölt ki az elkülönítés mikéntjéről. Az elkülönítés vagy arányosítás történhet m² alapon a bérlet és a takarítás tekintetében. A bérek és járulékok esetén a munkaórák száma alapján történhet az arányosítás. A telefon- és másolási költségek elkülönítése kódolás alapján oldható meg Finnországban. Az utazási költségek elszámolásánál az utazás célja alapján azonosítható be a forrás.

Minden költségétel esetén kötelező az árak ellenőrzése és amennyiben adott, a referenciaárak figyelembevétele.

A Pori régióban a HACS-ok gazdálkodása között nincs számottevő különbség. Minden akciócsoport hatékonyan, jól gazdálkodik a pénzével, hiszen pontosan tudják, hogy mekkora összegből meddig kell működniük. A HACS-ok tisztában vannak azzal, hogy hogyan kell működniük, mit vár el tőlük a Kifizető Ügynökség, mit kell teljesíteniük ahhoz, hogy a pénzükhöz jussanak és ez az elvárás nem irreális. A HACS és a kifizető ügynökség kollégái sokat egyeztetnek. A folyamatokat meggyorsítja, hogy nincs bekapcsolva a nemzeti szint. Regionális szinten megáll az ügyintézés.

A Kifizető Ügynökség az alábbiakban határozta meg a jó működés legfontosabb kritériumát: „Nagyon fontos, hogy a HACS munkaszervezet vezetői nem politikusok, hanem

szakemberek, akik azért vannak a HACS-ok élén, mert valóban akarják, és jól akarják csinálni ezt a programot. A pályázók oldalán állnak.”

Ellenőrzés, szankcionálás

A MAVI segíti a HACS-ok elszámolásának elkészítését, és a programidőszak alatt minden HACS-nál legalább egyszer ún. **auditlátogatást** tesz, amelynek célja nem a büntetés, hanem:

1. a HACS működésének ellenőrzése,
2. tanácsadás,
3. a kockázatok felismerése,
4. tájékoztatás aktuális kérdésekről,
5. jó gyakorlatok közvetítése.

Először az új HACS-okat látogatták végig, majd azokat, ahol jelentősebb személyi változás történt. Ezek a látogatások interaktívak voltak, gyakran egy-két elnökségi tag is részt vett a beszélgetésen. Alkalom nyílt HACS-specifikus kihívások megtárgyalására.

A fenti látogatások mellett minden régióban sor kerül az ELY Központ - HACS találkozókra, ahol az aktuális problémák kerülnek megvitatásra.

Ezen felül a MAVI a Vidékhálózati Egységgel karöltve országszerte szervez **képzéseket** HACS munkatársaknak, elnökségi tagoknak és ELY Központ munkatársaknak eljárásrendi témákban. Sor került regionális és vegyes képzésre is. A képzések célja a szervezetek közötti együttműködések finomítása, jó gyakorlatok közvetítése és hálózatépítés.

A HACS-ok működését az illetékes ELY Központ ellenőrzi. Megvizsgálják a megvalósult projekteket, a megvalósulás folyamatát. Amennyiben problémákat találnak a HACS működésében, úgy javaslatokat tesznek arra, hogy mikén szükséges javítani és hogyan.

65/2011-es Tanácsi rendelet alapján a HACS-ok működési költségeinek kifizetésénél is alkalmazni kell a 3%-os hibahatár feletti szankcionálást, ugyanakkor a megkérdezett HACS-oknál és a MAVI szerint eddig **nem volt példa arra**, hogy az akciócsoportok ne kapták volna meg a kifizetési kérelemben szereplő teljes összeget, vagy **hogyan szankciót alkalmaztak volna a működési költség terhére. Az esetleges hibákat, mulasztásokat egyeztetésekkel oldják meg. Nem hoznak döntést a HACS-ok megkérdezése nélkül.** Mivel a HACS-oknak nagyon korlátozott a saját forrásuk, ezért ezt nem tudnák miből előteremteni. Vannak olyan régiók, ahol problémák vannak az együttműködéssel és nem ennyire egyértelmű a pozitív hozzáállás. A pályázók kifizetési kérelmeinél ugyanakkor a számítógépes rendszer 3% feletti hiba esetén automatikusan levonja a 6%-ot a kifizetendő összegből.

A HACS-oknak **évente egyszer kell jelentést írniuk az éves munkájukról**, a támogatott projektekről, a stratégia egyes részeinek teljesüléséről. Az értékelésnek nincs országosan egységes sablonja. **Minden HACS saját belátása szerint értékeli az éves tevékenységét.** A HACS-ok egymás között tárgyalják meg az ezzel kapcsolatos esetleges kérdéseket. Az értékelés hozzávetőlegesen 10%-a számszerűsített adat, 90%-a azonban a nem számszerűsítható eredményekről szól. A HACS az éves értékelő jelentését az illetékes ELY Központnak küldi, ahol az adminisztratív ellenőrzést végző munkatárs saját értékeléssel egészíti ki azt, majd a két dokumentumot együtt megküldi a minisztériumnak.

A jelentések kvalitatív értékelésére a minisztériumnak nincs kapacitása, ezáltal **a HACS-ok nem kapnak visszajelzést.** Ugyanakkor mind a MAVI, de főképp az ELY Központ

mindennapos, közvetlen kapcsolatban áll a HACS-okkal, így nincs igazán szükség írásos értékelésre. A problémák és esetleges hibák közvetlen megbeszélésekkel történő megoldása, a közvetlen munkakapcsolat gyakorlatilag szükségtelenné teszi a komoly beszámolási és értékelési rendszer működtetését.

Utoljára a LEADERII-ben volt példa arra, hogy két HACS-tól megvontak 5% körüli forrást, miután többszöri segítségnyújtás és javaslattevés után sem korrigáltak a kifogásolt működésükön. Egy esetben személyi problémák miatt tartotta vissza a MAVI a kifizetést, amíg a HACS meg nem oldotta azt.

A HACS-ok nem kapnak közvetlen utasításokat és feladatokat sem az IH-tól, sem pedig a Kifizető Ügynökségtől. A feladatuk csakis a programok színvonalas megvalósítása.

A Kifizető Ügynökségnél merült föl az a probléma, hogy a HACS-ok nemzeti szintű korlátozás miatt nehézkesen tudnak költségvetési csoportok között átcsoportosítani, ami indokolatlanul merevvé teszi a rendszert. Ezt a MAVI-nál kell kérvényezniük, aki túl messze van a mindennapi működéstől.

3.5 Együttműködés, érdekképviselés, informális és formális hálózatok

A HACS-ok szakmai érdekképviselését a **Vidékpolitikai Hálózatban működő HACS munkacsoport**, illetve közvetve a **Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztériumban működő munkacsoport** keretén belül szervezi, amelyek szakmai tevékenységében a HACS-ok képviselői aktív szerepet vállalnak. A két munkacsoport résztvevői jelentős mértékben átfednek.

Az érdekegyeztetés és képviselés másik fontos fóruma egy térségek közötti együttműködés keretében finanszírozott projekt, amely egy ún. **LEADER koordinátor** tevékenységét finanszírozza. A projekt részleteit az 6. fejezet tartalmazza.

A vidékfejlesztési program hálózati feladatait a **Vidékhálózati Egység** látja el a 2007-2013-as időszakban.

A vidéki hálózat és a Vidékhálózati Egység működését az általános vidékfejlesztési rendelet és a TS pénzek felhasználását szabályozó rendelet szabályozza. A két rendelet viszonylag általános szinten szabályozza a működés kereteit, mégis van egy-két olyan konkrét korlátozás, amellyel nem ért egyet a hálózati egység. Ilyen pl. hogy a nemzetközi projektek előkészítésére utazási költségek a hálózat költségvetéséből nem finanszírozhatók, mert a TS rendelet nem tartalmazza ezt a költségtypust. A hálózati egység akciótervében szerepelt az erre célra történő pályáztatás, de a minisztérium kihúzatta, mivel a TS rendelet alapján nem támogatható. Emiatt a tervezett számú nemzetközi projektnek csak a töredéke valósul meg.

A Vidékhálózati Egység **céljait** a vidékfejlesztési program az alábbiakban definiálja:

1. a vidékfejlesztés szereplői, potenciális kedvezményezettjei és a széles nyilvánosság tájékoztatása a vidékfejlesztési program nyújtotta lehetőségekről és az eredményekről;
2. az információáramlás javítása a programot megvalósító szervezetek és érdekelt csoportok között;
3. a humán kapacitás és a készségek fejlesztése tapasztalatcsere által.

A Vidékhálózati Egység 2007 októberében kezdte a munkáját. A kialakítása a jelenlegi vezető irányításával történt és fél évig tartott.

Az egység a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium részeként működik, a munkatársai köztisztviselők. A decentralizációs törekvések miatt mind a MAVI, mind pedig a Vidékhálózati Egység Helsinkitől 350 km-re északra, Sejnajokiban működik.

Hét munkatárs dolgozik az egységnél. Közülük korábban senki sem dolgozott a minisztériumnak. Az egységet vezető hölgy mezőgazdasági végzettséggel rendelkezik, dolgozott önkormányzatnál, a Pro-Agria nevű mezőgazdasági tanácsadó cégnél, volt HACSElnökségi tag és egy település Falufejlesztési Egyesületének vezetője, tehát jelentős helyi fejlesztési tapasztalattal rendelkezik. A munkatársai kiválasztásánál az együttműködési készség és a helyi szintű LEADER tapasztalat volt a két fő szempont. A csoportban dolgozók változó szakmai háttérrel rendelkeznek. Fontos volt, hogy a csapatban legyen kommunikációs szakértelem, tréneri készségek és svéd nyelvtudás. Ugyanakkor az egység kialakításánál figyeltek a nemek közötti egyensúlyra, jelen esetben férfiakból volt hiány. Finnországban jóval több nő dolgozik a vidékfejlesztésben, mint férfi. Az alkalmazottaknak 2014-ig van szerződésük a minisztériummal.

A beszélgetés során felmerült a kérdés, hogy miért nem a Vidékpolitikai Bizottság tölti be a hálózati egység funkcióját. Az egység munkatársai szerint a Vidékpolitikai Bizottság szakmai hálózatának más a szerepe, mint a Vidékhálózati Egységnek. A két szervezet kiegészíti egymást és együttműködik. A Vidékpolitikai Bizottság a szakpolitika formálója, míg a nemzeti vidékhálózat a megvalósítás egyik eszköze. Nincs közvetlen alá vagy fölérendeltség, a két szervezet partnerségben dolgozik egy-egy ügyön, amely segíti a Vidékpolitikai Bizottság céljainak megvalósulását (rendezvény, képzés, publikáció, stb.). A Vidékpolitikai Bizottság főtákará ugyanazt mondta azzal a keserű szájízzel, hogy egyébként a kormányzat félt ezt az eszközt a Vidékpolitikai Bizottság kezébe adni.

A Vidékhálózati Egység **2013-ig működik, 11,8 millió eurós költségvetésből**, amely elegendő a működéshez (a TS keret összesen 40 millió euró). Az eredeti költségvetés 13 millió euró volt, de az ELY Központok működtetésére átcsoportosítottak 1,2 millió eurót. A működési költség éves keretekre, illetve az alábbi költségtypusokra oszlik:

Költségkategóriák	Euró	%
Bér	2 326 000	18%
Utazás	755 000	6%
Szolgáltatások beszerzése	2 465 000	19%
Kommunikáció	2 467 000	19%
Hálózatépítés és képzés	2 269 000	17%
Jó gyakorlatok	430 000	3%
Nemzetköziség előmozdítása	782 000	6%
Egyéb (bérlet, IT stb.)	1 506 000	12%
<i>Összesen</i>	13 000 000	100%

Mivel az egység a minisztérium része, ezért a működésének költségeit a minisztérium finanszírozza. A teljes költség EU-s részének (45%) a visszatérítésére évente négyszer nyújtanak be kifizetési kérelmet a MAVI-hoz, a TS keretre. Ezt a minisztérium részeként teszik. A MAVI a minisztériumnak fizet.

A hálózat csakis napidíjat, utazási költségtérítést és a szükséges szállást fizeti az Irányító Bizottság tagjainak. Az események alkalmával minden résztvevő maga fizeti a költségeit.

Szervezeti felépítés

A hálózat munkáját a 23 tagú **Irányító Bizottság** felügyeli, amelynek tagjait a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium választja ki. A bizottságban a Mezőgazdasági Minisztérium (2), a Gazdasági és Foglalkoztatási Minisztérium (1), a MAVI (1), a Vidékhálózati Egység (1), a Helyi és Regionális Önkormányzatok Szövetsége (1), az ELY Központok (5), Gazdálkodók és Erdőtulajdonosi Szövetsége (3), HACCS (1), Regionális Tanács (1), BirdLife Finland (1), Vadgazdálkodási és Halászati Kutató (1), Arland tartomány-kormány (1), Falu-fejlesztők Egyesülete (1), LEADER Koordinátor (1), Finn Vidék-fejlesztők Egyesülete (1), Finn Vidéki Nők Tanácsadó Szervezete (1), Vidékpolitikai Bizottság főtitkára (1), Pro-agria (1) képviselteti magát. A titkár a hálózat adja. Az elnök, az egyik ELY Központ vezetője.

A tagokat 2,5 évre delegálják. A HACCS-ok maguk döntöttek a saját képviselőjükről. Az Irányító Bizottság évente négyszer találkozik. A Bizottság nem végez operatív munkát, csak az irányokról dönt. Az Irányító Bizottság véleményezi az egység éves akciótervét.

Munkacsoportokon belül alakítják ki az operatív javaslatokat arra vonatkozóan, hogy az egyes témákban milyen tevékenységet végezzen a hálózat. Ez az új ötletek felszínre hozásának a vitafóruma. A munkacsoportok 3-4 alkalommal találkoznak évente.

Jelenleg 3 témában működik munkacsoport: **1) innováció, 2) térségek közötti együttműködések, 3) LEADER.** A LEADER munkacsoportban HACCS vezetők, HACCS elnökségi tagok, a LEADER koordinátor és a hálózat vesz részt. A munkacsoportok tagjait a hálózat maga választja, mivel ezek a munkacsoportok a hálózat munkáját hivatottak segíteni az ötleteikkel. Kivéve a HACCS-okat, akik a LEADER munkacsoportba maguk választják a delegáltakat. A munkacsoportok fontosak, mint háttéiroda segítik az egység működését, de nem létfontosságúak. Nem megy minden rajtuk keresztül.

A Vidékhálózati Egység 50-100 szervezettel áll rendszeres kapcsolatban.

A Vidékhálózati Egység **nyitott hálózati modellt** alkalmaz, **nincs tagsága**. Meg vannak elégedve ezzel a rendszerrel. Egy felmérés és két hálózatelemzés készült (2008, 2010, 2012) a kialakított kapcsolatrendszer minőségének feltárására, az elégedettség mérésére, illetve hogy képet kapjanak arról, hogy főként milyen előnyét élvezték az érintettek a hálózat és a hálózati egység működésének. A felmérésben 1500 érintettet kérdeztek meg (minisztérium, MAVI, ELY-k, HACCS-ok, önkormányzatok, falu-fejlesztő egyesületek, gazdaszervezetek, gazdálkodók, kedvezményezett vállalkozók, kutatók, egyetemek, stb.). A 270 válasz alapján az érintettek a nyitott hálózatot preferálják a konkrét tagság helyett. A felmérések problémája, hogy az érintettek egy része nem igazán látja át a hálózat és a hálózati egység közötti lényegi különbséget. A hálózati egység feladata a hálózat működésének segítése, új szereplők bevonása a vidékfejlesztésbe. A megkérdezettek nem igazán ismerik az új szervezet által nyújtott lehetőségeket. A felmérés a hálózati egység hozzáadott értékére kérdez: mennyire elégedettek a hálózat tevékenységével a képzésekkel, rendezvényekkel, a jó gyakorlatok átadásával, az útmutatókkal, a kiadványokkal, a web-alapú kommunikációval, a kapacitásépítéssel, az innováció és a nemzetközi projektek segítségével kapcsolatban.

A hálózatelemzésekben az érintetteket az együttműködéseikről, szakmai kapcsolataikról kérdezik: kikkel működnek együtt, ki ezek közül az öt legaktívabb/leggyakoribb szakmai partner, melyik az öt legtöbb hozzáadott értéket adó együttműködés. A hálózatelemzések képet adnak arról, hogy kik a vidéki hálózat valós partnerei, mi a pozíciójuk a hálózatban (az együttműködés jellege alapján ún. „külső réteg”, vagy valós aktív partner) és hol vannak a hálózat csomópontjai (kikkel állnak a legtöbben és a legsűrűbben kapcsolatban). Az ELY Központ áll a hálózat közepén, a legtöbb kapcsolattal, amely nem meglepő. A MAVI-t nem tekintik együttműködési partnernek, mert ez valamelyest kötelező kapcsolat. A hálózatelemzést időről időre megismétlik annak érdekében, hogy folyamatában lássák annak alakulását.

A vidékfejlesztési program „ongoing” értékelésének része a vidékhálózati egység által generált hozzáadott érték és hatékonyság értékelése. A HACS-ok éves jelentésében is szerepel egy kérdés a hálózati egység tevékenységének hasznáról. Ezeket nem elemezve, hanem nyers formában kapja meg a hálózati egység.

Az Egység **éves jelentést** készít, amely tartalmazza a megvalósított tevékenységeik leírását, számszerű outputokat és eredményeket és a forrásfelhasználást.

A Vidék-hálózati Egység mindennapos kapcsolatban áll a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztériummal. Hetente folytat videó megbeszélést a minisztérium mezőgazdasági főosztályával, a vidékfejlesztési szakfőosztállyal minden második hónapban találkozik.

A Vidék-hálózati Egység tevékenységei

A vidékfejlesztési program definiálja a hálózati egység **feladatait**. Az egység **nem végez érdekképviselői tevékenységet**, ugyanakkor mind a négy tengellyel kapcsolatos tevékenységek beletartoznak a portfóliójába:

- 1) kommunikáció
 - a) tematikus találkozók, szemináriumok szervezése
 - b) honlap gondozása (www.maaseutu.fi)
 - c) sajtóközlemények,
 - d) médiakampányok a vidékfejlesztési program nyújtotta lehetőségekről
 - e) rendezvényeken való részvétel
 - f) nyomtatott és PR anyagok előállítása (pl havi elektronikus hírlevél)
 - g) háttérinformációkat tartalmazó útmutatók előállítása pályázóknak, HACS elnökségi tagoknak, stb.
- 2) képzés
 - a) képzések tartása éves képzési csomag alapján tengelyenként, regionálisan és nemzeti szinten
 - b) képzési anyagok kialakítása
 - c) képzések megtartása az egység munkatársai által, a minisztérium, az ELY Központ, vagy a MAVI közreműködésével vagy külső szakértők szerződésével
 - d) képzési kalendárium a honlapon
- 3) jó gyakorlatok terjesztése
 - a) hazai és nemzetközi jó gyakorlatok összegyűjtése, elemzése és terjesztése, beleértve jó projekteket, fejlesztési modelleket és jó adminisztrációs gyakorlatokat
 - b) jó gyakorlatok közvetítése és képzése a hálózaton belül és a megvalósításban résztvevő szervezeteknek
 - c) regiszter, publikációk, honlap

- 4) nemzetközi projektek elősegítése
 - a) aktív együttműködés a többi tagállam és az unió hálózati egységeivel
 - b) nemzetközi együttműködésekhez partnerek keresése
 - c) tanulmányutak szervezése
 - d) tanulmányúton lévő csoportok fogadása

A hálózatnak **nincsenek saját pályázati felhívásai**, nem támogathat projekteket, ugyanakkor vannak olyan „**akciók**” amelyek beleillenek a **stratégiába** és az akciótervbe ezeknek a **megvalósítását nyílt pályázat útján finanszírozza**. Ilyen volt pl. 2010-ben egy tanulmány a LEADER módszer továbbfejlesztésére, vagy az innovációs tábor, amelyet svéd mintára valósítottak meg, és egy környezetvédelmi „roadshow”. Ezeket az ötleteket jobbára vagy a hálózati egység emberei, vagy a hálózat „stakeholderei” javasolják. Az egység nyitott a jó ötletekre. Nincsenek kiválasztási kritériumok. Csakis az akciótervhez való illeszkedést nézik. Ez azért lehetséges ebben a formában, mert az akcióterv készítése participatív módon, az érintettek széles körének bevonásával történik. Jobbára ekkor keletkeznek azok az ötletek, amikből később az akciók lesznek. Igen ritka az olyan illeszkedő ötlet, amely a tervezéskor ne válna részévé a folyamatnak. Ezek az ötletek a hálózat érintettjeitől származnak, akik nem saját, hanem a hálózat céljainak megvalósítása érdekében alakítják ki ezeket az akciókat. Az akciók nem helyiek, hanem legalább regionális, vagy afeletti szintet fognak be. A helyi szintű akciókat a HACS-ok támogatják. A hálózat a „képzőket képi”.

A hálózat a **közös tanulás lehetőségeinek megteremtésével** próbál segíteni az ELY Központok közötti hatékonyságbeli különbségek csökkentésén. A kifizetési kérelmekkel kapcsolatosan pl. 2 kört csináltak Finnországban, amelynek során hármával hívták össze az ELY Központokat és a hozzájuk tartozó HACS-okat megvitatni a nehézségeket és a változtatás lehetőségeit. A hálózat emberei oldották meg a moderálást a minisztérium és a kifizető ügynökség munkatársaival. Ezek a találkozók nagyon hatékonyak bizonyultak.

A hálózat nemcsak koordinál, hanem hozzáadott értéket teremt azzal, ahogyan az ötleteket megvalósítja (innovációs tábor svéd ötlet alapján).

Éves akciótervek

A Vidékhálózati Egységnek van egy **stratégiája**, amely a teljes időszakra vonatkozik. Az **éves akcióterve** részletezi a tervezett tevékenységeket és a rendezvényeket, a kommunikációs feladatokat. Az akcióterveket a hálózat készíti el, majd megvitatja a minisztériumban működő HACS munkacsoport (MAVI, ELY, HACS-ok, a minisztérium és a hálózat képviselője). Az átdolgozott akciótervet megküldik az Irányító Bizottságnak, amely javaslatokkal látja el, majd ez a változat kimegy a tagoknak véleményezésre. A vélemények átvezetése után ismét az Irányító Bizottság elé kerül, azután a Monitoring Bizottság elé, majd végül a minisztérium hagyja jóvá. Ez a folyamat fél évig tart. Őszre rendelkezésre áll a következő év akcióterve. Az akcióterv igazából csak keret, amelyben minden további nélkül változtathat a hálózat. Az utolsó két évre egy akcióterv készül. A hálózat akciótervét a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium hagyja jóvá.

A Vidékhálózati Egység 70-100 képzést, több mint 4000 résztvevő bevonását tervezi. Ezeket a képzéseket mind az egység szervezi és jobbára ők tartják.

A Vidékhálózati Egység munkatársai szerint a **legnagyobb kihívás a fókuszálás, priorizálás**. Ebben segítene, ha a hálózat rendelkezésre állnak olyan **elemző kapacitás** (nem feltétlenül az egységben, lehet a minisztériumban, vagy a MAVI-ban), **amely a programmal kapcsolatos**

folyamatokat kísérné figyelemmel. A MAVI-tól és a minisztérium tájékoztatja a hálózati egységet a program előrehaladásáról és az értékelések alapján az eredményekről, de hiányzik az elemző kapacitás. Jobb, naprakészebb elemzésekkel könnyebb lenne a hálózati egység tevékenységeinek célzottabbá tétele és priorizálása.

4. Eredmények, hatások⁷

Két tényezővel szokták magyarázni a finn LEADER sikerét. Az **aktív, cselekvőképes vidéki társadalommal**, amely a '70-es évektől folyamatosan formálódik és a **hálózatos alapon működő nemzeti vidékpolitikával**.

A LEADER megvalósításának különböző területein aktív emberek arra a gyors kérdésre, hogy szerintük miért sikeres a LEADER Finnországban, miben látják a program sikerkritériumait az alábbiakat válaszolták:

1. a civil aktivitást, mint munkamódszert erősítette (partnerség);
2. a helyi szint iránti bizalom és döntési autonómia fokozásával nőtt a fejlesztésekkel kapcsolatos felelősségvállalás;
3. a HACS-ok mérete megfelelő;
4. azzal, hogy a LEADER összeköti a helyi embereket, önkormányzatokat és a civil szervezeteket, közös felelősségvállalás alakult ki;
5. a támogatható tevékenységek sokfélék, a támogatások a helyi igényekre válaszolnak;
6. a LEADER módszer folyamatos fejlesztés tárgya;
7. a HACS-okban dolgozó emberek jól képzettek, tapasztaltak, ez biztosítja a tevékenységek költséghatékonyságát és nyereségességét;
8. a növekvő nemzetköziség pozitív hatással van a folyamatokra;
9. az emberek elkezdtek hinni a LEADER tartósságában.

Együttműködési kultúra, többszintű kormányzás

A LEADER nemzeti vidékpolitikára gyakorolt hatását az előzői időszak félédei értékelése rendszer-innovációnak definiálta, amely átalakította a tradicionális hierarchikus adminisztrációs kultúrát. Hatására kialakult nemzeti és regionális szinten is az a nagyszámú fejlesztésorientált köztisztviselői réteg, aki hajlandó és képes a partnerségen alapuló hálózatos kormányzásra. Ez a kormányzás új módja (hálózatos kormányzás). Hiányzik azonban a LEADER erős nemzeti szintű politikai támogatottsága. A legtöbb döntéshozó Finnországban is a már meghaladott, mezőgazdaság és állam által vezérelt régi típusú vidékpolitikát követi (az OECD szerinti régi paradigma), ahelyett, hogy a vidékfejlesztés szélesebb, diverzebb útján járna. Ez az új paradigma a helyi szereplők szélesebb, a valóságot jobban reprezentáló hálózatával dolgozik, amelyhez hozzájárul a köz-, privát és civil szféra közeli együttműködése.

A Finnországi LEADER erőssége a **bizalmon alapuló és nyitott együttműködés**. Minden szervezetnél, minden területi szinten úgy tekintik az együttműködést, mint a **legfontosabb erőforrást**. A tudás megosztása, a párbeszédre alapuló problémamegoldás kreativitást hozott a folyamatokba és az eljárásrend folyamatos fejlesztésébe.

A HACS-ok és az ELY Központok (együttműködési) hatékonysága régióként nagyon változó és mivel az eljárásrend mindenütt azonos, így azt lehet mondani, hogy a siker erősen személyfüggő. A minisztérium a problémák közös tisztázásával próbál mediálni a rosszabbul teljesítő régiókban. Az ELY Központokra egyéb módon csak a felső vezetésen keresztül tud hatni. Nagyon jelentős motiváció az ELY Központok között kiosztott díj, amely a leghatékonyabban működő Központot jutalmazza. A tavalyi év legjobb egysége a Pori régióban működő kifizető ügynökség volt, amelynek sikerét kérdezés nélkül mindenhol

⁷ A fejezethez felhasznált irodalom: Philip Wade, Petri Rinne: A LEADER Dissemination Guide Book

(HACS-oknál, minisztériumban a MAVI-nál, de még a hálózatonál is) megemlézték, nem beszélve a díjazásban részesülő lányokról, akikkel volt szerencsénk találkozni.

Gyakoriak és hasznosak az intézmények közötti közös szemináriumok, megbeszélések. Évi 2-4 alkalommal van olyan rendezvény, ahol minden HACS, minden ELY, a minisztérium és a MAVI is részt vesz. Ezeket általában a minisztérium, vagy az ELY kezdeményezi, de volt már HACS kezdeményezésre is példa. Nagyon gyakoriak a videokonferenciák.

A HACS-ok, illetve a LEADER-en keresztül erősödő szervezetek súlya a magasabb területi szinten történő döntéshozásban jelenleg még nem számottevő. Kevesen vannak tisztában azzal, hogy a vidék vonzóvá tételének ugyan meghatározó feltétele a munkahelyteremtés, de nem kevésbé fontosak a megfelelő színvonalú szolgáltatások, közösségi terek, elfogadható környezet, oktatás, stb., Folyamatosan épül a hálózat a falufejlesztő mozgalom egyesületei, a LEADER HACS-ok és több más hasonló célú szervezet között, amelynek révén ez a befolyás lassan ugyan, de erősödik.

Helyi kormányzás

A **HACS-ok elfogadottsága** és beágyazottsága a helyi társadalomba Finnországban is eltérő mértékű. Néhány térségben igen erős pozíciója van a HACS-oknak, máshol nem annyira tudták magukat elfogadtatni

Sokan említették a **túlzott bürokráciát**, mint a program egyik legfőbb gyengeségét. Ugyanakkor egyértelmű, hogy az eredményesség szempontjából az egyik legfőbb hiányossága a LEADER-nek a **kapacitáshiány**. Több emberre lenne szükség a helyi emberek aktivizálásához (többet és rendszeresebben), a problémák és lehetőségek megértéséhez és a közös megoldások kitalálásához, megvalósításához.

A HACS-ok igen kiterjedt tagsággal (100-250) rendelkeztek minden vizsgált helyen. A tagság vállalkozókból, civilekből és helyi emberekből tevődik össze. Jellemző, hogy a kedvezményezettek egyesületi taggá válnak, így a tagság folyamatosan gyarapszik.

Egy 200 fizető tagot számláló HACS (6 önkormányzat, 59 település, 43 ezer fő) 13 tagú elnökséggel működik. Szinte minden településén működik a falufejlesztési egyesület. Az 59 településből kb 10 passzív. Az aktivitásnál figyelembe kell venni, hogy ez jobbára önkéntes munkán alapul, amelynek időről időre változik az intenzitása.

A 2 tagú munkaszervezetben teljes munkaidőben foglalkoztatott vezető fő feladata a hálózatépítés, a kapcsolattartás az ELY Központtal és az önkormányzatokkal, projektek generálása egyesületekkel, vállalkozókkal. A másik teljes munkaidős munkatárs a pályázatok és kifizetési kérelmek elkészítésében segít. Egy 3. személy könyvel és viszi a HACS pénzügyeit, míg 1,5 ember projekt költségvetésen dolgozik a HACS-nak. Így összesen 4-5 ember működteti a munkaszervezetet.

A HACS elnöke szerint a szűkös működési keretek miatt a szükségesnél kevesebb terepmunkára, projektgenerálásra, aktiválásra van kapacitás. Szorosabb, más típusú kapcsolatra lenne szükség a településekkel. A HACS-nak nemcsak projektek generálásában és megvalósításában kellene módszertani segítséget nyújtania, hanem az eredmények működtetésében is ötletekkel, kapcsolatrendszerrel, az önkormányzatok felé történő képviseléssel, stb. Ez a jelenlegi szűkös keretek között nem fér bele a HACS-ok működésébe.

Az elnökségtagjai ebben (és a pályázatok segítésében is) sokszor önkénteskednek.

Egyre nehezebb az embereket közösségi, önkéntes tevékenységekbe bevonni, hiszen vidéken is egyre több az olyan időtöltés, amellyel versenyezni kell az emberek szabadidejéért. A

LEADER jó példa arra, hogyha valós felelősséget delegálnak az emberekre, amelyhez források is tartoznak, a társadalom idővel felnő a feladathoz. Az emberek érdekeltté válnak és hajlandók akár a közszolgáltatások egy részét is átvenni. Ezt már az önkormányzatok is felismerték. Ehhez viszont elengedhetetlen a felelősség delegálásának képessége.

A LEADER+ félidei értékelése szerint a HACs-ok által lefedett lakosság ötöde került valamilyen kapcsolatba a LEADER-rel, legyen szó különböző projektekről, találkozókra vagy a program kiterjedt kommunikációja révén egyszerű tájékoztatásról. A projektek a helyi emberek, közösségek igényeire alapozva jönnek létre, ők általuk valósulnak meg, helyi szinten. A lakosság „felhatalmazása” (empowerment), az **alulról jövő kezdeményezések kultúrája** olyan helyi hálózatok aktivizálását eredményezi, amelyek a szabad gondolkodás és néha randomszerűnek tűnő kezdeményezések révén jelentős változásokat generálnak (lavina effektus). A finnek azt vallják, hogy nem a HACs-ok a vidék fejlesztésének szakértői, hanem maga a lakosság. Nagymértékben megvalósult a szabad gondolkodásnak és a közösség részvételének feltétele, miszerint a program sem tartalmában, sem eljárásrendjében nem túl szűk és korlátozó és adott hozzá a szükséges forrás.

Robert Lukesh a „The LAG-HANDBOOK, A guide through the stunning world of local action groups” c. tanulmányában részletezi a **kormányzás fejlődésének három szintjét**. A tanulmány alapján az **első, vagy kezdeti stádiumra** a kezdetleges irányítási formák jellemzők. Helyi szereplők közös cél érdekében csoporttá formálódnak, gyakran jogi személyiség, szervezeti struktúra és közös stratégia nélkül. Ezt követi a **második, heroikus stádium**, amelyre a professzionalizálódás jellemző, miszerint nagy létszámú profi, fizetett alkalmazottakból álló szervezet válik a helyi fejlesztés hajtóerejévé. A helyi szereplők projektgazdaként, vagy tematikus munkacsoportok önkéntes résztvevőjeként vannak bevonva a folyamatokba. Tipikus jellemzője, hogy felkészült, profi fizetett munkaerő veszi át az önkéntesek feladatait. A helyi szereplőket részvétele a stratégiai kérdésekben és a szélesebb körű projektfejlesztésben jelentősen csökken. Ez a konfiguráció Lukesh szerint még nem tekinthető fejlett, fenntartható szervezetnek az alábbi tipikus kockázatok miatt: 1) Magas költségek, 2) Elitizmus: ha a fizetett alkalmazottakból és szakértőkből álló csapat nem osztja meg a „hatalmát” a partnerség önkéntes szereplőivel és ha a partnerség megragad a kezdetleges szervezeti formájában, az irányító testület technokrata ügynökséggé degradálódhat. A projektek kiválasztása többé nem a térség valós igényei, hanem „kemény” kiválasztási kritériumrendszer alapján történik; 3) Átpolitizálás: A kiegyensúlyozatlan összetételű döntéshozói struktúra ambiciózus egyéneket arra sarkallhat, hogy kisajátítsák a HACs képviselőjében történő megjelenést és a helyi fejlesztést politikai alkuk tárgyává síváritja. **Harmadik (konszolidáló) stádium: érettség**, hatékony helyi kormányzás. Ebben a stádiumban a helyi szereplők képesek és elkötelezettek, hogy felelős szerepet vállaljanak. A LEADER partnerség a referenciapontjává válik a helyi szereplők jól strukturált, több fókuszú, élő hálózatának, amely több kisebb, specifikus alhálózatból tevődik össze. A HACs vezetőjének feladatai egyre inkább hálózati koordinátor feladataivá alakulnak, aki irányítja a helyi szereplők és a különböző szociális, intézményi és politikai környezet közötti kapcsolatokat. A hálózati koordinátor fő feladatait a lehető leghatékonyabb módon szabják, hogy a szervezeti és adminisztratív költségeket alacsonyan tartsák, elkerülve ezzel a váratlan forráshiányból adódó negatív következményeket. A standard tanácsadói szolgáltatásokat a helyi szereplők szektorális vagy tematikus önkéntes szerveződései látják el. Az egyeztetés és döntéshozás komplex folyamatait szolgálják a közös stratégiai cél érdekében történő különböző tevékenységek összehangolását. És végül hiteles és hatékony tárgyalási és konfliktuskezelési mechanizmusok működnek.

Bár egyetlen LEADER partnerség sem kategorizálható be teljes mértékben egyik szintbe sem, és maga a fejlődés sem lineáris, mégis elmondható, hogy **a finn LEADER leginkább a legutolsó, az érett stádiumhoz hasonlítható.**

Egyéb hatások, eredmények

Irreális lenne a **demográfiai trendek** megváltoztatását elvárni a LEADER-től. Ehhez más szektorok hozzájárulása is szükséges. Az viszont vitathatatlan, hogy a LEADER hatékonyabban és maradandóbb módon járul hozzá a pozitív társadalmi és gazdasági változásokhoz, mint a tisztán szektorális fejlesztések legtöbbje.

A LEADER egyik legfontosabb eredménye a **helyi tudás és készségek fejlődése**. Ez értendő a projekteken keresztül történő problémamegoldásra, az alulról jövő kezdeményezések filozófiájára, de azokra a főként „csinálva tanulás” (learning by doing) jellegű képzésekre is, amelyek számtalan területen (pl. turizmus, erdészet, hagyományos építkezés tb.) eredményeztek maradandó változásokat.

A LEADER+ félidei értékelése alapján a program egyik gyenge pontja a **munkahelyteremtés**. A HACCS-ok maguk is felismerték a vállalkozás orientáltabb programok és projektek szükségességét. Vannak eredmények, amelyek konszolidálása szükséges.

A **LEADER hatása a környezetre** nem igazán számottevő. Ez egyelőre nem közvetlen célja a programnak. Az ökológiai fenntarthatóságot fejlesztő projektek célja általában nem maga a környezet fejlesztése, hanem az azzal járó esztétikai, vagy rekreációs célok.

Az **innováció** az egyik legnehezebben megfogható és megvalósítható célja a LEADER-nek. Az újfajta megoldások kitalálásának és megvalósításának egyrészt a tradicionális utakhoz szokott, abban jobban bízó HACCS-ok és helyi társadalom, másrészt maga az eljárásrend az akadálya. Az igazán újszerű, innovatív projektek kísérleti jellegüknél fogva magasabb kockázatot hordoznak, nem férnek be az eljárásrendi keretekbe, ezért esetenként fennakadnak a regionális szűrőn. Ennek ellenére pl. IT és a ritkán lakott területek közszolgáltatása tekintetében sok technikai és funkcionális innováció valósulhatott meg.

A LEADER sikerének meghatározó tényezője a **flytonosság és a stabilitás**. A HACCS-ok és a LEADER-t formáló szakemberek, szakpolitikusok többsége a kezdetek óta része a LEADER fejlesztésének, amely tudás, tapasztalat és kapcsolatrendszer felbecsülhetetlen.

5. A 2014-2020-as programidőszakra történő felkészülés

A tervezés folyamata

A 2014-2020-as tervezés több forrásból támogatott folyamat, amelyhez a vélemények **különböző területi szinteken** működő érintett tollaiból származnak:

1. Ahogyan az előző időszakban, **nemzeti szinten** a minisztérium a következő időszak programjának fő témáit munkacsoportokban dolgozza ki. 2011 őszén elindult a konkrét tervezési munka a csoportokban. A LEADER továbbtervezése a már említett, egyébként folyamatosan működő HACCS munkacsoportban zajlik. A tervezés elindításával ez a csoport is gyakrabban ül össze. A tematikus csoportokon kívül egy stratégiai és egy koordinációs munkacsoport segíti a tervezést. Ezek a csoportok a vidékfejlesztési program megvalósításában érintett szervezetek képviselőiből állnak (ELY Központok, MAVI, hálózati egység, HACCS).
2. Ezt a munkát egészítik ki a **regionális**, pontosabban az ELY Központok területeihez illeszkedő ún. stratégiai dokumentumok. A minisztérium megbízásából az ELY Központok elemezték a jelenlegi program tapasztalatait, a társadalmi, gazdasági és környezeti változásokat, majd erre építve 2012. október végére elkészítik a régiós szintű vidékfejlesztési stratégiai dokumentumokat. Ezt a munkát segítette a vidékhálózati egység által szervezett „roadshow”. Ezek ún. jövőtervező workshopok voltak, amelyek egyik célja, hogy elindítsa a tervezést azokon a területeken, ahol az ELY Központ még nem kezdte el azt. A vidékhálózati egység megbízásából külső szakértő készített rövid helyzetfeltáró elemzést, amely a workshopokat megelőzően már rendelkezésre állt. Az egynapos nyitott eseményen irányított formában zajlott a gondolkodás a régió fejlesztési irányairól.
3. 2012 októberében a HACCS-oknak is be kell nyújtaniuk a **helyi** fejlesztési terveik első változatát.
4. A Vidékpolitikai Bizottság a nemzeti vidékpolitikai programján és a szélesebb résztvevői kör bevonásával végzett szakmapolitikai munkáján keresztül szolgáltat inputot a tervezéshez.

Végrehajtási terv is készül a program megvalósításának hogyanjára. Hogyan lesznek a különböző stratégiák megvalósítva a különböző alapok által és mi lesz ebben az EMVA szerepe? Mivel ez az összes alapra vonatkozó előkészítő tevékenység, részt vesznek benne a regionális tanácsok és a Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztérium is.

Több alapból finanszírozott LEADER

A Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium támogatja a többalapos LEADER megvalósítását és már az év elején elkezdte az ezzel kapcsolatos operatív munkát. A Vidékpolitikai Bizottságon belül erre a témára is alakult egy munkacsoport, amit egyelőre a Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztérium nyugdíjas szakértőjeként az az ember vezet, aki 1988-ban létrehozta és ezidáig főtítkárként vezette bizottság munkáját. A munkacsoport a korábbi LEADER munkacsoportból alakult és havonta egyszer találkozik. A munkacsoport a többalapos finanszírozás és a területi kiterjesztés témáján kívül számos, a LEADER „frissítését” segítő változtatáson gondolkodik, pl milyen eszközökkel lehetne növelni az innovációt, szisztematikusabbá tenni a térségek közötti együttműködést, stb.

A többi alap integrálásával kapcsolatosan egyelőre az ETHA és az ESZA bevonása látszik biztosnak. Az ERFA forrás kezelői azzal indokolják a hozzájárulás kétségességét, hogy az ERFA fejlesztések nem helyi léptékűek.

A több alapból finanszírozott rendszer Finnországban nem új, hiszen a LEADERII-ben EMOGA, ESZA és ERFA forrásokkal is dolgoztak a helyi akciócsoportok. A LEADER+-ban és a jelenlegi programidőszakban ugyan „egy alapossá” vált a rendszer, de fokozatosan olyan változtatásokat eszközöltek a végrehajtási intézményrendszerben, amely lehetővé tette, hogy a fenti forrásokról egy szervezeten belül történjen a döntéshozatal. **A jelenlegi programidőszakra öt különböző fejlesztési szervezetet vontak össze az ELY Központba, külön osztályokba. Itt kezelik az ERFA-t, ESZA-t, környezetvédelmet, a vállalkozásfejlesztést, a mezőgazdaságot és a vidékfejlesztést.**

A LEADER területi kiterjesztése urbánus térségek irányában

A LEADER források legnagyobb részét továbbra is az EMVA teszi ki, amelyet csak a vidéki térségekben lehet majd felhasználni. A HACS-ok a HVS-ben meghatározzák, hogy mely tevékenységeket lehet finanszírozni vidéken, és melyeket lehet a városokban is. De a HACS-ok megmaradnak vidéken.

A LEADER urbánus térségek felé nyitásával kapcsolatban többféle érv és ellenérv elhangzott. A Vidékpolitikai Bizottság főtitkára a **fokozatosság elvét** vallja, ugyanakkor egyértelműen hitet tesz amellett, hogy **a végső cél a teljes ország lefedése a LEADER módszerrel.** Az egyik legfontosabb ellenérv, hogy a városok működésében nincs meg sem a Falufejlesztési Egyesülethez hasonló civil mozgalom, sem pedig a LEADER típusú fejlesztési megközelítés gyakorlata („a város egyetlen barátja a város”). Egészen más a helyi kormányzás kultúrája. Nehézséget jelenthet a helyi szint értelmezésében és a kormányzás módjában, hogy egy-egy lakótelepen többen élnek, mint három-négy faluban. Ezért a főtitkár szerint ennek az előreláthatóan hosszú folyamatnak az **első lépése, hogy létre kell hozni városi LEADER-t, városfejlesztési egyesületeket, részvételi aktivitást a városokban.** A hosszú távú cél véleménye szerint az ország teljes lefedettsége.

A területi kiterjesztés mellett említett érv, hogy a LEADER Finnországban olyan szilárd alapokon működő rendszer, annyian értik, tudják és csinálják, hogy van annyira erős, hogy megváltoztassa az új területek működési kultúráját. Inkább, mint fordítva.

HACS-ok felkészítése

Amennyiben sikerül a többalapos rendszert bevezetni, a legfontosabb feladatnak tekintik a **HACS-ok felkészítését az új lehetőségekre** (pl ESZA források felhasználása). Ezzel kapcsolatban a Mezőgazdasági és Erdészeti Minisztérium már elkezdte az egyeztetéseket a Gazdasági és Foglalkoztatási Minisztériummal a szakértők biztosítása, közös információs anyagok készítése és közös szemináriumok szervezése végett.

A HACS-ok is támogatják a több alapos rendszer visszaállítását. Ezzel együtt a megkérdezett HACS-ok mindegyike tisztában volt azzal, hogy ehhez szükségük lesz némi átalakulásra, új emberek, szervezetek, szakértelem bevonására.

Egyszerűsítés, autonómia, önkormányzatok szerepe

Működik egy ún. **LEADER adminisztrációs munkacsoport**, amelynek **célja a HACS-ok autonómiájának növelése és az egyszerűsítés.** A munkacsoport, amely HACS vezetőkből és külső szakértőkből áll, elkészített egy egyszerűsítési javaslatot, amelynek a második körös egyeztetése is megtörtént. Szeptemberben lesz a következő HACS vezetői értekezlet, amelyen megvitatják a javaslatot. A HACS vezetőknek ezt az elnökség elé kell vinniük a javaslatot, mert ők hatalmazzák fel a HACS vezetőjét a javaslat képviselőjére. Az egyszerűsítési javaslat

lényege a következő: a HACS-ok többször próbálkoztak az írhez hasonló „global grant” rendszer bevezetésével. Az elutasítások legfőbb indoka egy alkotmányos szabály, miszerint közpénzről csakis a közigazgatáshoz tartozó szervezet dönthet. Erre válaszként a HACS autonómia növelésére a LEADER munkacsoport kidolgozott egy ún. ernyő projekt rendszert, amelynek a leegyszerűsített lényege egy-egy prioritás megfeleltetése egy-egy ernyő projektnek. A HACS ezekkel pályázik az első 3,5 év forrásáért, majd miután ez rendelkezésére áll, pályáztatás útján továbbosztja a forrást a kedvezményezetteknek. A HACS összegyűjti a projekteket, feldolgozza és a támogatásra javasolt fejlesztéseket egyetlen projektként küldi tovább az ELY Központba. A források kifizetése a HACS-on keresztül történne. Ezúton a HACS-ok a tulajdonképpeni kedvezményezettek, a projektgazdáknak maga a kedvezményezett utalná tovább az ernyőn belüli alprojektekre jutó forrást. A kifizetés csakis az ELY jóváhagyása után történne. Hat havi benyújtást terveznek. 2,5 év után a minisztérium dönt, hogy melyik HACS mekkora további forráskeretre jogosult. Korábban a POMO működött hasonlóképpen. A minisztérium közvetlenül utalta a forrás felét a HACS-nak, akik döntöttek a felhasználásról.

A „global granttel” kapcsolatosan felmerültek olyan aggályok is, hogy ez a rendszer alapvetően megváltoztatná a HACS-ok szerepét, a kapacitásokat eltolná az adminisztráció irányába, hiszen a HACS-ra ebben a rendszerben jóval nagyobb felelősség hárulna. Azzal kapcsolatban nem volt kétség, hogy a HACS-ok képesek lennének ebben a rendszeren működni.

Elindult a közös gondolkodás az **önkormányzatok szerepvállalásának növeléséről**, amelynek okai között szerepel, hogy az összevonások eredményeképpen az önkormányzatok területe növekszi. Van olyan önkormányzat, amely megfelel egy HACS területének. A másik fő ok, hogy költséghatékonyság szempontjából elvileg luxus két helyi fejlesztési rendszert fenntartani. A rengeteg az ellenérv között elhangzott az önkormányzatok gyakorlatilag kielégíthetetlen forrásigénye, a fejlesztési források önkormányzati feladatok finanszírozására történő felhasználásának kockázata, az önkormányzati dominancia a döntéshozásban, stb.

A legfontosabb ellenérv az ellen, hogy a LEADER a közigazgatás részévé váljon, hogy a helyi szint aktivizálásához hatalmat kell adni a helyi embereknek. A LEADER nem csupán adminisztráció, hanem fejlesztési folyamat, amelyhez döntési jogot, feladatot és felelősséget kell delegálni a helyi közösségeknek.

A '90-es évek elején az önkormányzatok nem értették, miért kell a LEADER-t, mint párhuzamos helyi fejlesztési rendszert kiépíteni. Azután az önkormányzati források csökkentek, és ha egy önkormányzatnál fogynak a források, automatikusan az első lépés a fejlesztések felfüggesztése lett. Jelenleg a legtöbb önkormányzat azt mondja, hogy a LEADER az egyetlen partner a helyi fejlesztésben. Az önkormányzatok és a HACS-ok között valós partnerség működik, ezért igazából senki nem tart attól, hogy a LEADER-t „beviszik” az önkormányzatok alá, mert ezt maguk az önkormányzatok sem szeretnék. Egyszerűen mert tudják, hogy az a vidéki társadalomnak nem lenne előnyös, elveszítenének egy olyan partnert, aki létfontosságú a projekt generálásban, megvalósításban és a vidéki társadalom mozgásban tartásában.

Ugyanakkor Finnországban a LEADER eljutott arra a szintre, amikor az önkormányzatok kapcsán nem arról beszélnek, hogy az irányítás, vagy a források kerüljenek át a közigazgatásba, hanem arról, hogy az önkormányzatok vegyék át a LEADER működés alapelveit. Az esetleges integráció nem a helyi fejlesztéssel foglalkozó

közösségek rovására történne, hanem a módszer kiterjesztése valósulna meg a közszférában. Lényeges elem, hogy **a 20 éves LEADER múlt eredményeképpen az önkormányzatok is értik a megközelítés lényegét és felismerik az aktív civil közösségek jelentőségét.** Ez a folyamat tulajdonképpen a **kormányzás megújulásához** vezetne. A jelenlegi **képviselési demokrácia** helyett egy új, demokratikusabb kormányzási mód, a **részvételi demokrácia** gyakorlását.

Informatika

Az egyes alapok kezelése különböző, egymással nem kompatibilis számítógépes rendszerben zajlik. A vidékfejlesztési alap a mezőgazdasági támogatások rendszerét követi és ez nagyon eltér a strukturális alapokétól. Az IT rendszerek összehangolása hosszú távú kormányzati célkitűzés, amellyel kapcsolatban a MAVI már elkezdte a tárgyalásokat a többi alap IH-jával. Az azonban biztos, hogy a feladat nagysága miatt az összehangolás 2014-ig nem.

Ugyanakkor már most is működik egy rendszer (ASCO), amelyen keresztül minden érintett közreműködő szervezet és IH információt kaphat az output mutatókról (ki, mire, mennyit). Adatot a rendszerbe csak az illetékes intézmény tud betölteni, de az információszolgáltatás ilyen egységesített módja már működik.

Előremutató gondolatként a Vidékpolitikai Bizottság nyugdíjas főtitkárától s elhangzott egy olyan távlati cél miszerint egy közös informatikai rendszerben működnek a HACS-ok, az ELY Központok és a MAVI olyan módon, hogy mindegyik szervezet egyszerre látja ugyanazt, egyszerre tudja a projekten a saját feladatát végezni. Mindegyik szervezet szerepe megmarad, de a feladataikat egy időben tudják ellátni egy közös rendszerben. Ez jelentősen gyorsíthatná a pályázatkezelést.

Tervezett konkrét változtatások

Eddig egy önkormányzat területén csak egy akciócsoport működhetett. Az önkormányzati összevonásokkal azonban szükségessé válik ennek a szabálynak a feloldása, vagyis egy-egy kiterjedtebb önkormányzat területén több HACS is működhet. A lényeg az, hogy a HACS-ok működési területében továbbra sem lehet átfedés.

A következő időszakban web-alapú pályáztatást terveznek bevezetni, ami jelentősen megváltoztatja a HACS-ok munkáját, de inkább szerepét. Azt remélik, hogy ezáltal több idő jut a helyi hálózatok fejlesztésére és az aktivizálásra.

6. Figyelemre méltó projektek

LEADER koordinátor finanszírozása

A projekt **térségek közötti együttműködés** keretében jött létre, amelyben mind az 55 HACS részt vesz azáltal, hogy közösen finanszíroz egy fő ún. LEADER koordinátor kétéves munkáját. A HACS-ok a térségek közti együttműködésre allokált forráskeret egy részéből **közös alapot** képeztek az egyik HACS-nál. Erre a forrásra pályázott a Falufejlesztési Egyesület (részletesen lásd az 1.2 fejezetben), amelynek 9 HACS vezetőből álló LEADER Albizottsága pályázatos úton választotta ki a feladatra a jelöltjét. A „nyertes”, Heiki Konsala, aki az egyesület egyik alapító tagja volt 1997-ben. Ebben az időben a falvak „ombudsmanjaként” a

Heiki Konsala, LEADER Koordinátor

Falufejlesztési Egyesület regionális hálózatának kialakításán dolgozott. Később éveken keresztül HACS vezető volt, majd 2010-től őt választották a LEADER koordinátori feladatra. Heiki végzettségét tekintve geográfus területfejlesztő. Szinte mindenkit ismer a HACS társadalomban és több mint egy évtizedes munkája során többek szerint senkivel sem volt konfliktusa. A megválasztásának egyik fő indoka a személye iránt táplált bizalom a HACS-ok körében. A beszélgetés alatt érezhető volt a segítőkészség és a munkája iránti alázat. Közvetlen kapcsolatban áll a minisztériummal, a Vidékpolitikai Bizottsággal, a regionális ELY Központokból néhányval és a sejnajoki-i és a mikkeli-i Ruralia Institute kutatóival.

A tevékenységének lényege, hogy a rendkívül sokféle háttérrel rendelkező, igen önálló és független HACS-okat különböző témákban közelebb hozza egymáshoz, hozzásegítse őket a **közös vélemény kialakításához és eljuttassa ezt a közös akaratot a minisztériumhoz és a kifizető ügynökséghez.**

Az egyik fő feladata a **2014-2020-as időszak előkészítése**, amelyben benne van a **HACS-ok időben történő és hiteles tájékoztatása, az új időszakokkal kapcsolatos problémák feltárása, a megoldások előkészítése, megvitatása.** Ez rendszerint úgy történik, hogy a koordinátor elkészíti a témával kapcsolatos javaslatát, kiküldi mind az 55 HACS-nak véleményezésre, ezt gyakran kíséri regionális szintű megbeszélés. A több körös egyeztetés (amelyben benne van az őt kiválasztó Falufejlesztési Egyesület LEADER Albizottságának véleménye is) után kialakult álláspontot továbbítja és képviseli a megfelelő fórumokon. Heiki tagja a minisztérium és a Vidékpolitikai Bizottság HACS munkacsoportjának egyaránt.

A legnagyobb kihívást a közös akarat és vélemény kialakítása jelenti. Saját bevallása szerint bár törekszik rá, olyan nincs, hogy egy javaslattal mind az 55 HACS egyetértsen. A legfontosabb azonban a véleménycsere, a problémák megvitatása.

Az egyik kulcstéma az ún. „global grant” rendszer bevezetésének javaslata volt, amelytől a minisztérium mereven elzárkózott. A LEADER koordinátor közösen több aktív HACS-csal jelenleg egy olyan megoldáson dolgozik, amely a mostani és a „global grant” között van, több autonómiát biztosít a csoportoknak és egyszerűbbé teszi az adminisztrációt. Ezt a javaslatot októberben viszik a minisztérium vezetése elé. A javaslat lényegét lásd a 4. fejezetben az

egyszerűsítés, autonómia cím alatt. Ezzel szorosan összefügg a több alaptól finanszírozott LEADER, mint közös akarat képviselője.

További téma a régiók ELY Központjai közötti különbségek csökkentése. Egyes régiókban jelentősen elválnak a projektről való döntés és a kifizetési kérelmekről történő döntés. Azokban a régiókban, ahol jó az együttműködés, ott ez nem probléma. De vannak olyan térségek, ahol nagyon megnehezíti a megvalósítást, hogy sokszor nem ítélik meg a támogatási összeget, amit a projektről való döntéskor elvileg megítéltek. Ebben a témában folytat megbeszéléseket a koordinátor a regionális ELY Központok és a HACS-ok bevonásával.

Heiki a LEADER hálózat jövőjével kapcsolatos kutatásában azt vizsgálja, hogy az önkormányzatok számának rohamos csökkenése hogyan változtatja meg a LEADER HACS-ok potenciális szerepét és jelentőségét a vidéki társadalomban. Az önkormányzatok számának csökkenésével egyre kevesebb ember képvisel egyre nagyobb tömeget. Ez a demokrácia deficitjét eredményezi. A HACS-oknak új funkciókat kell ellátni ebben a helyzetben, új eszközeivé kell válniuk a demokráciának és nagyobb hangsúly lesz az aktivizáló tevékenységen.

A központi kormányzatnak is vannak elvárásai a projekttel kapcsolatban. Többek között a LEADER koordinátortól várják, hogy öszre letisztázza a HACS-okkal a területi lehatárolásokat. Kommunikációs csatornáknak is használják a HACS-okhoz. Többször kéri tájékoztató tevékenységre és felmérésekre bizonyos témákban, pl. legutóbb, hogy mennyi ideig tartanak ki a HACS források, csoportonként. Készített olyan kutatást is, hogy hogyan valósulhatna meg a HACS-ok működésének privát finanszírozása, mi lenne ennek a hozzáadott értéke, az elvárható eredménye.

Minőségirányítási rendszer kialakítása HACS-ok számára

Ez a projekt az első kísérleti fázisában két HACS közötti térségi együttműködés keretében valósult meg, majd a második kísérleti fázisában a Vidékhálózati Egység némi módosítással kiterjesztette a módszert két teljes régióra. A második fázisban két régió összes HACS-a (7db) és a két ELY Központ vett részt a projektben.

A projekt nagyon leegyszerűsített lényege a következő: a versenyszférában működő tanácsadó cég segítségével a HACS részletes folyamatleírásokat készít a különböző munkafázisokról, létrehozva a HACS által végzett tevékenységek minőségirányítási rendszerét.

A projekt a második kísérleti fázisban a külső tanácsadó cég HACS-onként 5 munkanapjának díját fedezte. A HACS-ok fedezték a második 5 nap költségeit. Ez alatt a 10 nap alatt definiálták a HACS célját, misszióját, amelyre a teljes további munka alapozott. Ezután lépésről lépésre leírták a fő folyamatokat, feladatokat, felelősöket és ütemezést.

A projekt háttérében egyrészt **a HACS működési kockázatainak csökkentése, másrészt a közös megértéssel és a folyamatok újragondolásával a hatékonyság növelése állt.** Finnországban a HACS-ok munkaszervezetei nagyon kis létszámúak, ezért ha egy munkatárs elmegy, az igen nagy veszteség és fokozott kockázatot jelent a HACS működését tekintve. Az új munkatársak képzésére nincs kipróbált rendszer, mindent helyben kell elsajátítani, így ha nincsenek jó folyamatleírások, akkor ez igen kockázatos és nehézkes. A HACS-oknak vannak ugyan különböző útmutatóik, illetve néhány HACS-nál van ún. pánik mappa, amely tartalmazza azokat alapinformációkat, jelszavakat, amelyek a minimális működést biztosítják.

Ennek segítségével, ha mindkét foglalkoztatott elmegy, akkor pl. az elnök tudja irányítani az operatív munkát. A két minta HACS, majd később a két minta régió ennél többet szeretett volna, ezért megbíztak egy profi tanácsadót, hogy közreműködjön a minőségirányítási rendszerük kidolgozásában. Ebbe a munkába bevonták az elnökséget, a munkatársakat és az illetékes ELY Központot is. Első lépésként a tanácsadó segítségével meghatározták a HACS munkájának a vízióját, a stratégiai prioritásokat és az alábbiakban nevesítették a fő folyamatokat: pályázatkezelés/tanácsadás, kommunikáció, aktiválás, egyesületi ügyek. Aztán lépésről lépésre részletezték az egyes folyamatokat, majd az egyes lépésekhez társították a felelőst, aztán leírták a információs folyamatokat (ki kit és miről informál). Minden folyamatot leírtak ilyen módon. Azután kiterjesztették a folyamatleírást az ELY Központban zajló tevékenységekre is. Ebbe bevonták a Központ munkatársait is. A folyamatleírások mellé készítettek egy hibasablont a panaszkezelésre. Majd készítettek egy „éves órát”, amibe belehelyezték a folyamatokat, annak jobb áttekintésére, hogy melyik folyamathoz mire van szükség az év során. A folyamatleírásokhoz külön software-t alkalmaztak.

Mivel kísérleti projektről volt szó, a hálózat maga választhatta a tanácsadót. A két különböző régióban az HACS-ok és az ELY Központ közötti együttműködési kultúra eltérő, így a munkamódszer is némileg eltért a két térségben.

A tapasztalat azt mutatta, hogy 10 nap elég a folyamatok alapszintű leírására. Ebből 5 napot a tanácsadóval dolgoznak, amelyben a folyamatok definiálására, a célok kitűzésére és a QMS elkészítésének elsajátítására fókuszálnak. Azután a második 5 nap készítik el a folyamatleírásokat. Az egész projekt egy HACS-nál 7-8 hónapig tart, mivel akkor írják le az adott folyamatot, amikor épp zajlik. Vannak napok, amikor a HACS és az ELY egyedül dolgozik és van, amikor párban.

A Vidékhálózati Egység nyílt felhívására bármelyik régió jelentkezhetett, azzal a feltétellel, hogy a régió összes HACS-a és az ELY Központ is részt vesz a projektben. Preferáltan a kísérleti projektben bevált tanácsadóval dolgoznának a későbbi kiterjesztésben, de nyílt pályázat esetén a kísérletek során pontosan kikristályosodtak a kiválasztási kritériumok.

Nagyon jók a visszajelzések a kísérleti területekről. A projektnek számtalan közvetett eredménye van. A munka során a HACS és az elnökség közösen gondolja újra a HACS szerepét, illetve azt, hogy a térségi fejlesztési folyamatokban betöltött nagyobb súlyhoz több munka szükséges. Hozzá kell igazítani a munkakapacitást és a forrásokat a célokhoz. Ehhez szükség van ezekre a vitákra. A projekt azt mutatja meg, hogy mit jelent ez a folyamatok szintjén.

Fontos eleme a projektnek a HACS-ok és az illetékes ELY Központ közös munkája. Ez nagymértékben segítette a közös megértést és sokat lendített a teljesítmények kiegyenlítésében.

A projektnek egyáltalán nem célja az uniformizálás. Nem teszik kötelezővé az egyes HACS-ok által kidolgozott rendszereket, a HACS-okon múlik, mennyit vesznek át más csoportok leírásaiból.

Jelenleg készül a projekt kiválasztás folyamatának leírása, amelynek része a két HACS egymás auditálása (páros audit).

Kommunikációs projekt

2007 óta működik ez a projekt, amelyben térségek közötti együttműködés keretében hat HACS közösen finanszíroz egy személyt, aki a HACS-ok tevékenységének, az eredményeknek a külső kommunikációját, marketingjét végzi. A 2010 óta ezt a feladatot megvalósító újságíró felkeresi a kedvezményezetteket, tudósít a megvalósuló projektekről, figyelemre méltó eseményekről. Azokat az embereket keresi meg, akik be akarják mutatni a fejlesztésük eredményét.

Az újságíró teljes munkaidőben dolgozik a projekten. Kiadványokat, újságcikkeket készít, sajtótájékoztatókat szervez, filmeket és egyéb vizuális megjelenéseket külső szolgáltatás megvásárlásával valósít meg. Ezen felül képzéseket tart többek között a „hogyan prezentáljuk a tevékenységünk eredményeit az elnökségnek és a szélesebb nyilvánosságnak”, vagy „hogyan készítsünk kiadványokat” témában.

7. Felhasznált irodalmak

1. Az Európai Parlament és Tanács rendelete a Közös Stratégiai Kerethez tartozó ERFA-ra, ESZA-ra, KA-ra, EMVA-ra és ETHA-ra vonatkozó közös rendelkezések megállapításáról, az ERFA-ra, ESZA-ra és KA-ra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és a 1083/2006/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.
2. Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az EMVA-ból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról
3. Philip Wade, Petri Rinne: A LEADER Dissemination Guide Book based on programme experience in Finland, Ireland, and the Czech Republic, Final Report of the Transnational LEADER Dissemination Project for the Finnish Rural Policy Committee
4. Torsti Hyryläinnen: Governance of local empowerment in Finnish rural policy – collaboration between policy, development and research
5. Finnish Rural Network: Annual Report 2010
6. Rural Development Programme for Mainland Finland 2007-2013
7. Act on Support for Rural Development (1443/2006)
8. 829/2007 sz. Vidékfejlesztési végrehajtási rendelet
9. Ppt: Finnish Rural Network and Rural Network Unit
10. Ppt: Kirsi Murtomaki, MAVI: Leader in Finland
11. Ppt: Kirsi Murtomaki, MAVI: Paying Agency in Finland and other organisations
12. Ppt: Kirsi Murtomaki, MAVI: Paying and controls of projects, running costs of LAG, avoiding double financing
13. Ppt: Tiina Laurila, MAVI: The Agency for Rural Affairs (MAVI) and the other organisations in the Rural Development Programme for Mainland Finland 2007-2013
14. Ppt: Leena Anttila, Ministry of Agriculture and Forestry: LEADER in Finland
15. Ppt: Juha Vanhapaasto, Active Norrks Satakunta Association: Development Programme for Years 2007-2013
16. Rural Policy Committee: Rural Well-being is our aim, The rural Policy Committee YTR as a development network
17. LAG Network Unit, Village Action Association of Finland: LEADER in Finland
18. Finnish journal of rural research and policy, special issue 2, 2009
19. Finnish journal of rural research and policy, English Supplement 4, 2004
20. Maaseutu Plus, The voice of Finnish Villages and Rural Developers, special issue 2008
21. Maaseutu Plus, The voice of Finnish Villages and Rural Developers, special issue 2010
22. Maaseutu Plus, The voice of Finnish Villages and Rural Developers, special issue 2011
23. Maaseutu Plus, The voice of Rural Developers, special issue 2012
24. Pogácsa Zoltán blogja a globális gazdaságról, az Európai Unióról és benne Kelet-Közép-Európáról
25. Benedek Mihály: A „finn csoda” és ami mögötte van, Pedagógiai Szemle 2005/04

8. Mellékletek

- 1. sz. melléklet: 1443/2006 Vidékfejlesztési támogatásokról szóló törvény (angol)**
- 2. sz. melléklet: 829/2007 Vidékfejlesztési végrehajtási rendelet (finn)**
- 3. sz. melléklet: Vidékfejlesztési programok irányítása kormányhatározat (finn)**
- 4. sz. melléklet: Ellenőrzési lista útmutató HACs-ok számára (finn)**
- 5. sz. melléklet: Beruházások pályázati formanyomtatványa (finn)**
- 6. sz. melléklet: Fejlesztési projektek pályázati formanyomtatványa (finn)**
- 7. sz. melléklet: Kifizetési kérelem ellenőrzési adatlap HACs-ok számára (finn)**
- 8. sz. melléklet: Kifizetési kérelem ellenőrzési adatlap (ELY Központ) (finn)**
- 9. sz. melléklet: Monitoring adatlap beruházásokhoz (finn)**
- 10. sz. melléklet: Monitoring adatlap fejlesztési projektekhez (finn)**
- 11. sz. melléklet: HACs kifizetési kérelem formanyomtatvány (finn)**